

DEEL 2:

BEGRIPSVERHELDERING

In hierdie gedeelte van die studie handel dit oor die begrippe: Missionêr en Diakonaat, en die verband tussen die twee.

Hoofstuk 2.

Hier handel dit oor die uitklaring van die betekenis van die missionêre begrip. Telkens gaan dit egter om die verhouding met die diakonale. Aan die hand van 'n kort historiese oorsig sal gekyk word na die ontwikkeling van die sendingbegrip. Hierna volg 'n meer teoretiese beskouing van die verskillende begrippe wat vir die sending gebruik word.

Hoofstuk 3.

Hier word primêr gekyk na die begrip diakonaat, maar dan veral na die missionêre dimensie daarin of die verband met die missionêre. Ook hier sal enkele opmerkings gemaak word oor die ontwikkeling en 'n kort historiese oorsig oor die beginjare van die diakonaat in die Kaap sal gegee word. Enkele diakonale begrippe sal ook van naderby bekyk word.

Hoofstuk 4.

Hier word die begrip Missionêre Diakonaat bespreek. Die twee sake van hoofstuk 2 en 3 word nou bymekaar gebring en daar word gekies vir 'n nuwe verhouding. Die twee, sending en diakonaat, hoort saam. Dit kan onderskei word, maar mag nooit geskei word nie. Laastens word gepoog om 'n begripsomskrywing te gee van wat bedoel word met Missionêre Diakonaat.

HOOFSTUK 2

DIE DIAKONALE DIMENSIE IN DIE BEGRIP SENDING

1. INLEIDING

Dit is sekerlik so dat 'n begripsomskrywing eerder moet volg op die teologiese begroning. Daar word hier verkies om dit juis voor die fundering te doen aangesien:

- die sending nie 'n onbekende begrip binne die teologie is nie;
- daar baie goeie fundering is van die sending deur skitterende teoloë (vgl. Verkuyl, Bavinck, Bosch), en dit daarom nie nodig is om dit weer volledig te fundeer nie; en
- elke persoon die Bybel met 'n ander bril (bepaalde voorveronderstellings) lees.

Hierdie hoofstuk handel nie oor die "hoe" van die sending nie, maar uitsluitlik oor die "wat", en baie meer spesifiek oor die diakonale dimensie in die sending. Wat word verstaan wanneer daar gepraat word van sending? Wat word alles ingesluit en uitgesluit in sending? Is sending net Woordverkondiging of het dit ook 'n diakonale dimensie? Die teologiese vertrekpunt van die studie is dat die sendingbegrip die volgende twee hoofsaake omvat:

- Sending is God se sending (*missio Dei*)
- Sending is die kerk se sending/sendinge (*missio/nes Ecclesiae*)

John Taylor en Johannes Aagaard wys daarop dat die *missio Dei* gestalte vind in verskillende besondere *missiones*. Ons kan dus nie net praat van *missio Dei* nie, maar ons moet ook praat van *missiones Dei*. Met die woord *missiones* (meervoud) word juis benadruk dat God nie net take opdra aan sekere mense of groepe nie, en dat die sending van God ook verskillende dimensies het. Die *missio Dei* is baie spesifiek ook 'n roeping tot *diakonia*. Daar is verskillende dienste wat nie net op die kerk gerig is nie, maar ook op die samelewing, byvoorbeeld gemeenskapsontwikkeling (vgl Odendaal 1986:190-196). Dit is die deelname aan hierdie verskeidenheid van bedieninge – *kerugma, diakonia, koinonia, leitourgia* - wat die *missio Dei* in vervulling laat gaan. In God se sending gaan dit dus juis oor die verhouding tussen woord en daad (Verkuyl sd:17), en die feit dat dit gemeenskapstigend is.

Voorts word ook die term soos *missiones ecclesiae* gebruik om te poog om God se handeling in

die geskiedenis te herken. Asook *missiones hominum*. Die term wil aandui dat ook nie-kerklike werk wat teen onheil gerig is, en waarvan die bedoeling helend is, bewustelik of onbewustelik deelname is aan die *missio Dei* in die wêreld. *Missio hominum* is dus, “alles wat werkelyk gerig is op heil, bevrijding, losmaking van die boeien van het onrecht, alles wat ‘salvation-oriented’ is heeft te maken met de *missio Dei* en staat binne de perspektief van het Messiaanse Rijk” (Verkuyl sd:19).

Die kerk se enigste bestaansdoel, sy enigste sin en betekenis is daarin geleë om deur God gebruik te word in sy handeling met die wêreld (NG Kerkorde, Artikel 53). Dit gee egter nie aan die kerk die reg om te dink dat hy reeds gearriveer het nie. Dink maar aan Paulus se gebede vir die gemeente in Efese (Ef 1:15-23; 3:14-21). Ook die kerk moet steeds groei, deur die sending, om heilig te lewe (1 Pet 1:15). Sending vind plaas daar waar geloof en ongeloof mekaar ontmoet. Daarom is sending wesentlik deel van elke handeling van die kerk. Dit is 'n kerk se daed, bediening, wat God se sending sigbaar maak (Bavinck 1960:93).

Daar sal in die hoofstuk aandag gegee word aan die verhouding tussen sending en diakonaat in die verstaan van sending in verskillende tye en situasies, asook die verskillende benaminge en omskrywings van sending deur verskillende skrywers.

2. ‘n HISTORIESE BLIK OP DIE DIAKONALE DIMENSIE IN DIE SENDINGBEGRIP

2.1 Inleiding

Lukas kan beskou word as die eerste geskiedskrywer oor die Christelike sending. Die stigtingsuur van die kerk was ook die geboorte-uur van die sending (Hand 2). Sending was die sending van die kerk, en die kerk was missionêre kerk, daarom speel geografiese uitbreiding 'n geweldige rol. Volgens Hand 1:8 is daar ook 'n duidelike program, dat die evangelie vanaf Jerusalem sal uitbeweeg na Judea, Samaria en tot aan die uithoeke van die aarde. Gaandeweg, soos gemeentes gestig word en groeipyne ondervind word, ontwikkel daar die neiging om op die gemeentelike probleme te konsentreer ten koste van die verhouding van die kerk tot die wêreld. Handeling beskryf hoe die evangelie uitbrei tot aan die uithoeke van die aarde, van daardie tyd. Reeds in hierdie eerste geskiedskrywing van die Christelike sending word die evangelie met woord en

daad bedien. Die eerste gemeente lê hulle heelhartig toe op die leer van die apostels – *didache*, die onderlinge verbondenheid – *koinonia*, die breek van die brood en die gebede – *proseugias* (Hand 2:42). Tog is daar reeds by hierdie eerste gemeente spanning tussen woord en daad, wat die *koinonia* versteur. Die versteuring is van so 'n aard dat spesifieke mense aangewys word vir die *diakonia* in die gemeente (Hand 6). Dit gaan dus hier om die herstel van die versteuring in die Christen-gemeenskap. Die *diakonia* dien hier die *koinonia*, en dit het 'n sterk missionêre dimensie (Hand 6:7) (Odendaal 1986:195). In die vroeë kerk speel die dade van gelowiges soos gebede, die onderlinge meededeelsaamheid, die versorging van die weduwees, tekens en wonders, alles 'n bepalende rol in die uitbreiding van die Koninkryk.

2.2 Sendingparadigma van die Oosterse kerk.

Hier vind 'n verskuiwing plaas weg van die Joodse denke na 'n Griekse denke. Die Christendom, wat as 'n beweging begin het, verander nou na 'n institusie, en die historiese prediking van Jesus wat voortgeleef het, kom leef nou in die konteks van die eerste generasies van Christene en die vroegste Nuwe-Testamentiese geskrifte. Die apokalipties-eskatologiese karakter het verdwyn, die hoop vir 'n nabye *parousia* is opgegee, en daar is ingepas in die wêreld. Dit gee aanleiding daartoe dat monnike die rondreisende sendingpredikers vervang in onge-evangeliseerde gebiede. Iets van die bediening van die *charismata* van die Christelike sending tot en met die derde eeu bly nou in die slag (Bosch 1991:191).

Met die uitbreiding van die Christendom was dit nie net die woordverkondiging wat die sending suksesvol gemaak het nie, maar die gelowiges se uitleef van hulle Christenskap, hulle dade. Hulle het nie net liefde gepraat nie, maar dit ook geleef. Die baie ooreenkomste tussen die Christendom en ander gelowe was van groot hulp vir die sending en die verdediging van die Christelike geloof. Die boodskap van God wat mens geword het, verlossingsoffers en 'n nuwe lewe was nie totaal onbekende taal nie. Dit gee daartoe aanleiding dat Christenskap baie maklik gesien is as die vervulling van ander gelowe (Bosch 1991:193). Ten spyte van die hulp wat die baie ooreenkomste met ander godsdienste gebied het, was dit juis die ooreenkomste wat dit vir die Christendom moeilik gemaak het, aangesien die Christendom maklik in die vorm van die ou geloof opgeneem is, sonder dat enige werklike bekering plaasgevind het.

In die eerste jare van die Christelike geloof het die kerk hoofsaaklik uit die gewone volk bestaan

en het dit geen kulturele kleur gehad nie. Dit het egter verander toe die Christendom die enigste amptelike godsdiens in die Romeinse Ryk geword het. Skielik word die kerk die draer van kultuur en beskaafdheid. Net Christene is beskou as beskaafde en opgevoede mense. Sending is skielik 'n beweging van "the superior to the inferior" (Bosch 1991:193). Ander gelowe is skielik ondergeskik aan die Christendom, nie om teologiese redes nie, maar eerder sosiale, kulturele en politieke redes. Die Christelike lewenswyse, of die liefdesdade, is dus nie meer so belangrik soos om aan die regte "geloof" te behoort nie. Dit gee aanleiding daartoe dat die kerk sy diensknegsgestalte verloor.

Ook die Griekse filosofie het 'n geweldige invloed gehad op die Christelike beweging. Dit kan duidelik gesien word in die tendens om geloof te definieer en in sistematiese leerstellings vas te vang. Die ontologie -**God se wese**- word belangriker as die geskiedenis -**God se dade**. God se openbaring is nie langer verstaan as God se self-mededeling deur dade nie, maar die kommunikasie van "waarhede" aangaande die wese van God, byvoorbeeld die Drie-eenheid, en die twee nature van Christus. Dit word belangriker om te verwys na wie God is, as om oorweging te skenk aan God se verhouding met die mens. Vir die Grieke was die kern idee kennis - *gnosis* of *sophia*. Volgens die Grieke word redding gevind in rasonele kennis en nie kennis deur ervaring nie. Hier vind dus 'n verskuiwing plaas, nie alleen in die verlossingsbegrip nie, maar ook in die kennisbegrip, aangesien vir die Jode kennis deur ervaring gekom het. "Die Hebreeuse *dabar* beteken woord en gebeurde, albei met 'n element van openheid, ongefikseerdheid, historiese beweging. Die Griekse *logos* is nie dieselfde as *dabar* nie. Dit is veel meer staties" (Bosch 1979:106). Kerkvergaderinge hou hulle besig met noukeurige verklarings van geloof, wat beslissend en finaal was. Wie nie daarmee saamgestem het nie, is uit die kerk geskop. "The message became doctrine, the doctrine dogma, and this dogma was expounded in precepts which were expertly strung together" (Bosch 1991:195). Die kerk-in-beweging word die gevestigde kerk in sy ortodokse gestalte, waarbuite geen redding is nie.

Hier is dus 'n duidelike spanning tussen woord en daad. Sou dit hier wees waar die moontlike skeiding tussen woord en daad in die evangelie verkondiging plaasgevind het, sodat daar net vasgehou word aan pragtige dogmas sonder om dit te leef? Dit is duidelik dat die Griekse filosofie vandag nog 'n bepaalde invloed op ons christenskap het. Kennis, nie noodwendig geloofskennis (ervarings/daad kennis) nie, maar Godskennis (ontologie) is steeds vir baie die spil

waarom alles draai. Die kerk sukkel steeds om hom met mense in nood te vereenselwig en om hulle werklik deel van die gemeenskap van die gelowiges te maak. Een van die oorsake is dat die evangelie steeds as dogma (wat ons glo) gebring word, eerder as goeie nuus (hoekom ons glo). Verder is dit in baie opsigte waar dat die evangelie steeds verkondig word as “superior to the inferior”. Dit is steeds vir baie gelowiges belangriker om die “regte” geloof te hê, as om liefdesdade te leef.

Aangesien die wederkoms nie dadelik plaasgevind het nie, het daar ook ‘n klemverskuiwing in die eskatologiese boodskap van die kerk gekom. Die Christelike boodskap van die aankondiging van God se naderende heerskappy verander na die proklamering van die enigste ware universele geloof. Die spanning tussen die “nog-nie” en die “alreeds” van die Koninkryk word opgehef wanneer Christus se opstanding verkondig word as ‘n afgehandelde “vervulling” van al God se beloftes, en dit nie langer gesien word as die eerste vrugte van die opstanding van alle gelowiges nie (Bosch 1991:196).

Dit het vir die kerk belangriker geword om te weet *wanneer* Christus gekom het, as om te weet *waarom* Hy gekom het. Die aanvanklike eskatologiese betekenis is verder misken deur ‘n pneumatologie van die inwoning van die Gees waarin die siel geestelik word en eindelik bevorder word tot ‘n engel. Prediking fokus byna net op God en die individuele siel, sonder om iets te sê oor die verhouding van die evangelie tot die natuur en die strukture in hierdie wêreld. Die verwagting van “‘n nuwe hemel en ‘n nuwe aarde” is vergeestelik. Die vergeesteliking het ‘n duidelike invloed op die verlossingsbegrip, wat ‘n invloed het op die verstaan van sending en diakonia, en die verhouding tot mekaar. Die Hebreeuse begrip wat vir redding gebruik is – *yasha* – beteken primêr om mense te red van gevaar of katastrofe, of om gevangenes te bevry. Dus redding *vir* die wêreld. Die Grieke se begrip vir redding – *soteria* – het gedurende hierdie tydperk veral die betekenis gehad van verlossing van die liggaamlike bestaan. Dus redding *vanuit* hierdie wêreld. “Salvation came to be understood exclusively in terms of ‘eternal life’ ” (Bosch 1991:197).

Wanneer die evangelie so vergeestelik word, word woordverkondiging belangriker as daadverkondiging. Dit is dan nie vreemd dat gedurende hierdie tyd die verstaan van die kerk verander nie. Reeds in die Nuwe Testamentiese tekste vind ons die situasie dat die mobiele

bediening van apostels, profete en evangeliste begin ruimte maak vir 'n meer gevestigde bediening van ouderlinge en diakens. In Lukas se geskifte dui hy spesifiek die Heilige Gees as die Gees van sending aan, wat die apostels toerus en bekwaam vir hulle bediening in sending situasies. Nou word die Gees se werk gesien as die opbou van die kerk in heiligheid. Die Gees word die Gees van waarheid, lig, lewe en liefde sonder enige bewussyn van 'n Gees wat uit beweeg en die Goeie Nuus aan die wêreld bring. Die kerk word nie net na binne gerig nie, maar verloor ook sy dienskneggestalte in die wêreld. 'n Goeie voorbeeld hiervan is Cyprianus se siening van kerklidmaatskap. "What do we care about pagans who are not yet enlightened, or about Jews, who have turned away from the light and remained in the darkness?" (Bosch 1991:201). So word "kerk" en "sending" twee groothede wat langs mekaar bestaan en soms selfs teenoor mekaar staan (Bosch 1979:97).

By die Ortodoksie vind ons dat sending so 'n kerklike karakter begin vertoon, dat die Kerk die doel en die vervulling van die evangelie is, eerder as die instrument van die sending (Bosch 1991:207). Die kerk is tog deel van die boodskap wat dit verkondig. Sending is nie 'n funksie van die kerk nie, dit is ook nie die verkondiging van "etiese waarhede of beginsels" nie, dit is om mense te roep om lidmate van die Christelike gemeenskap in 'n sigbare konkrete vorm te word. Die kerk is dan die doel van sending en nie visa versa nie. Ekklesiologie bepaal die missiologie. So 'n verstaan van sending het ook verrykende gevolge vir die doen van sending. Dit beteken dat individue en groepe mense alleen betrokke kan raak by sending as die kerk hulle stuur en onderhou, "the Church *as such* is mission" (Bosch 1991:207). Die Ortodokse verstaan van sending is ook duidelik na die skeuring van 1054. Terwyl die Rooms-Katolieke Kerk, die Protestante en die sendinggenootskappe voortgegaan het met uitreike na die heidene, het die Ortodokse Kerk sy sending verander van evangelisasie na 'n soeke vir eenheid. Die klem val hier eerder op bewaring en restourasie as 'n na buite gerigtheid die duister in. Die kernwoorde hier was "tradisie", "ortodoksie", en "die Vaders" (Bosch 1991:212).

Hierdie paradigmaskuif was onvermydelik, want die Christelike beweging sou anders in die klein Joodse wêreldjie gebly het. Hellenisme was die kultuurvorm van die tyd, en daarom het Hellenisme universalisme beteken. Ten spyte van die Hellenisering van die Christelike geloof, is daar nie afgewyk van die Christelike waarheid nie, en is daar soms teen 'n prys vasgehou aan die fundamentele elemente van Christelike geloof, die kanonisiteit van die Ou Testament, die

historisiteit van Jesus, die vleeslike opstanding van Jesus, ens. Die monnike speel hierin 'n belangrike rol. Gedurende hierdie tyd sien ons dat daar 'n al groter na-binne gerigtheid plaasvind, dat die spanning tussen woord en daad al groter word, en dat daar al meer klem gelê word op die kennis ten koste van die daad. Die klem val nou op verlossing uit die aardse, in plaas van op vernuwing van die aarde. So word die betrokkenheid by die wêreld verskraal tot barmhartigheidsdiens, en sending beteken nou niks anders as kerkuitbreiding nie.

Die gees van globalisering vandag sou goedsikks met die universalisme van destyds vergelyk kon word. Daarom is dit belangrik vir die Missionêre Diakonaat om raak te sien dat die ekumene, asook die eenheid van die kerk, 'n al groter rol moet speel. Dieselfde spanning tussen woord- en daadverkondiging word steeds beleef, want vanuit die kerk word steeds sterker klem gelê op die kennis (woord), as op die daadverkondiging. Die klem val dikwels steeds op die verlossing uit hierdie aarde in plaas van op verlossing van die aarde.

2.3 Die middeleeuse Rooms-Katolieke paradigma

- Die individualisering van redding

In die vierde en begin vyfde eeu leer Pelagius dat “we have the power of accomplishing every good thing by action, speech and thought” (Bosch 1991: 215). Pelagius sien dus nie vir Christus as Verlosser wat vir menslike sondes gesterf het nie, maar eerder as die model wat ons roep om Hom na te volg. Clemens en Origenes leer dat die totale verdorwenheid van die mens alleen oorkom kan word deur 'n radikale bekering, waar daar 'n ontmoeting en belewenis is van die genade van God in Christus. Augustinus is die eerste Christelike teoloog wat Paulus se lering van redding deur geloof ernstig neem. Hy worstel met die vraag: “Op watter basis word 'n persoon gered?” Sy gevolgtrekking is dat ons alleen tot geloof kan kom as ons die verlossing subjektief aanvaar, en dit kan alleen die uitverkorenes doen. So lei Augustinus se teologie daartoe dat verlossing 'n persoonlike saak word, en dat die wêreld geïgnoreer word. Die hoop van die Koninkryk van God word 'n hoop vir die “hemel”, wat ons eendag sal ontvang as ons hier goed geleef het (Bosch 1991:216). Die verpersoonliking en vergeesteliking van die geloof, die ignorering van die wêreld, skuif dus die daadverkondiging byna heeltemal uit die prentjie.

Die kerk as instituut het dan in hierdie tyd ook begin besluit oor strawwe vir sondes, asook presies wat sonde is, en wat nie. Redding kan alleen deur die kerk verkry word. In hierdie proses

word die soteriologie losgemaak van die Christologie en ondergeskik gestel aan die ekklesiologie. Waar verlossing so losgemaak word van Christus, bepaal Hy ook nie meer ons sending in die wêreld nie, en word sending alleen die kerk se sending. Dit het tot gevolg dat die spanning tussen woord en daad vergroot, aangesien die kerk wel met daade besig is, maar hierdie daade dan nie noodwendig gemotiveer is uit dankbaarheid en liefde vir God nie, eerder 'n liefde vir die kerk. Hierdie daade is dan ook gewoonlik na binne gerig, aangesien dit handel oor instandhouding eerder as groei.

- Die verkerkliking van redding.

Die Donatiste het, in die tradisie van Tertullianus, aangedring op 'n absolute skeiding tussen Kerk en staat. Augustinus het hulle teengestaan hierin: "Augustine insisted that the church was not a refuge from the world but, existed for the sake of a world that was hurting. All including 'good church people', were sinners, and the self-righteousness of the Donatists might be more vicious than the sins of others" (Bosch 1991:218).

Sending is gebaseer op die goddelikheid, heiligheid, en onveranderlikheid van die kerk; in die klassieke Katolieke siening was sending die "selfrealisering van die kerk". Dié verstaan van sending het sy oorsprong by Cyprianus se bekende *extra ecclesiam nulla salus est* (daar is geen redding buite die [Rooms Katolieke] kerk nie). Die verkerkliking van die teologie en sending by Cyprianus en Augustinus lei dus tot 'n fundamentele verandering in die verstaan van die doop. Die verantwoordelikheid van die sendeling is om die "bekeerling" so gou as moontlik tot doop te bring. "Since the act of baptism conferred a character indelibilis on a person baptized, nobody could ever undo his or her baptism; even where somebody had resisted baptism, he or she became a fidelis (believer)" (Bosch 1991:221). Wanneer mense gedoop is, is hulle nie meer voorwerp vir sending nie, maar van die kerklike tug. Sending word dus skerp gereduseer tot 'n verkondigingsprogram. Gedooptes moes, of hulle nou die doop verstaan het of nie, en of hulle vrywillig gedoop is of nie, konformeer aan dit wat van gedooptes verwag word (Bosch 1979:109).

Augustinus lê baie sterk klem op die plaasvervangende offer van Christus vir die sondaar. Hiermee ontwikkel die tendens al verder om verlossing slegs as redding van die "siel" te verstaan 'n geïndividualiseerde subjektiewe ervaring. Dit gee aanleiding dat hierdie lewe en verlossing in

615429507
i 16027954

werklikheid teenoor mekaar staan, sodat geloof nie altyd in daade uitvloei nie.

2.4.1 Die Protestants Reformatoriese sendingparadigma.

Met die reformasie is die eeue oue eenheid van die kerk aan flarde geskeur. Daarom vind elke fragment dit nodig om sigself te identifiseer en te legitimeer. So is verlossing al meer gesien as iets wat alleen deur die kerk bemiddel kan word – by die Rooms-Katolieke slegs deur middel van sakramente, en by die Protestante hoofsaaklik deur die verkondigde Woord. Hierdie siening lei selfs tot isolasie tussen kerk en samelewing. Die Reformatore het egter ook ‘n belangrike regstelling in die sendingbegrip gebring. Sending begin nie eers as iemand oorsee gaan nie, dit is ook nie ‘n “operasionele teorie” nie, en ook nie afhanklik van onafhanklike “sendinggenootskappe” nie. Daarom moet ons nie die reformatore se sending beoordeel vanuit so ‘n sendingbegrip nie. Die vertrekpunt van die Reformatore was nie wat mense vir God moet of kan doen nie, maar wat God alreeds vir mense gedoen het (Bosch 1991:244). Dit beteken nie dat die kerk passief was nie.

Sending is gesien as die kerk se oorsteek van die grens na die wêreld. Die Reformatore vind egter die wêreld steeds binne die kerk, en sien dus hulle eintlike taak binne die grense van die historiese Christendom. Vir Luther was geloof lewendig en aktief. Dit kon nie onoperasioneel wees nie. Hy het dikwels gesê ons word nie deur werke gered nie, maar bygevoeg as daar geen werke is nie, dan is daar iets fout met geloof. Aan die ander kant was sending en wêreldbetrokkenheid vir Luther nie ‘n vanselfsprekendheid nie, omdat hy apokalipties gedink het en gemeen het die Laaste Dag staan voor die deur (Bosch 1979:123). By Calvyn tree die roeping van die gelowige duideliker na vore as by Luther. Die Reformatore Luther, Calvyn, Bucer en andere het ook totaal en al gebreek met die idee om mense met mag/geweld te evangeliseer (Bosch 1991:245).

Die feit dat die sending weer as *missio Dei* verstaan is, dit wat God alreeds vir die mens gedoen het, en nie (net) deur die ekklesiologie gevorm is nie, gee daartoe aanleiding dat die gesonde spanning tussen woord- en daadverkondiging weer na vore tree.

- Lutherse Ortodoksie en sending

Die bekende sestiende eeuse defenisie van die kerk vind ons by die (Lutherse)Augsburg

konfessie van 1530. Daar word die ware kerk onderskei deur die suiwer verkondiging van die evangelie en die suiwer bediening van die sakramente. Die Roomse Kerk antwoord op die Konsilie van Trente (1545-1563) waarvolgens die ware kerk herken word in sy eenheid. In 1559 voeg die Franse Konfessie en die Belgiese Konfessie (1561) 'n derde kenmerk by Augsburg se Konfessie, naamlik die toepassing van die tug.

The Reformational descriptions of the church thus ended up accentuating differences rather than similarities. ... In all these instances the church was defined in terms of what happens inside its four walls, not in terms of its calling in the world. The verbs used in Augustana (1530) are all in the passive voice: the church is a place where the gospel *is taught* purely and the sacraments *are administered* rightly. It is a place where something is done, not a living organism doing something (Bosch 1991:248-249).

Dit is belangrik om raak te sien dat die kerkbegrip deur beide groepe bepaal word deur dit wat hulle meen by die opponerende groep afwesig is. In geen geval word die kerk, soos in die Nuwe Testament, kragtens haar betrokkenheid in die wêreld beskryf nie. So word ook die nagmaal deur die Reformatore sowel as die Roomse Kerk nie in terme van sending bespreek nie, maar in terme van die teenwoordigheid van Christus in die brood en die wyn (Bosch 1979:122). Die Protestantse kerkbegrip word steeds bepaal deur die bogenoemde drie faktore: Woordverkondiging, sakramentsbediening en tug. Daarom blyk dit noodsaaklik te wees dat daar opnuut gekyk sal word na 'n Nuwe Testamentiese ekklesiologie, waar die kerk beskryf word aan die hand van sy betrokkenheid in die wêreld: missionêr-diakonaal. Alhoewel die reformasie die gesonde spanning tussen woord en daad terugbring deur die soewereiniteit van God te verkondig, asook die werklikheid van die genade en die hoop as werklikheid in hierdie wêreld, sien ons dat die kerk steeds die objek van die bediening bly en nie gesien word as die subjek van die bediening nie. Daar is steeds 'n na-binne-gerigtheid. Die teologie het hom hoe langer hoe meer met die kerk self besig gehou, veral met die verlede en die korrekte leer.

- Piëtistiese deurbraak

Die Piëtisme het 'n groot rol gespeel in die ontwikkeling van die Protestantse sendingidee. Sending is nie meer gesien as die plig van die koloniale regering nie, maar het teruggekom na die kerk en na die gelowiges. Christene kon hulle nie net identifiseer met die sending nie, maar het ook aktief daaraan deelgeneem. Nie die korrekte leer nie, maar die korrekte lewe en die

persoonlike geloofservaring gee die deurslag (Bosch 1979:132). Dit gee aanleiding tot die opbloeï van ekumene in die sending en oor die grense van nasies en belydenisse, byvoorbeeld die Morawiërs. Die Piëtisme het Duitsland gelei om die voorste sendingland te wees deur middel van leiers soos Francke en Von Zinzendorf. Vir Von Zinzendorf gaan dit spesifiek oor die bekering van enkelinge, alle ander hulpmiddele staan in diens van die bekering. Dit gee daartoe aanleiding dat die maatskaplike lewe geheel en al buite die gesigsveld val. Kerkplanting was ook hier geen sendingdoel nie. By die Piëtisme word bekering dus vergeestelik en word daar alleen aandag gegee aan die woordverkonding. Bosch (1979:202-211) praat in hierdie geval van “’n verskraalde evangelie”.

- Anglo-Amerikaanse sendingteologie: die Koninkryk van God.

Richard Niebuhr het aangetoon hoe die idee van die Koninkryk van God van die begin af die Amerikaanse teologiese denke oorheers het. Hierdie begrip het in verskillende tye ook verskillende betekenis gehad. In die Puriteinse periode is daaronder “die soewereiniteit van God” verstaan. In die tydperk van die Groot Ontwaking het dit die “koningskap” van Christus beteken. Die Groot Ontwaking was ook in ’n sekere sin die einde van die Puriteinse era, sosiale betrokkenheid begin ook nou ’n al groter rol te speel. In die negentiende eeu, met die opkoms van die liberalisme en “Social Gospel”, word dit verstaan in terme van “Gods koninkryk op aarde”. Anders gestel: in die eerste periode val die klem op God se almag, in die tweede op sy genade, en in die derde op hoop. Die koninkrykstema is sterker in die Calvinistiese as in die Lutherse teologie (Bosch 1979:142-143). Nou kry daadverkondiging ook weer plek in die sending, al is dit soms met verkeerde bedoelings of intensies.

2.5 Sending na die Verligting

Die sentrale gedagte van die Verligting is geloof in die mens en sy vermoëns. Daar is geen absolutes nie, vryheid is absoluut. Tog kom die volgende sending motiewe voor in die moderne era.

2.5.1 Die verheerliking van God.

Vanaf Voetius tot Edwards was die klem op die soewereiniteit van God. God en God alleen kan die inisiatief neem om mense te red. Dit lei ook na die leer oor die predestinasie. “In Protestant orthodoxy, however, the emphasis on God’s initiative became wooden and rigid; people were

taught to wait in complete passivity upon the saving work of God in their souls” (Bosch 1991:285). Die Verligting het eerder die mens as God verheerlik; verlossing word rondom die mens se drome en verwagtings gebou.

2.5.2 Gedring deur die liefde van Christus.

Daar word veral aandag gegee aan tekste soos 2 Kor 5:14 en Joh 3:16. Die aksent val op die mense as objekte van God se liefde. Daarom is dit nodig dat hulle gered word. Een van die ander belangrike sendingtekste wat oral in gebruik was in die tyd was Hand 16:9 “Kom oor ... en help ons”

2.5.3 Die evangelie en kultuur.

The effect of the gospel on a nation was to “soften their manners, purify their social intercourse, and rapidly lead them into the habits of civilized life”. In the period following the First World War, one of the most popular missionary texts was the words of Jesus in John 10:10, “I came that they may have life, and have it abundantly”, and “abundant life” was interpreted as the abundance of the good things that modern education, healing, and agriculture would provide for the deprived peoples of the world (Bosch 1991:293).

Waar sendinggenootskappe sosiaal betrokke geraak het, maak hulle sekere kompromieë om geld te bekom, aangesien baie van die eerste bekeerlinge gewoonlik uit die armer gemeenskappe gekom het. So begin die sendinggenootskappe besighede en industrieë. Dit lewer weer eie probleme op, want bekeerlinge word maar net weer werknemers van die genootskap. Een van die grootste probleme hier was dat die kerke op die “sendingveld” presies gestruktureer is soos die op die tuisfront, terwyl hier ‘n heel ander sosio-ekonomiese sisteem gegeld het.

2.6 Sending as uitbreiding 1900-1910

Reeds by die Wêreldsendingkonferensie van 1910 word daar in "global terms" gedink, naamlik wêreldsending. Die probleem is egter dat die jonger kerke steeds maar randfigure was wat nie werklik 'n bydrae gemaak het nie. Gedurende die tydperk 1880-1920 het die Westerse denke van die veronderstelling uitgegaan van die superioriteit van die Westerse kultuur oor die ander kulture. Hulle was ook van die oortuiging dat God in sy voorsienigheid die Westerse nasies

gekies het omdat hulle unieke kwaliteite het, om die “waarde draers” van Sy saak te wees tot aan die eindes van die wêreld. Dit het baie goed by die kolonialisme ingepas. Die mens self word dan ook die bron van absolute gesag, “The Revolution’s Declaration of Human Rights formulated this in the following words: ‘The principle of sovereignty resides essentially in the Nation: no body of men, no individual can exercise authority that does not emanate expressly from it’ ” (Bosch 1991:299). Die *diakonia* in die sending kry dus in hierdie tydperk ‘n baie spesifieke gestalte naamlik om “waarde draers” of “kultuurdraers” te wees.

Tot en met Edinburgh 1910, en selfs nog daarna, was die dominante verstaan van die sending uitbreiding. Die Protestantse sendingontwaking van die agtiende en negentiende eeu sien sending as geografiese uitbreiding. Voor Edinburgh 1910, was daar verskeie groot sendingkonferensies: New York 1854, Liverpool 1860, London 1878 en 1888. Indien ons dit vergelyk met Edinburgh, kan Edinburgh gesien word as die eerste werklike “World Missionary Conference” (Yates 1994:9). Die Edinburgh konferensie verteenwoordig die hooggety van sendingtoesiasme en Westerse sendingbewussyn. Sending staan nou in die teken van die verowering van die wêreld. Wat die doel van die sending aanbetref, praat Edinburgh van die uitbreiding van die Christendom, die kerstening van die volkslewe, die maak van bekeerlinge, die bring van mense tot Christus, die evangelisering van die wêreld, en die uitbreiding van die Christelike invloed (Bosch 1979:162).

Volgens Yates (1994:8) kan die twintigste eeu gesien word as die eeu van die Amerikaners, wat kulturele en historiese redes gevind het om sending te sien as uitbreiding: “the thrust towards extension, expansion and encompassment belongs to the substantive meaning of nineteenth and twentieth century American Protestantism” (Yates 1994:11).

Die wagwoord van die SVM (Student Volunteer Movement) “the evangelisation of the world in this generation” is tekenend hiervan. Oor die wagwoord van die SVM was nie almal ewe opgewonde nie. Gustav Warneck waarsku teen: “the Americans and their inadequately grounded missiology. ... Mission involves disciplining the nations, and the apostles did not rush from place to place, but organised churches and established and visited them” (Yates 1994:18).

2.7 Sending as kerk vir volke (Volkskerk) 1910-1920

In die vorige dekade is baie klem gelê op individuele bekering. In die Europese (Duitse) tradisie het die Morawiese sendinggenootskap baie meer klem gelê op die warm gemeenskap van gelowiges wat Hernhut self verteenwoordig het. Sending word gesien as die verantwoordelikheid van die kerk, met die doel om kerke te plant. Hier vind ons die *Volkskirche* benadering, waar die doel was om 'n kerk vir volke te stig, wat die spesifieke individualiteit van die ras of etniese groep verteenwoordig.

Die nasionale staat het die heilige kerk en die heilige koninkryk vervang. Later word hierdie idees ingelees in die Ou Testamentiese konsep van die volk wat deur God uitgekies is. Bosch (1991:300) gee Warneck weer waar hy dit skerp formuleer:

It is a special charisma of the Germans to respect foreign nationalities and thus to enter selflessly, without prejudice and with consideration, into the peculiar qualities of other peoples; and again: If the missionary is no longer capable of appreciating his own *Volkstum* [peculiar national character], he cannot be expected to appreciate the foreign *Volkstum* which he is supposed to cultivate in his converts.

Wanneer Bosch oor die sending en kolonialisme praat, maak hy die gevolgtrekking dat waar in vroeëre eeue die skeiding tussen mense godsdienstig van aard was, die skeiding wat nou ontstaan het, gegrond was op beskawing (soos deur die weste geïnterpreteer). Dit gee aanleiding tot 'n verdere kriteria vir skeiding naamlik etnisiteit of ras, wat die matriks word waaraan beskawing gemeet word. Die beskaafdes het nie net meerderwaardig gevoel teenoor die "onbeskaafdes" nie, maar ook verantwoordelik gevoel vir hulle. So skryf D. Schellong, aangehaal in Bosch (1991:313): "Since the Enlightenment, 'good' means to know what is 'good' for *others*, and to impose it on them"

2.8 Jerusalem 1928, en daarna

Werke van Allen: *Missionary Methods: St Paul's or Ours?* (1912) en *The Spontaneous Expansion of the Church* (1927), het gehandel oor die verhouding tussen die jonger kerke en die ouer kerke. Fleming se werke: *Contacts with Non-Christian Cultures, Whither Bound in Missions?* en *Attitudes towards Other Faiths* het baie krities gekyk na die rol van die sendeling. Dit het aanleiding gegee tot 'n vooraf konferensie in Kairo in 1927 (Yates 1994:59-65).

Great anxiety was being expressed that in the handling of the issue of the Christian message and its relation to other faiths, there was a discernible shift into syncretism, and the missionary movement was in danger of moving towards the “social gospel” position, then widely adopted in North America. Their fears were expressed by a German professor of theology, Karl Heim: “the kingdom of God means nothing more than the league of Nations, democracy and the coming of militant capitalism” (Yates 1994:65).

RH Tawney, 'n Christen ekonoom handig 'n werk in oor "Christian commitment to the economic and social structures of national and international life", wat die klem laat val op die "comprehensive approach" wat die merkteken van die konferensie word (Yates 1994:66). Tawney se siening kan soos volg weergegee word: “my purpose ... is to insist that the churches are neglecting an essential part of their mission, unless they foster the zeal for social righteousness and disseminate the knowledge by which such zeal may be made effective” (Yates 1994:69).

So kom die Jerusalem konferensie onder andere tot gevolgtrekking dat dit die werk van die Christelike kerk is om die boodskap van Christus aan individue te bring, en om 'n Christelike omgewing/beskawing te skep waarin alle mense kan groei tot hulle volwaardige geestelike statuur. Ons vind dus hier 'n poging “...to hold together those who saw their work in race relations, in education, or rural development, as the building of God's kingdom and those who, while accepting social concern and individual relief as legitimate activities of the Christian church, drew back from theological simplism” (Yates 1994:70). Hier vind ons weer 'n pertinente poging om die gesonde spanning tussen woord- en daadverkondiging te verantwoord.

By die Tambaran konferensie in 1938 het dit duidelik geword dat die inheemse kerke se oorlewing en ontwikkeling 'n al groter plek inneem in die verstaan van sending (Yates 1994:120). Dit gee aanleiding daartoe dat gedurende die jare 1920-1940 die verhouding van die Christendom tot ander godsdienste sterk onder die loep kom. Kraemer sê: “The missionary's task is to stand in dialectical relation to other religious traditions, saying both ‘yes’ and ‘no’, seeking to discern where God is at work and what is a corrupt response, in style of Paul and Barnabas at Lystra (Acts 14), Paul at Athens (Acts 17) and Peter's response to the Roman centurion, Cornelius (Acts 10)” (Yates 1994:113).

Yates beskryf die jare 1950-1960 in die sending as 'n klem op "presence and dialogue". So sien Warren sending as "...to unveil the Lord who is already there, not to take Christ to some place from which he is absent, but to go into all the world and discover Christ there ... to uncover the unknown Christ" (Yates 1994:142).

Gerald Anderson skryf op grond van twee artikels wat in 1915 gepubliseer is, dat vier groot skuiwe in die sending plaasgevind het:

- ander godsdienste word nie langer gesien as totaal en al vals nie;
- sending beteken minder preek en meer transformerende aktiwiteite;
- die klem val nou op redding in die hier en die nou; en
- die klem in sending verskuif van die individu na die gemeenskap (Bosch 1991:322).

Sedert die twintiger jare is daar telkens geworstel met die verhouding tussen woord- en daadverkondiging. Ons sien ook dat sending minder vergeestelik is, dit begin handel oor die hier en die nou, dat daar weer gekyk word na die gemeenskap en dat daar ook aandag gegee word aan transformerende aktiwiteite.

2.9 Sending as proklamering, dialoog en bevryding 1960-1970.

Sedert die sestigerjare kry ons 'n radikale breek met wat as norme vir lewe, geloof en goeie gedrag bekend gestaan het. Vanuit die Roomse kerk is daar gebeure soos Vatikanum 11, wat baie jong kerkleiers ingesluit het van Afrika en Asië. Pous Johannes XXIII se ekumeniese visie, wat ook ander kerke en gemeenskappe ingesluit het, het die wens uitgespreek vir 'n 'ekumeniese raad vir die hele kerk'. Die Roomse kerk het ook dokumente soos *Lumen Gentium* en *Ad Gentes* oor die kerk en sending aanvaar, wat sending verstaan as proklamasie, teenwoordigheid en dialoog. 'n Verdere dokument was *Nostra Aetate*, oor die verhouding met die ander godsdienste. Ander gelowe is nou gesien as gerespekteerde entiteite waarmee Christene in dialoog moet gaan (Yates 1994:173).

In Latyns-Amerikaanse state was die Rooms-Katolieke kerk dominant en daar het hierdie dokumente daartoe meegehelp dat die bevrydings teologie baie sterk na vore getree het. Tien jaar na Vatikanum 11, het Pous Paul VI die dokument *Evangelii Nuntiandi* uitgereik met die doel:

... to ensure that the church of the twentieth century may emerge even better equipped to

proclaim the gospel to the people of this century. (EN, 2). The gospel message was regarded as unique ... irreplaceable, admitting of neither indifference nor accommodation to the principles of other religious beliefs or of any compromise, for on it depends the whole issue of man's salvation ... it is truth itself (EN, 5) (Yates 1994:186).

Die dokument het ook na die bevryding beweeg "There was recognition that evangelisation must deal also with the life of nations, delivering a message which is 'relevant ... in our age ... about liberation' (EN, 29)" (Yates 1994:187). Tog het die dokument hom baie sterk uitgespreek teen enige vorm van geweld.

Ook die "World's Student Christian Federation" se 1960 konferensie oor "The life and mission of the church" gee 'n radikale sekulêre interpretasie van die *Missio Dei*. "The assembled students were challenged 'to move out of the traditional Church structures in open, flexible and mobile groups' and 'to begin radically to de-sacralise the Church' " (Newbiggin 1995:8).

Hier vind dus 'n verskuiwing in die doelwit van sending plaas: die mikpunt is nie meer kerkgroei nie, maar die doen van God se geregtigheid in hierdie wêreld. Hierdie siening is verder gevoer by die Wêreld Raad van Kerke (WRK) se byeenkoms in Uppsala 1968: "The concept of 'mission fields,' identified as geographical areas lying beyond the frontiers of Christianity, was replaced by the concept of 'priority situations for mission', identified as situations where, irrespective of the presence or absence of the church, action for human dignity was called for" (Newbiggin 1995:9).

Die spanning tussen die evangeliese en ekumeniese groepe in die WRK was duidelik sigbaar by Uppsala 1968 se verslag oor "Renewal and Mission".

Stott said that he failed to find in the report any concern for spiritual hunger comparable to that which had been pressed in regard of physical hunger and poverty. The prior concern of the church should be in relation to the millions of people who, being without Christ, were perishing. The World Council, in its basis, confessed Jesus is Lord: the Lord sends his Church to preach the Good news and make disciples. I do not see this assembly very eager to obey its Lord's command (Yates 1994:198).

Stott is heeltemal reg in sy argumentasie dat die diakonia nie op die voorgrond geskuif kan word ten koste van die kerugma nie. Bosch (1979:227) dui aan dat die verband tussen kerugma en diakonia is soos die twee lemme van 'n skêr wat op mekaar sluit en bymekaar gehou word deur die koinonia as die "as" waarom die twee lemme van die skêr sluit. Wanneer ons dan die verband tussen die kerugma (die inhoud van die prediking) en die diakonia ontdek, sal ons 'n stap vorder met die koinonia. Die koinonia sal die diakonia ook baie meer aanvaarbaar en geloofwaardig maak, aangesien dit nie meer net gesien sal word as die afdraande verkeer van die rykes en magtiges na die armes en hulpeloses nie. Wanneer ons diakonia en koinonia skei, is paternalisme die onvermydelike gevolg (Odendaal 1986:194-196).

2.10 Sending as verkondiging en kerkgroei 1970-1980.

Daar was ook stemme wat opgegaan het teen hierdie humanitêre en sekulêre siening van sending. Die "Wheaton Deklarasie" van 1966, en die "Frankfurt Deklarasie oor die Fundamentele Krisis in Sending" van 1970 was hoofsaaklik die werk van Peter Beyerhaus. Al meer is by die WRK se byeenkomste gekyk na eenheid en sosiale geregtigheid. In die WRK se verslag van die Nairobi (1975) byeenkoms "Confessing Christ Today" word daar 'n ernstige oproep gemaak vir 'n holistiese benadering "... in taking with full seriousness both the call to personal conversion and the call to action for God's justice in the world" (Newbigin 1995:9).

Die vorige besluite van die WRK het tot gevolg gehad dat vir byna twee dekades "ontwikkeling" as die hoofdoel van sending gestel is. Ontwikkeling is dan hoofsaaklik verstaan as Europa en Noord -Amerika wat die derde-wêreld lande sou ophef. Newbigin (1995::6) het gesien dat hierdie fase beweeg het na 'n fase wat hy beskryf het as: "the revolution of rising expectations".

Everywhere people demand and governments promise "the right to life, liberty, and pursuit of happiness", and everywhere people grow impatient and rebellious when the promise is not fulfilled:... The inner relationship between this expectation of a new world and the Christian gospel of the reign of God is one of the issues that must be discussed in any contemporary theology of mission (Newbigin 1995:7).

Beyerhaus stel in 1970 die Frankfurt Deklarasie op wat in sewe beskrywingspunte opgedeel is, waarvan die sewende een bevestig "the reality of Christ's second coming for an eschatological approach to mission over against an ideology of progress or revolution" (Yates 1994:199).

Rene Padilla het geglo dat Jesus se werk 'n sosiale en politieke dimensie het, naamlik die koninkryk van God. Ons kan nie maak asof ons in 'n ander wêreld of vanuit 'n ander wêreld kom nie. So beteken statistieke oor hoeveel mense elke uur sterf sonder die evangelie niks, as daar nie ook bereken word hoeveel van daardie mense sterf van die honger nie. Die kerk is nie 'n religieuse klub van 'n ander wêreld nie, maar 'n teken van die koninkryk van God met 'n opdrag om 'n nuwe samelewing te bou deur offers (Yates 1994:202).

In die tydperk na 1970 is daar 'n merkwaardige vooruitgang in evangeliese denke oor sosiale geregtigheid, die armes en dialoog as benadering tot ander godsdienste. Ten spyte van McGavran se kritiek is 'n "holistiese" sendingbenadering aanvaar, alhoewel met sterk klem op die evangeliese verstaan van die sending. "The title of the Manila Conference, following Lausanne, in 1989, 'Proclaim Christ until He Comes', with its sub-title 'Calling the Whole Church to take the Whole Gospel to the Whole world', expressed both the continuing emphasis on proclamation and this newly "comprehensive outlook" (Yates 1994:221).

2.11 Paradigmaverskuiwings in die sending.

Bosch (1991:187-189) dui die volgende paradigma verskuiwings in die sending aan:

- Die Weste "the home of christianity", het sy dominante posisie in die wêreld verloor. Dit het ook duidelik geword by Bangkok (1973): "... that theologies designed and developed in Europe can claim no superiority over theologies emerging in other parts of the world."
- Die onregverdigde strukture van onderdrukking en uitbuiting word meer as ooit die stryd aangesê.
- Vooruitgang, die god van die verligting, blyk 'n valse god te wees.
- Daar is groter bewustheid van die beperkte bronne tot die mensdom se beskikking en 'n groter ekologiese bewustheid.
- Ons is nie net in staat om God se skepping te vernietig nie, maar ook om die mensdom uit te roei. Die kernoorlog is 'n groot bedreiging, daarom die oproep vir regverdigde vrede.
- Christene het die superioriteit van Christenskap oor ander gelowe vir te lank net aanvaar. Godsdienstvryheid word nou as basiese mensereg aanvaar. Daarom word ons gedwing om nuut te gaan dink oor ons Christenskap en ander gelowe, en hoe ons teenoor hulle getuig.

3. 'N HISTORIESE BLIK OP ENKELE BEPALENDE BESLUTE WAT GELEI HET TOT DIE SENDINGBEGRIP IN DIE NED GEREF KERK.

3.1 Die stigting van die kerk in Suid-Afrika.

Na die stranding van die *Haarlem* aan die Kaapse kus in 1647, het Leendert Janszens en Nicolaas Proot met 'n latere memorandum by die Kompanjie aangedring om met 'n nedersetting aan die Kaap te begin. Onder die argumente was dat moontlike kolonisasie die geleentheid sou bied om die inboorlinge in aanraking te bring met die Woord van God en die Christelike geloof. Die aankoms van Jan van Riebeeck vyf jaar later staan dan ook onder die teken van hierdie sending uitdaging (Van der Watt 1976:47).

Dit is duidelik dat wanneer die *Verenighde Oost-Indische Compagne* (V O C) op 6 April 1652 'n nedersetting aan die suidpunt van Afrika begin, die idee van 'n permanente blanke volksplanting afwesig was. In Oktober 1652 gee die Bewindhebbers egter toestemming tot die vestiging van die eerste Vryburgers aan die Kaap. Die VOC het in sy handelsywer die belange van die "Kercke Christi" nie vergeet nie. Volgens die Sewentiende eeuse patroon is volksplanting en kerkplanting as twee kante van dieselfde onderneming gesien. Alhoewel daar eers in 1665 'n vaste kerklike struktuur kom, was die kerk reeds sedert 1652 aan die Kaap teenwoordig. Onder die klein bevolking van ongeveer 100 kompanjiesdienare was daar ook gelowiges, lidmate van die Gereformeerde kerk in Nederland, en hierdie mense het die kerk met hulle saamgebring. Waar die vaste ampte nog ontbreek het, is die werk in die hande van die sieketrooster, Willem Barentsz Wylant, gelaat. Die godsdienstige sake is goed georden en gereeld behartig. So is die ontheiliging van die rusdag en die wegbly van kerklike byeenkomste swaar beboet (Van der Watt 1976:2-5).

Jan van Riebeeck het in sy bekende formuliergebed 'n geleentheid gesien om onder die "wilde brutale menschen" (die inboorlinge) die "ware Gereformeerde Christelijcke Leere", mettertied voort te plant en uit te brei. Die sendingbewussyn spreek hier in geen onduidelike taal nie. Met die koms van slawe na die Kaap is hierdie sendingbewussyn 'n verdere hupstoot gegee. In die huise en die werksinkels van die Kompanjie en op die landerye kom die Christene en heidene in noue kontak met mekaar en word die sendingtaak vir die kerk al meer aktueel. Hier was geen sprake van georganiseerde sending nie. Dit het spontaan plaasgevind, koloniste wat self moes worstel om 'n eie bestaan het dikwels slawekinders saam met hulle eie kinders onderrig, en in

baie gevalle is die slawe en Hottentotte in die familiekring opgeneem wanneer daar “Boeke gevat is” (Van der Watt 1976:48). Meer amptelik was dit die sieketrooster, Willem Wylant, wat op eie inisiatief die werk aangepak het, en so pionier geword het op die sendinggebied. Diegene onder die nie-blankes wat die Christelike geloof aangeneem het, is opgeneem in die kerklike gemeenskap – so word die slavin Catharina van Bengale na haar doop “de eerbare jonge dochter” genoem (Van der Watt 1976:6). Wylant teken egter ‘n droewige prentjie van die plaaslike bevolking “‘n uiters arm, ellendige volk na siel en liggaam, en van alle kennis van God beroof.” Menslik gesproke was daar nie veel hoop nie en tog het Wylant bly glo dat God hulle uit die duisternis tot die lig sou bring. By wyse van aanmoediging is dan ook bepaal dat ‘n slaaf wat die Christendom aanneem sy vryheid kan eis (Van der Watt 1976:47-48).

Van Riebeeck gee ook aandag aan die opheffing van die swart inboorlinge deur met ‘n skool te begin. So is die onderwys en by name godsdiensonderwys as kersteningsmedium gebruik. Daar is ook ‘n “Armenfonds” gestig. Die kollekte by die kerklike dienste is hierin gestort en van tyd tot tyd gebruik vir die onderhouding van arm en behoeftige mense. Daar is veral omgesien na verwaarloosde kinders. So is byvoorbeeld opgeteken van ‘n diaken en sy vrou wat die kinders van ‘n Hottentot-vrou in hul huis opgeneem en versorg het (Van der Watt: 1976:7).

Die eerste amptelike sendeling wat na Suid-Afrika gekom het, was ‘n Duitser, George Schmidt, wat in 1737 hom kom vestig het op Genadendal in die distrik van Caledon. Die saamtrek van ‘n aantal Hottentotte op die sendingstasie het baie koloniste met vrees en afkeer vervul by die gedagte aan luiheid en werkloosheid, en die moontlikheid dat dit ‘n toevlugsoord kan wees vir diewe en moordenaars. Die Duitse sendeling is as ‘n indringer beskou, ook omdat net die godsdiensoorm van die owerheid in daardie dae erken is. Later het nog verskeie sendinggenootskappe gevolg. Tog was daar altyd die een of ander spanning tussen die Ned Geref Kerk en die sendingorganisasies. Dit lei daartoe dat die Ned Geref Kerk daadwerklik aangespoor was om onafhanklik en selfstandig sendingwerk te onderneem. Deur die toedoen van Ds Van der Kemp (1799) word in Kaapstad “de Zuid-Afrikaansche Maatskappy tot bevordering van Christus Koninkrijk” (die latere SA Sendinggenootskap) gestig. Waar die Ned Geref Kerk tussen 1652-1800 deur privaat inisiatief aan sendingwerk deelgeneem het, het die sendingwerk in die eerste deel van die negentiende eeu plaasgevind deur die SA Sendinggenootskap. Toe die kerk in 1824 sy eerste sinodale kerkverband daarstel, is die sendingwerk op vaste organisatoriese grondslag

deur die kerk aangepak (Van der Watt 1976:51-53).

In die beginjare van die Kerk aan die Kaap is die grondslag gelê vir die Christelike onderwys, die sending en barmhartigheidswerk. Dit is ook duidelik dat die sending, die barmhartigheid en die onderwys hand aan hand loop. Die evangelie is nie alleen met woorde verkondig nie, maar ook deur daad. Opheffing en fisiese versorging was deel van die uitbreiding van die Koninkryk. 'n Belangrike gesigspunt wat ons op hierdie stadium nie mag miskyk nie, is dat die plaaslike gemeente gegroei het deur sy sendingwerk.

3.2 Sendingwerk deur die kerkverband

Die jaar 1824, met die eerste sinode van die Ned Geref Kerk, is 'n beslissende datum vir die sendinggeskiedenis. Tot en met hierdie datum was die sending gesien as 'n verlengstuk van die pastoraat en daarom moes sendingwerk deur die predikante en ampsdraers van die gemeentes self gedoen word. Dat die sinode van 1824 intens in die sending belanggestel het, is vervat in 'n herderlike brief aan die gemeentes, waarin gemeentelede opgeroep word om deur hulle lewe en voorbeeld hulle bediendes vir Christus te wen. Die instelling van die sendeling-amp om die sending meer toegespits te maak, het ongelukkig reeds die implikasie gedra dat die nie-blanke volkere voortaan al hoe meer afsonderlik bearbei sou word, die kiem vir die ontstaan van afsonderlike kerke is dus reeds hier teenwoordig. So het die Sinode van 1826 'n reglement vir die ordening van sendelinge opgestel wat bepaal "dat hy hom tot die heidene moet bepaal en nie mag inbreuk doen op die regte van gevestigde gemeentes nie". Hier vind ons dat daar 'n duidelike skeiding kom tussen die pastoraat en die apostolaat. Die eerste sendeling van die Ned Geref Kerk word op 14 November 1826 in die persoon van Leopold Marquard georden (Crafford 1982:36-38). Hierdie proses loop daarop uit dat in 1857 die beginsel van afsonderlike vergaderplekke vir gekleurdes nou amptelik goedgekeur is. Verder is besluit om, behalwe vir die binnelandse sendingaksie ook by die buitelandse sendingaksies betrokke te raak.

In die Missionêre Diakonaat wil ons juis die klem daarop laat val dat daar wel 'n onderskeid is tussen die pastoraat en die apostolaat, maar dat ons nie die twee terreine kan skei nie. "Een van die belangrike herontdekkings wat gedurende hierdie eeu (twintigste eeu) in die ekumeniese beweging gemaak is, is dat die eenheid en sending van die kerk onlosmaaklik aan mekaar verbonde en op mekaar aangewese is" (Saayman 1986:118). Die situasie het dit destyds

genoodsaak dat daar baie indringend aandag gegee moet word aan totaal onontwikkelde mense, wat totaal en al vreemd gestaan het teenoor die evangelie. Uit die geskiedenis blyk dit dat hierdie skeiding nie stand kon hou nie, omdat die verband tussen die sending en die groei van die sturende gemeente deurgeknip is. So kom daar 'n kraak in die fondament van die een heilige algemene Christelike Kerk. Uit die sendingwerk van die Ned Geref Kerk ontstaan dan die Ned Geref Sendingkerk (1881) en later ook die Ned Geref Bantoekekerk (1951). Die ontstaan van die kerke is prysenswaardig, maar dat dit nooit tot die groei van die Ned Geref Kerk gelei het nie, moet betreur word. Die planting of stigting van afsonderlike kerke het daartoe gelei dat sending in die Ned Geref Kerk al meer verword het tot 'n diens in die "sending/dogter" kerke, of hulpbetoon aan hierdie kerke, of skakeling met hierdie kerke. So word die verantwoordelikheid om die evangelie aan die nie-blankes te verkondig verplaas na die jong kerke.

Die huidige multikulturele situasie in Suid-Afrika (en wêreldwyd) noodsaak ons nou om indringend aandag te gee aan 'n nuwe verstaan van 'n meer omvattende sendingbegrip, die *missio Dei*, waar die verskillende bedieninge van die kerk juis weer in God se sending begrond word en nie in die praktyk van die dag nie. Die missionêre dimensie en intensie in die bediening van die kerk is onlosmaaklik aan mekaar verbonde. So word die kwaliteit van die missionêre intensie of konsentrasiepunte bepaal deur die kwaliteit en geloofwaardigheid van die missionêre dimensie.

Dit is inderdaad waar dat die Ned Geref Kerk altyd die Evangelie deur woord- en daadverkondig het, en dat daar altyd 'n sendingywer by die Kerk was. Die talle sendingskole, hospitale en sendingstasies regoor Afrika dien as bewys daarvan (vgl Crafford 1982; Van der Watt 1977:57-65). Later het die administrasie en die finansiële implikasies van hierdie instansies die Kerk genoodsaak om dit aan die regering oor te dra. Hiermee het die Ned Geref Kerk ongetwyfeld saam met ander Kerke en genootskappe 'n onberekenbare rol gespeel in die kerstening en opheffing van Afrika.

Die Ned Geref Kerk het egter as westerse kerk hier in Afrika aangekom, en kon nog nooit daarin slaag om 'n kontekstuele Afrika kerk te word nie. Die Ned Geref Kerk kon nog nie daarin slaag om in Afrika die groei van die plaaslike Ned Geref Gemeente te stimuleer deur sendingwerk nie, aangesien die eenheid-in-sending en sending-in-eenheid beginsel ontbreek het en die sending in die verlede eerder in 'n rasse onderskeid gesien is, as in 'n geloofsonderskeid. So het die Ned

Geref Kerk in sy bestaan hom geïsoleer (vgl. bv. die Cottesloe Beraad van 1960) van die ekumeniese beweging in Suid-Afrika, asook die plaaslike bevolking, in die sin dat dit 'n eksklusiewe blanke kerk gebly het. Hiervoor het die kerk dan in die onlangse verlede ook baie kritiek beleef, en is die groot werk wat op die sendingterrein gedoen is, dikwels misgekyk, omdat daarin dikwels 'n dualisme beleef is. Indien die Ned Geref Kerk werklik 'n geloofwaardige missionêre diakonale bediening wil vestig, sal die eenheid van die Kerk indringend aandag moet kry.

3.3 Enkele verskuiwings in die Suid-Afrikaanse sendingkonteks

Die situasie rondom die sending in Suid-Afrika het geweldig baie verander, veral wat die Ned Geref Kerk aanbetref.

- Die Ned Geref Kerk het sy dominante posisie in Suid-Afrika verloor. Ander kerkgenootskappe tree net so sterk, indien nie sterker nie, na vore.
- Die jonger kerke van die Ned Geref Kerk familie (VGKSA, NGKA en RCA) neem 'n baie prominenter rol in op die kerklike terrein wêreldwyd, terwyl die Ned Geref Kerk nog sukkel om uit sy isolasie te kom na die apartheidsjare.
- Die Ned Geref Kerk kan nie meer die regering so maklik beïnvloed nie en sy teologie word ook nie noodwendig aanvaar deur die jonger kerke nie. Dit is eerder 'n geval dat die jonger kerke voorskriftelik begin raak. Vergelyk die hele kwessie rondom die Belydenis van Belhar.
- Onafhanklike swart kerke groei vinnig.
- Ander gelowe tree vinnig en baie sterk na vore in Suid-Afrika.
- MIV, armoede, werkloosheid, stakings en geweld neem geweldig toe. Kerke sal baie meer en baie indringender aandag daaraan moet gee.
- Beperkte hulpbronne bring al meer ekologiese vrae mee.

Met die enkele opmerkings uit die geskiedenis kan daar nou voortgegaan word met die begroning van die missionêre begrip met die klem op die diakonale dimensie.

4. VERSKILLENDE BENAMINGS VIR DIE VAKGEBIED SENDING OF MISSIOLOGIE

Die rede waarom die verskillende benamings vir die vakgebied hier genoem word, is dat ons 'n idee kan kry van die omvang van wat verstaan word onder die sending. Die bedoeling is dus nie om die verskillende benamings te verdedig of te bespreek nie. Gevolglik word die benamings slegs puntsgewys aangedui soos wat ons dit by Verkuyl (sd:15-16) vind:

- Gustav Warneck - *Missionslehre*. Hy fundeer sending dogmaties daarin dat die christendom "*als die vollkommene und vollendete Offenbarung Gottes ... die absolute Religion ist*" (Verkuyl sd:45).
- Kuyper - *prosthetiek* na aanleiding van Hand 2:41, 5:14, 11:24 afgelei van die werkwoord: *prostithestai* - toegevoeg tot die gemeente. Alternatiewe voorstelle van Kuyper is *auxaniek* - vermeerdering, uitbreiding en *halieutiek*- vissers van mense.
- JI Doedes - kies die naam "*prosthetiek*". Hy omskryf die ondersoekveld van die sending, na die mees "profijtelijke methoden" om mense van buite die Christendom te kersten.
- Donald McGavran noem sy missiologiese skool: "Church Growth School". Hy beskou die geestelike belangriker as die stoflike en die siel belangriker as die liggaam. Diakonale programme en projekte sien hy uitsluitend as 'n middel tot 'n doel (Verkuyl sd:97). Hy beperk die sending tot die groei van die kerk. Mens sou ook kon praat van "*auxaniek*".
- Robert Speer van Noord Amerika voer die term "Missionary principles and practice" in.
- Nederland - AA van Ruler, JC Hoekendijk e a gebruik die term "*Theologie van het apostolaat*". Bergema se beswaar is dat ons met die term "apostolisch", "apostolaat" eerder kan dink aan die inhoud van die apostoliese "*marturia, didache, kerygma*" en aan die outentieke gesag en nie aan die doen van die "*apostellein*" (stuur) nie.

- Engeland - The Theology of Mission/missions.
- Frankryk - Science Missionaire.
- Verkuyl verkies die benaming Missiologie: "dat het veld van ondersoek niet primair de inhoud van de boodskap is, maar het missionaire handelen van God en van de mensen in zijn opdracht" (1981:16).

Wanneer ons dus van Missionêre Diakonaat praat, dan kies ons die begrip bo byvoorbeeld diakonale sending, omdat in die term "missionêre" reeds iets in opgesluit lê van God se dae wat ook ons opdrag is om daadwerklik te verkondig.

5. SENDINGBEGRIPPE

Na aanleiding van die verskeidenheid benamings is dit belangrik dat ons sal terugkeer na die Bybel en sal aandag skenk aan die spesifieke woorde wat gebruik word om die sendingbegrip aan te dui. Veral in 'n modernistiese en post-modernistiese samelewing, waar alles relatief geword het (ook die waarheid), en waar daar eerder gesoek word na 'n soort universalisme tussen verskillende godsdienste, is dit belangrik dat ons die sendingbegrip, wat gemotiveer word vanuit die uniekheid van Christus, weer vanuit die Bybel sal verstaan. Universalisme moenie met sending verwar word nie, want sending beteken letterlik om gestuur te wees. Universalisme veronderstel nie noodwendig 'n gestuurdheid nie (Peters 1972:21).

'n Ander belangrike faktor wat ons denke rondom sending beïnvloed, is die feit dat die kerk 'n universele verskynsel geword het en 'n heel nuwe betekenis aan sending kom gee het (vgl DuBose 1983:22-29, Newbiggin 1995:7).

5.1 Woorde wat gebruik word om die begrip sending te omskryf.

Wanneer die verskillende begrippe wat vir sending gebruik word hier weergegee word, is dit slegs om kennis daarvan te neem. Daar word nie gepoog om dit volledig te bespreek nie.

5.1.1 *apostello en pempo*

Die betekenis van beide bogenoemde woorde is ongeveer: "to cause someone to depart for a particular purpose - 'to send' " (Louw&Nida 1988:191).

Die woord *apostello* word meestal gebruik wanneer Jesus die dissipels uitstuur (Matt 10:5, Mark 3:14; 6:7, Luk 9:2, Joh 4:38; 17:18). Dit word ook gebruik om aan te dui dat God vir Jesus uitgestuur het (Matt 15:24, Mark 9:37, Luk 9:48, Joh 3:17, 34; 5:36, 38; 6:29, 57; 7:29; 8:42; 11:42; 17:3, 8, 21, 23, 25; 20:21, Hand 3:20). "*apostello* is a strengthening compound of *stello* and is common in Greek for 'to send forth', differing from *pempo*, which stresses the fact of sending, by its relating of sender and sent and its consequent implication of a commission, especially in Hellenistic Greek" (Bromiley 1985:67).

Jesus gebruik *apostello* om die gesag van sy sending aan te dui. Daardeur wil Hy bewys dat dit God is wat Hom gestuur het en ook verantwoordelik is vir sy woorde en werke. God verleen nie net gesag deur verantwoordelikheid te aanvaar vir Jesus se woorde en werke nie, Hy neem ook deel aan die woorde en werke van Jesus deurdat Hy die Sender is (Bromiley 1985:68). Om God se deelname aan sy sending aan te dui, gebruik Jesus die woord *pempo* (Joh 14:24).

Die woorde met die stam "stuur" het gewoonlik 'n drieledige betekenis. In die eerste plek is daar altyd 'n sender of 'n bron wat verantwoordelik is vir die stuur-aksie. In die tweede plek is daar altyd 'n medium (persoonlik of onpersoonlik) wat gestuur word. Derdens word die medium altyd met 'n doel gestuur, byvoorbeeld om 'n boodskap oor te dra of 'n taak te verrig. 'n Voorbeeld is: God (Sender) stuur sy Seun (medium) om die wêreld te red (doel). So is daar baie voorbeelde in die Ou en Nuwe Testament van mense wat gestuur word, hetsy deur God, of deur individue of deur gemeentes. "Mission may be thought of not simply as a 'going,' but specifically as a 'being sent'; it is a response as much as or more than it is an initiative. But does a person undertake mission as a response to a body of 'senders,' or rather in response to those who ask for and receive a stranger?" (Gittins 1993:36). In antwoord hierop moet ons sê dit is God se sending, daarom moet ons gehoorsaam wees aan Hom en gaan waar Hy ons ook al stuur, selfs al is ons nie welkom nie.

In die Nuwe Testament het *apostello* dan ook duidelik die teologiese betekenis begin kry van: "... 'sending forth to serve God with God's own authority', but only in context and not with any radical departure from its normal sense" (Bromiley 1985:68).

Wanneer ons oor sending wil praat, dan is hierdie die mees basiese begrip: om gestuur te wees (DuBose 1983:25). Dit is belangrik om daarop te let dat stuur in die Bybel nie net beteken dat iemand oor geografiese grense gestuur word nie (Matt 10:5-7). Wanneer iemand gestuur word, fokus die opdrag op die doel van die stuur. In die meeste gevalle is die doel van die stuur-aksie in die Ou Testament oordeel of verlossing. In die Nuwe Testament is dit die koms van die Koninkryk. Om enkele voorbeelde te noem: Moses word gestuur om die volk te bevry van slawerny. Jona word gestuur om 'n oordeel oor die stad Nineve aan te kondig. Die profete word gestuur om 'n oordeel aan te kondig oor Israel, omdat hulle gesondig het, of om genade aan Israel te verkondig omdat God hulle klaar gestraf het en hulle weer wil red (vgl verder Jesaja en Jeremia). Wanneer mense gestuur is in die Bybel, het dit nie net gegaan oor woordverkondiging nie. Die woordverkondiging het gewoonlik met daade gepaard gegaan. So kry die dissipels die volgende opdrag as Jesus hulle uitstuur: "Gaan verkondig: 'Die koninkryk van die hemel het naby gekom. Maak siekes gesond, wek dooies op, reinig melaatses en dryf duiwels uit. Julle het dit verniet ontvang, gee dit ook verniet' " (Matt 10:7-8).

Dit is tog opvallend hoeveel sendingteologieë nie veel aandag gee aan die "stuur"-gedagte nie. Sending word eerder begrond in die volgende begrippe: *kerygma*, *euangelion*, *martyria*, wat eintlik net verskillende diensterreine binne die sending is. Moontlik is dit omdat ons altyd aan gestuur-wees in geografiese terme dink, en die sendingsituasie so verander het dat daar doodeenvoudig nie meer net geografies oor die sending gedink kan word nie.

5.1.2 *Kerygma en didache*

"*Kerygma* ...denotes both the act and the content of proclamation. It can have such senses as 'news,' 'declaration,' 'decree,' 'announcement,' etc" (Bromiley 1985:435). In Matt 12:41 en Luk 11:32 word *kerygma* gebruik om te verwys na Jona se prediking. Telkens wanneer dit oor die daad van *kerygma* gaan, dan is dit effektief, nie op grond van menslike krag of wysheid nie, maar die effektiwiteit is geleë in die handeling van God en sy Gees (1 Kor 2:4). God gee die woord en die

opdrag (Tit 1:3). Hy is die een wat handel by die *kerygma*.

Our translation of *keryssein* as “preach” hopelessly weakens its meaning. It is only adequately rendered by “proclaim”, because it is not a transmission of doctrines or truths, but the proclamation of an all-decisive event which in principle changes the whole situation of the world. It is a proclamation of the “*basileia tou theo*”, of the Kingdom of God, of the new world embodied in Christ (Kraemer 1956:24).

Jeremias wys daarop dat daar twee vorme van prediking was in die vroeë christendom naamlik, *kerygma* en *didache*. “The latter (*didache*) meant preaching or teaching directed to the congregation, for example, the Sermon on the Mount. It was directed inward and should not be confused with *kerygma*, which was directed outward. Proclamation, *kerygma*, was missionary preaching to Jew and Gentile” (Hedlund 1991:160).

“We have learned to make a distinction between *kerygma* and *didache* (=teaching), but *didache* which is not pervaded in the life breath of *kerygma*, is not really authentic communication of the Christian message” (Kraemer 1956:24).

5.1.3 *martyria/martyreo*

matyreo beteken “to provide information about a person or an event concerning which the speaker has direct knowledge - 'to witness'” (Louw & Nida 1988:418).

“The term ‘witness’ expresses somewhat more strongly, the opposition to the foolishness, the obstinacy, and unbelief of a world that will not put its trust in Christ. The term ‘witness’ suggests something of the atmosphere of a trial, a lawsuit between Christ and the world, in which the apostles are witnesses” (Bavinck 1960:66).

Lukas se gebruik in Luk 24:48 en Handeling 1:8 bevat getuïenisse van Jesus wat welbekend was. Hierdie getuïenis kan alleen waarde hê as die bedoeling van die feite wat gegee word, aanvaar word. So word die getuïenis ‘n saak van geloof en belydenis. Aangesien die evangelie ‘n historiese openbaring is, is die getuïenis rondom die feite en die waarheid dieselfde. Dit handel om feite, nie mites nie. Die getuïes oor hierdie feite het ook die feite deurleef (Luk 24:47, Hand 1:8). Hulle het hierdie feite verstaan en is deur die Heilige Gees toegerus om as getuïes na die

wêreld te gaan. Ook Stefanus is 'n belydende getuie, en hy wys die erns van sy belydenis deur op grond daarvan te sterf.

Dit is dus duidelik dat daar 'n definitiewe element van lyding verbonde is aan getuie wees, aangesien ons getuig oor Hom wat gely het (Matt 10:24-25). Hierdie getuie wees in die wêreld beteken nie slegs mondelinge prediking nie, maar ook stille lyding ter wille van ander (Bosch 1979:74).

Die *martyria*, die getuienis deur woord en daad, het sy werklike oorsprong nie in die getuie self nie, maar in God. Die getuie is deel van God se sending, God bly die outeur. In die Ou Testament word veral hieraan uitdrukking gegee deur klem te lê op wat God doen eerder as op die mens se daad. As ons byvoorbeeld in Jes 40-55 (die gedeeltes oor die kneg van die Here) let op die sentraliteit van die begrip getuie, dan val dit op dat die "kneg" nie 'n aktiewe getuie is wat na die nasies uitgestuur is nie. Die werkwoord *josi*' in Jes 42:1 wil sê dat die kneg die reg aan die nasies sal sigbaar of duidelik maak, deur wie Hy is. Dus word die kneg se eie aktiwiteit nie beklemtoon nie. Die klem val eerder op die feit dat God in of deur hom werk. Hy word byvoorbeeld in die hofsaal ingebring om getuienis te lewer tussen God en die volke, maar hy is eintlik 'n waardelose getuie. Hy kan nie sien of praat nie (Jes 42:18-20; 43:8-13). Die doel is nie om te sê dat die getuie doof en blind is nie, maar dat Jahwe self in die laaste instansie die Getuie is (Bosch 1979:78).

5.1.4 *euangelion/euangelizomai*

euangelion beteken goeie nuus of evangelie. *euangelizomai* beteken "to proclaim good news" (Bromiley 1985:267).

euangelizomai word ook gebruik vir die Hebreeuse stam *bsr*. "The term is especially significant in Is 40ff, where the messenger comes to Zion to proclaim the worldwide victory of God which initiates the age of salvation (52:7). This declaration is not just human word and breath, for God himself speaks through it, bringing to pass what is said by his own creative word" (Bromiley 1985:267).

Jesus self is die goeie nuus en die draer van die goeie nuus (Luk 4:16-21). Jesus se prediking en

dade is alles tekens van die Messiaanse tyd: nie net die vreugde en blydskap daarvan nie, maar ook van die naderende oordeel. Sy lewe verkondig en bevestig egter ten diepste die goeie nuus van redding vir elkeen wat glo (Bavinck 1960:66). Hierdie term wil die oorwinning en die vreugde wat Jesus gebring het, kom aandui. Daarom het dit buite die Nuwe Testament 'n tegniese term geword vir: "news of victory" (Bromiley 1985:269).

Evangelisasie is afgelei van die Griekse woord *euangelion*: goeie nuus. Om te evangeliseer beteken om die goeie nuus te proklameer. Die inhoud van die goeie nuus in die Nuwe Testament is dit wat God vir die mensdom in Jesus Christus gedoen het. Evangelisasie, die verkondiging van die goeie nuus, waar mense van ongelof tot 'n lewende geloof in Jesus Christus gelei word, is die hart van sending. In die gedeeltes wat handel oor die opstanding is die kern van die goeie nuus, wat ons moet verkondig en wat geproklameer moet word, ingebed (Joh 20:2, Mark 16:15, Hand 1:8, Luk 24:46-48, Matt 28:19-20). Rom 10:15: In this passage it is clear that the preacher is sent to proclaim the good news. Proclamation, therefore is clearly the content of the mission, and this means that evangelism is one of the basic purposes of the sending" (DuBose 1983:119).

5.1.5 Gevolgtrekking

Die bogenoemde sendingbegrippe maak dit baie duidelik dat die sending God se sending is (*missio Dei*). God is die Een wat met gesag die Goeie Nuus stuur en deelneem aan die sending. Dit is God se koninkryk wat geproklameer moet word in die wêreld, en waarvan die kerk geleer moet word, en wat die kerk moet gaan leer. Die gestuurdheid is dus om die grens tussen geloof en ongelof uit te wis. Sending kan dus nie verstaan word as slegs gestuur te wees na ongekerstendes nie, dit moet eerder verstaan word as: "the common witness of the whole church, bringing the whole gospel to the whole world" (Van Engen 1996:18).

Die sending is egter ook die *missio ecclesiae*, die kerk se sending. Die kerk is die *apostello*, die gestuurde met gesag. Dit blyk dat die basiese elemente van sending in die Nuwe Testament (vgl DuBose 1983:120) bestaan uit om gestuur te wees, met 'n bepaalde opdrag:

- Die verkondiging van die Goeie Nuus, hetsy deur *kerygma* of *didache*, binne en buite die kerk. In die verkondigde Woord roep Christus die nie-gelowiges tot die nuwe volk van God, dit wil sê tot die nuwe gemeenskap en gee aan hulle daarmee tegelyk die opdrag tot deelname

aan die sending. Die sending het dus ook die taak om te help met die vorming (of opbou) van 'n geloofsgemeenskap (kerk) en het die taak om die nuwe geroepenes onmiddellik in te skakel in die sendingwerk. Hier vervloei bepaald die grense tussen opbouwerk aan die kerk en die werk van die sending (Crafford 1966:86).

- Getuie wees, deur dit uit te leef, met ander woorde deur te doen.

The centripetal aspect of missions revealed in the Old Testament ... reminds us to be authentic witnesses who communicate the gospel by deed as well as by word. And it demonstrates the drawing power of just societies ordered under the God who desires for all men and nations ... *shalom* (Hedlund 1991:82).

Sending is nie bloot 'n opdrag nie. Sending is veel eerder die gevolg van 'n ontmoeting en verhouding met Christus (Bosch 1979:84). Hierdie verhouding met die lewende God kan nooit stagneer nie en daarom kan sending nooit stagneer in een bepaalde vorm nie. Ons sou dus kon sê dat sending reformasie tot gevolg het, maar sending is ook 'n voortdurende proses van reformasie. Om hierdie rede moet ons versigtig wees om sending binne ons beperkte verstaan in 'n definisie te probeer vasvang. "Ultimately, mission remains undefinable; it should never be incarcerated in the narrow confines of our own predilections" (Bosch 1991:9).

Die mees basiese of onderliggende (nie die enigste) begrip van die sending is dus, *apostello/pempe*, om gestuur te wees. Gestuur te wees met die gesag van God en die doel om die Koninkryk te proklameer, om te leer en te getuig van die evangelie. Sending is om gestuur te wees om alle mense aan die Verlosser, Jesus Christus, deur woord en daad bekend te stel, sodat deur die ontmoeting met Hom, die grens tussen geloof en ongeloof oorgesteek sal word, en daar gegroei sal word in die geloof.

6. MOTIVERING EN INHOUD VAN DIE SENDING

6.1 Motivering van sending

Die mens is geskape om God te eer. Die enigste opdrag wat die kerk het, is om die Woord van God te verkondig en uit te leef, en so God te verteenwoordig in hierdie wêreld. So is Israel se

verkiesing om 'n teken te wees van God as Skepper en Bevryder (Jes 49:6). Verkiesing is niks anders as roeping nie. 'n Roeping tot diens; 'n heilige verpligting tot getuienis onder volke (Verkuyl 1981:128). God bemagtig ons vir hierdie roeping deur die verlossing van Jesus Christus en die uitstorting van die Heilige Gees. Hy stuur die Seun en die Gees, omdat Hy die wêreld so liefhet. Daarom is die enigste motivering wat daar vir die sending kan en mag wees, geleë in die liefde wat God vir die skepping het.

Reeds in die Ou Testament fungeer die begrip "presensie". Israel moet as God se volk teenwoordig wees tussen ander volke om God se barmhartigheid, geregtigheid, genade en bevryding te weerspieël (Verkuyl sd:128). God se opdrag aan die mens is om sy verteenwoordiger te wees, om oor die skepping te heers (as sy verteenwoordiger) en om sy naaste lief te hê (as sy verteenwoordiger). Enige ander motivering, hoe mooi en hoe prysenswaardig ookal, moet gesien word as 'n valse motivering. As God die mens met sy liefde oorweldig het deur woord en daad (Joh 3:16; Rom 5:8; 1 Tim 1:14), kan ons nie anders as om die evangelie te verkondig nie, en wee die kerk as hy dit nie doen nie (Joh 7:38; Hand 4:20; 1 Kor 9:16; 2 Kor 5:14).

6.2 Inhoud van sending

"Julle, daarenteen, is 'n uitverkore volk, 'n koninklike priesterdom, 'n nasie wat vir God afgesonder is, die eiendomsvolk van God, die volk wat die verlossingsdade moet verkondig van Hom wat julle uit die duisternis geroep het na sy wonderbare lig" (1 Pet 2:9). Hierdie teks gedeelte sal verder uitgewerk word by die hoofstuk oor die Missionêre Diakonaat aangesien dit juis hieroor handel.

Wanneer ons oor die inhoud van sending wil praat, dan gaan dit oor die feit dat ons geroep is om in hierdie wêreld te leef as Konings, Priesters en Profete, na die voorbeeld van Hom wat ons gestuur het: die Here, Jesus Christus (Heyns 1978:274). In die onderskeiding van die drie ampte gaan dit nie om 'n skeiding in die sendingwerk nie, daarmee wil slegs bepaalde fasette van die sendingroeping uitgelig word.

Daar sal in 'n latere hoofstuk, waar gehandel word oor Jesus Christus, spesifiek aan hierdie drie

ampte aandag gegee word om te wys hoe die Missionêre Diakonaat hierin gestalte vind.

7. SAMEVATTING

Wat word dan verstaan onder die begrip sending?

- Teologies omvat die sendingbegrip twee hoofsaake:
  - Sending is God se sending (*missio Dei*)
  - Sending is die kerk se sending/sendinge (*missio Ecclesiae*). Daarom is die kerk se enigste sin en betekenis daarin geleë om deur God gebruik te word in die wêreld.
- Sending moet omvattend verstaan word (Kritzinger 1988:34-36) en vertoon die volgende diensterreine
  - *kerygma* = verkondiging, evangelisering, uitnodiging tot geloof in die Naam wat die verlossing bring (Hand 4:12).
  - *diakonia* = liefdesdiens, diensbetoon, sosiale betrokkenheid (Hand 4:32).
  - *koinonia* = gemeenskapstigting, eenheid, samewerking (Hand 2:43-47).

Hierby sou ook die begrip *leitourgia* = aanbidding gevoeg moet word, aangesien dit in die sending juis ook gaan om die aanbidding en eer van God. Dit beteken dat sending die opdrag is van elke kerk, elke gemeente en elke lidmaat, en dat die evangelie gebring moet word aan elke mens, op elke plek, in elke situasie, sodat die totale nood van die mens aangespreek kan word.

- Die onvoltooide sendingtaak

Sending vind plaas waar geloof en ongeloof mekaar ontmoet. Daarom vind sending miskien juis binne in die kerk, binne in die erediens plaas, want in elkeen van ons is nog 'n stuk ongeloof (Mark 9:24; Rom 7:7-25). Die kerk, die gelowiges, mag nooit dink hulle het gearriveer nie. Dink maar aan Paulus se gebede vir die gemeente in Efese (Ef 1:15-23; 3:14-21). Ook die kerk moet deur die sending groei in heiligheid 1 Pet 1:15: "..., soos Hy wat julle geroep het, heilig is, moet julle ook in julle hele lewenswandel heilig wees". Die primêre vorm van sending is sentripetaal (plaaslik) en word gekenmerk deur 'n geloofwaardige lewensstyl, wat getuig van die verlossing in Christus (Hand 2:37-47).

A man cannot only preach, he must also live. And the life that he lives, with all its little peculiarities, is one of two things: either it emasculates his preaching or it gives it flesh and blood. But in either case it does something. The approach is thus never simply a search for words; it is at every moment an approach to living people, an approach which discloses itself in our entire attitude toward life. And when we approach people they do not only listen to what we say, but, especially in the beginning, they pay attention to what we do" (Bavinck 1960:93).

Dit is in hierdie geval ook belangrik om daarop te let dat Jesus se groot sendingpreek in Lukas juis in sy tuisdorp Nasaret plaasvind (Luk 4:16 vv). Sending is definitief ook sentrifugaal, ons moet ook uitreik na mense in nood (Matt 28:19-20; Hand 13:1-3). Hieruit kan ons aflei dat die sentripetale sending en die sentrifugale sending nie teenoor mekaar staan nie, maar in gesonde spanning met mekaar. Netso staan ook die woord- en daadverkondiging in gesonde spanning met mekaar.

Sendingteologie is omvattend en daarom sal sending self omvattend wees. Sending kan daarom nooit abstrak, of in 'n "lugleegte" of as afsonderlike komponente beoefen word nie. Daar moet altyd gepoog word om die geheel raak te sien. Die mees vrugbare manier om hierna te kyk is om dit as drie sirkels te sien wat mekaar sny. Die eerste sirkel bestaan uit die Bybelse teks. Die teologie. Dit handel oor hoe ons God verstaan. Die tweede sirkel oor die geloofsgemeenskap, diegene wat die teologie beoefen. Die derde sirkel handel oor die spesifieke konteks waarin die teologie beoefen word (Van Engen 1996:22-26).

HOOFSTUK 3

DIE MISSIONÊRE DIMENSIE IN DIE BEGRIP: DIAKONAAT

1. INLEIDING

In hierdie hoofstuk gaan dit weereens nie oor 'n volledige begroning van die diakonaat nie. Die doel is ook nie om hier 'n handleiding te gee oor die "hoe" van die diakonaat nie, maar oor: Wat verstaan ons onder diakonaat? En op wie is die diakonaat gerig? Wat is die reikwydte van die diakonaat? Oor begripsverheldering, en die missionêre dimensie in die diakonaat.

Noordegraaf (1991:9) wys die volgende redes aan waarom daar na 'n herverstaan van die diakonaat gekyk sal moet word.

- Die toenemende verandering in die wêreld ten opsigte van die missionêre en diakonale taak van die kerk: “dienend getuigen”;
- Die ontwikkelinge in die wêreldsending, in die lig van die ekumeniese beweging;
- Die verskuiwings op sosiaal-ekonomiese terrein en die wysigings in die maatskaplike bestel; en
- Die ontwikkeling na een monitêre-, wêreldwye samelewing.

Die diakonaat handel oor die verhouding tussen teorie (dit wat ons glo) en praktyk (hoe ons leef). Indien volstaan word met die teorie, kry ons 'n dooie stuk teologie of geloof wat niks vir niemand beteken nie (Jak 2:14-17; Gal 5:6b). “... 'n teologie wat nie meer aktueel is nie, is 'n valse teologie (H Bouillard). Die teologie hanteer 'n politieke hermeneutiek van die evangelie (J. Moltmann), want ook die hermeneutiek van die Koninkryk van God bestaan in die verbetering van hierdie wêreld (E. Schillebeeckx)” (Heyns 1975:9).

Die ander uiterste word gevind waar teologie skeef getrek word na die kant van die praktyk en dan uiting vind in die revolusionêre-, bevrydings- of politieke teologie, wat dan opgaan in blote sosialisme of humanisme. Revolusie word dan verstaan as die transendering van die histories-geborde en histories-gebonde situasie met die oog op meer vryheid vir meer mense, op meer plekke en onder meer omstandighede (Heyns 1975:2). Hier speel 'n verhouding met die lewende

Here dan 'n baie klein rol, indien enige. Nie 'n verhouding met die Here bepaal die optrede nie, maar die praktyk.

Dit is onmoontlik om in hierdie studie volledig op die problematiek rakende die verhouding teorie en praktyk in te gaan. Ek wil graag enkele ontwikkelingslyne soos ons dit aantref by De Ruijter (1992:17-29), as agtergrond deurgee.

By die klassieke denke sedert Aristoteles lê die "primaat" by die teorie. Dit is HG Geertsema wat aandui dat die verskuiwing van die klem na die praktyk voorberei is deur die wending na die mens as subjek. Hy bedoel daarmee die verandering in denke, waar die mens as denkende subjek self uitgangspunt word van sy denke. Hy wys veral op so 'n verandering, onder andere by Descartes (ek dink, daarom is ek) en by Kant, wat die outonomie van die menslike rede sterk benadruk. Hoewel beide tog ruimte laat vir die idêe van God, beteken hulle metodiese benadering dat kennis van die werklikheid vanuit die mens self voortkom. So is daar nie ewige en absolute waarhede nie, maar word die aardse werklikheid die maatstaf wat ons denke bepaal (De Ruijter 1992:18).

Dit is by Marx wat ons 'n totale wending kry. Daar is geen denkproses moontlik wat los van die werklikheid sou kon funksioneer nie. Die teorie kan ons op geen manier bo of naas die praktyk verhef nie. "In feite de kern van Marx' dialectiese metode: er is een dialectiek tussen teorie en praxis waarbij de teorie altijd in de praxis plaatsvindt" (De Ruijter 1992:19). By Marx is daar dus geen plek meer vir selfstandige teorie, sonder praktyk nie. So kry die begrip praxis by Marx meer en meer die betekenis van 'n revolusionêre proses, waarin die mens hom losmaak uit die vervreemde binding. "Het primaat van de praxis leidt bij Marx dus tot een specifieke visie op alle theorie" (De Ruijter 1992:19).

Tog kom die verskuiwing van subjektiwiteit (Kant en Descartes), al in die teologie voor by Augustinus, "... die aan de wil het primaat toekende boven het verstand. Hij baseerde zich daarvoor op de leer van het beeld Gods. Het wezen van God is Zijn wil. Daarom is de wil het wezen van de mens als beeldrager van God. Zo is zij voorwaarde voor alle menselijke kennis (De Ruijter 1992:21).

Duns Scotus het voortgebou op hierdie leer van Augustinus. Vir die teologie het hierdie standpunt ingrypende konsekwensies. Dit beteken dat dit in die teologie nooit kan gaan om spekulatiewe kennis van God nie. Teologie is geen rasonale dissipline nie, aangesien die betekenis daarvan alleen geleë kan wees in die heil as God se genadewerk. So bou Duns Scotus voort op die tradisie van Augustinus, waar die teologie altyd 'n praktiese heilsbetrokkenheid het. "Theologie is 'spida scientia'. Uiteindelik is ze meer dan 'scientia', ze is 'sapientia'" (De Ruijter 1992:22).

Thomas van Aquinas het, na die herontdekking van Aristoteles, gewerk aan die diens-insigte en motiewe in die teologie. Dit was ook deel van die verskil tussen die Rooms-Katolieke en die Protestantse tradisie. Terwyl die Rooms-Katolieke teologie hulle vir eeue toegelê het op Thomas van Aquinas, het die Protestantse teologie meer voortgebou op die lyn van Duns Scotus. Die fundamentele invloed van Thomas van Aquinas, wat vir eeue tiperend was van die Rooms-Katolieke teologie, was nooit 'n algemene grondtrek by die Reformatoriese teologie nie.

By Luther word dit duidelik dat in die tipering van teologie as "prakties" dit nie alleen gaan om suiwer kennis van God nie, maar eerder dat die teologie in feite gerig is op die verhouding tussen God en mens. Die praxis waarop die teologie hom rig, is die praxis van die verkondigde heil van God vir mense. Dit is een van die dominerende grondtrekke van die Protestantse teologie.

Augustinus' aanzet tot de thematiek van zonde en genade is bij Luther het theologisch hoofdmoment geworden in de rechtvaardiging van de goddeloze. Hij grijpt ook met vuur en verve terug op de lijn van Duns Scotus: vera theologia est practica ... speculativa igitur theologia, die gehort in die hell zum Teuffel (De Ruijter 1992:23).

Tydens die Aufklärung tree 'n duidelike anti-metafisiese wending in. Schleiermacher sluit hom hierby aan deur as uitgangspunt vir die teologie te neem nie die openbaring van God nie, maar die religieuse ervaring van die mense. "Tegenover de gedachte dat de theologie als wetenschap haar waarde in zichzelf zou hebben vanwege aard en inhoud van haar kennis, wordt hier uitgegaan van het standpunt dat theologie haar betekenis slechts ontleent aan het maatschappelijk verschijnsel van religie en kerk" (De Ruijter 1992:24).

So ondergaan die praktiese karakter van die teologie 'n sterk radikalisering in die vorm van politieke teologie en nog later die bevrydingsteologie. By die bevrydingsteologie funksioneer die teologiese teorie as tweede stap, naamlik as refleksie op die bestaande bevrydingspraktyk.

Liberation theology rejects the idea that truth is a timeless spiritual entity that, so to say, floats above the moving current of history. Salvation is Gods action in history, and therefore truth can be known only through participation in this action. In this instance, liberation theology is keeping much closer to the Bible than is the theology that uses the concepts of idealistic philosophy (Newbigin 1995:96).

Die lyn tussen bevrydingsteologie en diakonaat is inderdaad in sekere opsigte 'n baie fyn lyn. Daar is tereg dikwels oorvleueling. Newbigin (1995:109-120) gee na my mening baie goeie argumente hoekom daar van die bevrydingsteologie verskil kan word.

In die Praktiese teologie kry ons hoofsaaklik twee strome: enersyds is die vraag na die aard van die "praxis" waarmee die teologie hom besig hou. Andersyds is daar die vraag na die plek wat die teorie moet inneem. Daar is egter ook 'n derde benadering wat nie vanuit die problematiek van teorie en praktyk uitgaan nie, maar die wetenskaplike uitgangspunt neem in die geopenbaarde kennis van God as objek van die teologie. Hierdie benadering vind ons veral by Abram Kuyper.

Vanuit de bijbelse typering van het ambt als diakonia komt Kuyper tot de naam waarmee hy het vak typeert: diaconiologie. Consequent verstaat hij onder 'ambt' de diens van heel de gemeente. Het eigene van deze visie ligt m.n. daarin, dat het dilemma van theorie en praxis volledig doorbroken wordt door het uitgangspunt te kiezen in de openbaring. De normativiteit kan op deze manier nooit eenzijdig aan theorie of praxis toegekend worden (De Ruijter 1992:27).

Diakonaat het te doen met die koms van God se koninkryk in hierdie wêreld, daarom het dit te doen met verandering, vernuwing en verbetering van hierdie wêreld. Hierdie verandering, vernuwing en verbetering is 'n "proses" wat as 'n reformatoriese proses verstaan moet word, nie as 'n revolusionêre proses nie.

'n Reformatoriese lewe (proses) is: (1) die doelbewuste, (2) vreeslose, (3) positiewe

poging (4) van christene om, (5) in diepe afhanklikheid van God en (6) volgens Bybelse riglyne (7) sonder ophou (8) die relatief goeie verder te verbeter, (9) die kwaad in al sy vorme te bestry en so die (10) radikale, (11) totale, (12) integrale (13) vernuwing (14) van individu en (15) samelewing na te streef (Van der Walt 1991:15).

Indien die diakonaat as praxis van die Christelike geloof gesien word, dan blyk uit die bogenoemde baie duidelik dat die diakonaat, wanneer dit na buite gerig word, nie losgemaak kan word van die Woord wat ons oproep tot 'n lewende verhouding met Christus nie. Indien dit losgemaak word van die Woord, dien dit nie meer tot eer en verheerliking van God nie, maar eerder tot verheerliking van die mens. Nie die praktyk bepaal hoe geloof uitgeleef word nie, dit bepaal ook nie die praxis van geloof nie, alleen 'n Woord bepaalde lewende verhouding met God kan die diakonaat bepaal.

2. ENKELE ONTWIKKELINGSFASES IN DIE DIAKONAAT VOLGENS KARRES

Karres (1969:24-32) beskryf die ontwikkeling van die Bybelse diakonaat in drie fases:

- Die eerste fase, is die tydperk waar diakonaat deur die gemeente self gedoen is (Hand 2:45). Hierdie fase word beskryf as charismatiese diakonaat. In die drie gedeeltes wat handel oor die charismata (1 Kor 12, Rom 12 en Ef 4:1-16) word gewys hoe die diens uit die gawes uit voortvloei. So kom Karres tot die gevolgtrekking uit Ef 4 dat die gemeentestruktuur alleen maar 'n diakonale struktuur kan wees. Die diakonaat moet in die harte van mense leef, sodat dit hulle in beweging bring tot diens aan mekaar (Karres 1969:25). Dit gaan dus nie in die diakonaat primêr oor 'n amp nie, maar oor 'n gees, 'n gesindheid. Die gesindheid van die Here Jesus Christus (Fil 2:5vv) moet in die gemeente heers. Wanneer dit in die diakonaat daarvoor handel dat dit in die gesindheid van die Here Jesus Christus moet geskied, dan is dit tog baie duidelik dat dit op die wêreld gerig is. Jesus het immers na die wêreld gekom.
- Tydens die tweede fase word die diakonaat deur die apostels gedoen (Hand 4:32-5:16).

Uit die bogenoemde gedeelte is dit duidelik dat die apostels nie alle diakonale werk alleen gedoen het nie. Die diakonale werk het steeds spontaan in die gemeente voortgegaan. Dit blyk dat hier 'n verdere dimensie bygekom het, naamlik dat die apostels die werk begin organiseer het (Neil 1973:93). 'n Verdere voorbeeld dat die gemeente betrokke gebly het by die diakonale werk, was die jongmanne wat betrokke was by die begrafnisse van Annanias en Safira, want ook dit is as barmhartigheidswerk beskou. Die diakonale werk mag nooit beperk word tot die ampte of die amptelike nie. Daar moet juis gepoog word om die gemeente deur middel van hulle verskillende gawes georganiseer, maar ook spontaan, te laat deelneem aan die diakonaat van die kerk (Karres 1969:31).

- Die derde fase is die diakens wat gekies is vir spesifiek "... die daaglikse versorging ..."
(Hand 6:1,2).

Dit handel nie hier om 'n totaal en al nuwe amp nie, maar eerder om 'n gedeelte van die werk wat die apostels vroeër gedoen het. Daarom moes die werk ook voortgesit word op dieselfde wyse as wat die apostels dit gedoen het (Karres 1969:32).

Dit wil voorkom asof daar deur die eeue in die diakonaat ook 'n paradigma-verskuiwing gekom het en dat die diakonaat ontwikkel het van 'n beperkte siening wat gerigtheid en diens aanbetref, na 'n breëre, meer Bybelse visie. Van armsorg en versorging van siekes het die diakonaat verbreed na "... helpen waar geen helper is, integrasie en gemeenskapsbevordering, werken aan welzijn van groepe en individuen in knelsituasies, dienst aan die gemeente en vooral dienst aan de sameleving" (Noordegraaf 1991:16). Nie net maatskaplike en sosiale ontwikkeling het hierin 'n rol gespeel nie, maar ook teologiese opvattinge. Hoe ons oor die kerk dink, het ook hiertoe bygedra.

De kerk is er niet om zichzelf, maar ten dienste van de wereld. In de beweging die van God uitgaat naar de wereld toe is de gemeente niet meer dan middel, voertuig van de zending van God gericht op humanisering van de wereld. De Christelijke gemeente moet als kerk voor anderen excentrisch leven in belangeloze dienst aan de naaste. Haar blik moet niet gericht worden op de redding van zondaren, maar op het vestigen van de *sjaloom*, de totale verzoening van de mensheid met elkaar omdat God allen met zich verzoend heeft (Noordegraaf 1991:18).

In die sewentiger jare het die sogenaamde "funksionele ekklesiologie" 'n geweldige aantrekkingskrag gehad. Dit het beteken dat die wêreld die agenda vir die kerk bepaal. Hierdie verbreding in die diakonale perspektief moet in sekere opsigte as 'n wins beskou word, mits die kerk as geloofsgemeenskap getrou bly aan sy belydenis in die Drie-enige God en nie ontaard in net nog 'n sosiale aksie groep nie. Wanneer ons met diakonaat na buite (en binne) besig is, moet ons altyd die volgende vrae vra:

Was the goal to spread cells of the redeemed throughout the world, so that by feeding on the Word of God written and being dependable members of Christ's body Christians might leaven society as far as it could be leavened? Or was the goal to bring into being a better world order in which men and women would find the good life, while following any one of a dozen different religions or ideologies? (Glasser & McGavran 1983:26).

Die bedoeling van die diakonaat is juis om die koninkryk van God ook sigbaar te laat word in hierdie wêreld, en ons sal slegs die koninkryk herken as ons die Koning van die Koninkryk ken.

3. ONTWIKKELING VAN DIE DIAKONAAT AAN DIE SUID PUNT VAN AFRIKA

3.1 Aanvanklike organisering van die diakonaat

Vanaf die eerste jare van die volksplanting aan die Kaapse suidpunt is armsorg onderneem. By gebrek aan behoorlike kerklike organisasie, is die armsorg aanvanklik deur die owerheid alleen waargeneem. Hierdie armsorg van owerheidsweë het by wyse van kerklike diakonie en met behulp van sieketroosters geskied. 'n Interessante gebruik wat van ongeveer 1663 dateer, was om tydens die Nagmaalsviering 'n insameling vir die minderbevoorregtes te doen. Met die konstituering van die eerste gemeente in 1665 het die Kaapstadse Kerkraad die diens van barmhartigheid oorgeneem. So is dan ook dadelik die amp van diaken as amp van barmhartigheid ingevoer. Aanvanklik was daar net een diaken, in 1669 was daar reeds twee diakens, en tot aan die einde van die bewind van die VOC was daar vier diakens. Aan elkeen van die vier was daar 'n spesifieke taak opgedra. Die diaken-skriba moes die notule van die kerkraadsvergadering hou, die korrespondensie voer en 'n register van al die stukke hou. Dan was daar die diaken-ontvanger wat al die gawes vir die armes in ontvangs moes neem, die bussies oopmaak, en kwitansies

uitreik. Die derde diaken het as onderkerkmeester opgetree. Hy het die diakonie huisies verhuur en repareer. Met die sterfgeval van 'n behoeftige het hy die doodskis en ander roubenodigdhede voorsien. In geval van 'n boedel het hy die kerk se reg daarop laat geld. Laastens vind ons die diaken-uitgewer of betaalmeeester wat die aalmoese moes uitdeel en toesien dat die geld nie verkwis word nie (Du Toit 1955:39-40). In 1753 is 'n uitvoerige *Instructie voor het Collegie van diakenen* opgestel wat 'n omvattende armsorg-program bevat het (Van der Watt 1976:53-54).

3.2 Diakonale dade deur die kerk

Die kerk het nie alleen die armsorg waargeneem nie, maar was ook aktief betrokke in die gemeenskap. Onder die armes het dan ook getel bejaardes, weduwees, siekes en vry swartes, dit wil sê slawe wat vrygemaak is, maar behoeftig was. Ons vind ook 'n pleegsorg stelsel vir kinders wat verwaarloos is. So is ook byvoorbeeld liggaamlik gestremde persone in pleegsorg geplaas, indien hul eie mense nie vir hule kon sorg nie (Du Toit 1955:43-45).

Daar is erns gemaak met die uitgebreide kindersorg en stoflike behoeftes is voorsien. Erns is ook gemaak met godsdiensopvoeding, skoolonderrig en die opleiding in die een of ander ambag. Die eerste skooltjie het bestaan uit slegs 17 leerlinge: 12 blankes, 1 Hottentot en 4 slawekinders. Vir baie jare was die skole "gemeng", en eers in 1676 is 'n beweging op tou gesit om 'n skeiding op basis van kleur te bewerkstellig. Dit was veral die kerklike instansie wat die wenslikheid van en noodsaaklikheid van so stap ingesien het (Van der Watt 1976:58). Bekend was die diakonie skool. Reeds in 1807 het die gemeente 'n brei- en naaldwerk skool vir dogters opgerig. Die weeskind was 'n integrale deel van die gemeenskap en in 1814 is die eerste weeshuis opgerig op inisiatief van mev MA Moller. Alhoewel dit nie 'n kerklike inrigting was nie, het dit noue bande met die kerk gehad. Daar is ook vir die rekening van die diakonie mediese dienste verskaf aan die armes (Van der Watt 1976:55).

In reaksie teen die Engelse onderwysstelsel het die kerk ook privaat skole opgerig. Tydens die Sinode van 1847 is 'n sinodale Opvoedingskommissie aangestel om die opleiding van onderwysers van kerkweë te onderneem. So is rondgaande skole vir verafgeleë distrikte onderneem. In 1889 was daar reeds 29 sulke skole met 685 kinders. Sedert 1919 het die Kaapse Kerk meer as 150 kerkkoshuise, beter bekend as Goeie Hoop tehuse, opgerig om jaarliks 7 000

behoefte plattelandse kinders onder dak te neem en so die smaad van die “dom plattelandse boerekind” uit te wis (Du Toit 1955:45-47).

By die Sinode van 1894 vind ons die stigting van ‘n kerklike arbeidsburo met die doel om werk te verskaf aan werkloos onder die armes. By die volgende sinode is gerapporteer dat 232 arm seuns aan werk gehelp is.

Ons sien dus dat die Kerk van die vroegste tye af in Suid Afrika besig was met omvattende diakonale werk. Hierdie diakonaat het meer ingesluit as net barmhartigheidswerk, dit was ook onderrig in die Christelike geloof, bv by huisgodsdien, opheffing deur onderwys en werkskepping, versorging van kinders oor die breë spektrum van die bevolking, deur pleegsorg, weeshuise, kerkkoshuise.

Dit is jammer om te sien dat hierdie na buite gerigtheid van die diakonaat later al meer na binne gekeer geraak het hoe swaarder dit met die blankes begin gaan het, sodat daar later eintlik maar net na eie behoeftes omgesien is. Sedertdien sukkel die kerk nog om van hierdie na binne gerigtheid ontslae te raak. Dit is een van die doelwitte van hierdie studie om te help om die kerk, veral wat sy diakonaat betref, weer op die wêreld te rig. Hiervoor is dit nodig dat ons onself net weer vergewis van diakonale begrippe en dimensies soos wat ons dit in die Bybel vind.

4. DIENSBEGRIPE IN DIE OU EN DIE NUWE TESTAMENT

In die lig van die subjektivisme, bevrydings- en politieke teologieë, asook die sosialisme en humanisme wat al meer op die voorgrond tree in Suid-Afrika, is dit noodsaaklik dat ons sal terugkeer na die Bybel en sal aandag skenk aan die spesifieke woorde wat gebruik word om die diensbegrip aan te dui. As ons net by die persoon van die diaken begin of selfs net die woord "diaken" soek in die Nuwe Testament, dan staan ons teleurgesteld en vind ons nie veel rakende die diensaspek nie. Ons uitgangspunt moet egter nie die diaken wees nie, maar die Christelike en gemeentelike lewe, wat in opdrag van God die basis is vir die werkterrein van versorging en diens aan die hulpbehoewendes. Ons moet dus eerder oor die diakonale roeping van die kerk praat, en dit nie net beperk tot die diaken amp nie (Steenbergen 1991:11).

4.1 Woorde wat gebruik word om die begrip: diens (diakonia), te omskryf:

4.1.1 *diakonia, diakonein, diakonos.*

Letterlik beteken die woord diakonaat "diensbetoon". *Diakonein* beteken om aan tafel te bedien.

diakonia/diakoneo = "to render assistance or help by performing certain duties, often of a humble or menial nature" (Louw & Nida 1988:460).

Die woordgroep *diakonein* besit die nuanse dat dit om 'n persoonlike diens (Bromiley 1985:152) gaan wat aan iemand anders bewys word. Vanuit die letterlike betekenis om aan tafel te bedien, gaan dit om die diens van die medemens in die algemeen, met name dan die medemens wat minder het (vgl Luk 22:26,27) (Noordegraaf 1991:10-11).

Diakonia het ook wyer betekenis as net tafeldiens. Apostelskap word ook as een diakonia gesien (Hand 6:4). So beskryf Petrus apostelskap as diens by die vul van Judas se plek in die apostelkring (Hand 1:17,25). Paulus praat so daaroor in sy toesprake (Hand 20:24; 21:19) en op vele plekke in sy briewe, bv 2 Kor 11:23. Hy is 'n diaken van Christus, net soos Epafras (Kol 1:7) 'n "diaken van God" is. Ook Timoteus (1 Tess 3:2) word diaken van Christus genoem (1 Tim 4:6) en diaken van die gemeente (1 Kor 3:5). In hierdie gedeeltes gaan dit primêr oor die diens van die Woord.

Vir die Grieke is diens onwaardig "... we are born to rule not to serve. Service acquires value only when it promotes individual development, or the development of the whole as service of the state. ... the idea of self-sacrificial service finds little place" (Bromiley 1985:152). In die Septuagint vind ons selde die woord *diakonein* (Ester 1:10; 2:2; 6:3; Spr 10:4). Ons vind wel ander woorde wat vertaal word met "diens", wat hieronder bespreek sal word. Die verstaan van die begrip *diakoneo*, en woorde van dieselfde stam soos in die Nuwe Testament gebruik, se oorsprong moet dus nie by die Grieke of die Jode gesoek word nie. Dit is baie duidelik dat dit 'n heel besondere betekenis binne die Nuwe Testament het. Jesus het dit met 'n eie inhoud kom vul. "By exalting service and relating it to love of God, Jesus both sets forth a completely different view from that of the Greeks and purifies the Jewish concept" (Bromiley 1985:153).

Die oorsprong van die diens moet dus eerder gesoek word by die heel besondere lewenshouding van Jesus Christus wat nie gekom het om gedien te word nie, maar om te dien (Mark 10:45). Crafford merk dan heeltemal tereg op dat: “Die wesenlike van die Nuwe Testamentiese diakonia vind ons egter eers in die diensbegrip van Jesus Christus self en die inhoud wat Hy daaraan gee deur sy lewe en leer” (Crafford 1966:16).

4.1.1.1 Die aard en karakter van die diens van Jesus Christus.

Crafford (1966:19-24) beskryf dit soos volg:

- Jesus bring 'n bepaalde omkeer in die bestaande wêreldorde. In sy koninkryk word nederige diens juis tot lewensideaal verhef, teenoor die ideaal van heerskappy van die wêreldvorste. “De ware lewenshouding van de volgeling van Jezus is die van de dienaar, de diaken, die zich met inzet van eigen persoon dienstbaar maakt aan de ander en zo een teken van tegenspraak in een wereld waar machthebbers gloriëren in hun machtsuitoefening” (Noordegraaf 1991:12).
- Die diepste betekenis van die Here Jesus Christus se diensbeskouing is die feit dat dit gerig is op sondaars (Luk 19:10). Daarom sal hierdie diensideaal onbegryplik en sinloos bly, totdat ons hierdie strewe van Christus ontdek en dit ook ons strewe maak.
- Die diens van Jesus is gegrond en hang saam met die liefde van God vir die wêreld. Hy het immers na hierdie wêreld toe gekom juis omdat God die wêreld so liefhet (Joh 3:16).
- Die diens van Jesus realiseer in sy gemeenskap met sy dissipels, die diens kwalifiseer die gemeenskap.
- Die diepste motief agter die diens van Jesus is dat dit sal strek tot eer van God.

4.1.1.2 Die wesenselemente van die diakonia

Volgens Crafford (1966:91-94) is die wesenselemente van die diakonia die volgende:

- Die een diens van Jesus Christus wat gerig is op die wêreld en die mensdom in nood. “God en de medemensen zijn, zo hebben de volgelingen van Jezus van Hemzelf gehoord, onlosmaaklijk met elkaar verbonden. God is niet los verkrijgbaar: Hij spreekt en handelt door mensen heen” (Tieman & Zunneberg 1990:17). Diakonia het dus as doel die heil, die herstel en die verlossing van die totale skepping. Berkhof wys daarop dat die heil wat die Here

skenk, nie alleen gaan om die verlossing van die siel en die verhouding met God nie. Die heil is gerig op die behoud van die totale mens en al sy verhoudings. Die verlossing is 'n volkome verlossing. Dit is die antwoord op die mens se Gods- en selfvervreemding, op sy skuld en sy nood (Noordegraaf 1991:13).

- Deel van die diens is selfverloëning en vernedering wat voortspruit uit die selfoorgawe aan Christus en die naaste. Dit bevat selfs 'n element van lyding. *Diakonia* kan nooit losgemaak word van die kruis van Christus nie. Die diepste woorde oor die diakonaat word gespreek op die kruisweg, by die Avondmaal, en die voorafgaande voetwassing. “Dat houdt ook in dat het echte diakonaat nooit bestaat zonder een waarachtig mede-lijden, dat tot persoonlik lijdin mag worden en zelfs de kans op het martelaarschap in zich sluit. Niet toevallig is de eerste martelaar van de Kerk de eerste diaken, Stephanus, geweest!” (Karres 1969:15).
- Omdat die diens aan Christus gebonde is, kan dit alleen uit geloof voortkom. “Acts of compassion, therefore, acts by which the church tries to share in and to bear the pain of those who suffer, are not an escape from the real business of fighting for liberation, or an alternative to it: they are an authentic part of the victory of the Lamb” (Newbigin 1995:108). Hiertoe is die genadegawes van die Gees nodig (vgl Venter 1996:34-39). Hy sê onder andere:
Op grond van sy oorwinning skenk Christus *domata* (dienste) (Ef 4:8) met *charismata* om sy liggaam op te bou en toe te rus vir hulle dienswerk. Waar dit in die *charismata* meer gaan om gawes tot opbou, gaan dit in die *domata* meer om bepaalde bedieningswyses wat deur Christus ingestel is. Die *domata* berus op roeping of aanstelling deur die Heilige Gees (Venter 1996:35).
- Die diens is ten nouste verbonde aan die liefde tot God en tot die naaste (1 Joh 4:20-21). Die diakonaat hoort dus tot die wese van die Christelike gemeente. Gelowiges is daar om God, mekaar en die wêreld te dien. Waar nood verlig word, word God verheerlik, want daar is die kerk besig om deur sy daade die intrede van Gods Koninkryk in die wêreld te verkondig. Daarom is die diakonaat ook nie net 'n liefhebbery van sommige wat uit die goedhartigheid van die mens voortkom nie, en staan en val dit nie by die graad van sosiale bewoënhed nie, maar is dit 'n opdrag van die Koning van die kerk (Noordegraaf 1991:14).

Die diakonia van die kerk, as verskyningsvorm van die Koninkryk, wys ook profeties heen op die volmaakte Koninkryk van God waarin die nood nie meer sal bestaan nie. As die kerk dus ontrou is aan die diakonale taak, is hy ontrou aan die wese van Gods Koninkryk wat hy moet openbaar en ontrou aan die wil van God wat blykens die optrede van Christus gerig is op die heil en die verlossing van die hele mens (Crafford 1966:94).

- Diens is verbonde aan die gedagte van gemeenskap (*koinonia*). Gemeenskap met Christus skep gemeenskap met die naaste. In Hand 2:42 lees ons: “Hulle het hulle heelhartig toegelê op die leer van die apostels en die onderlinge verbondenheid, die gemeenskaplike maaltyd en die gebede”. Die woord diakonaat kom nie hier voor nie, maar die diakonale kernwoord hier is "de gemeenskap" (Steenbergen 1991:23) (onderlinge verbondenheid). Die begrip "onderlinge verbondenheid" word egter vooraf-gegaan deur "die leer van die apostels". Die onderlinge verbondenheid ontstaan dus nie van onder af van hoe mense oor mekaar voel en wat hulle aan mekaar doen nie. Onderlinge verbondenheid kan alleen ontstaan en bly bestaan van bo af: deurdadig God in Christus sy volk regeer en bou met sy Woord en Gees en deurdadig die gemeente hulle hou aan die leer van die apostels. So word die onderlinge verbondenheid een innerlike verbondenheid (Hand 4:32), "een van hart en siel". Die Gees dra vrug wanneer mense besef God stel ons in staat om ander te dien met ons besittings. Daarom hou ons nie alles vir onself nie (Hand 4:32).

“Op enkele plaatsen in het Nieuwe Testament kan het woord ‘gemeenschap’ zelfs zonder meer aanduiding zijn van de stoffelijke gaven die christenen met elkaar delen (Rom 15:26, ‘handreiking’; 2 Kor 9:12,13, ‘delen’, hier verbonden met diakonia, ‘hulpbetoon’; Hebr 13:16, ‘mededeelzaamheid’, hier aangeduid als de ‘offers’ van de gemeente). Het tastbare middelpunt van die gemeenschap is ook hier *de maaltijd* (‘het breken van het brood’)” (Steenbergen 1991:24).

- Diens is in besonder gerig op die opbou van die gemeente, wat geskied in die eenheid van die gemeente (Ef 4:4-12). Hieraan kan ware diens erken word - dit is elke daad wat die liggaam van Christus bou. *diakonia/diakonein* omvat alle werk wat spontaan of georganiseerd in die diens van Christus in en deur die gemeente gedoen word, tot opbou en uitbou van die gemeente. Binne die omvattende *diakonia* begrip, het die diakonaat ‘n spesifieke betekenis,

naamlik die hulpbetoon aan diegene wat in sosiaal maatskaplike nood verkeer. Ons mag nie hierdie werk laat vervaag onder die algemene begrip diensbetoon nie, maar mag ook nie hierdie werk losmaak van die diens van getuienis, pastoraat en voorbidding nie. Die *diakonia* as versorging van die minderbevoorregtes is ten nouste verbonde aan die diens van die versoening deur die verkondiging van die evangelie (Noordegraaf 1991:13).

- Diens het altyd 'n missionêre kant, omdat dit in sy wese diens van Christus is. “Diakonaat en verkondiging van Gods boodskap (de missio) zijn as hol en bol met elkaar verbonden. Een diakonale gemeente is missionair, een missionaire gemeente is diakonaal” (Tieman & Zunneberg 1990:19).
- Die finale doel van diens is altyd die eer en die verheerliking van God. Die doel van die diens spruit voort uit die oorsprong daarvan naamlik God. In liefde handel Hy deur sy Seun Jesus Christus te stuur as die groot Diakonos om ons te kom verlos. Wat is die inhoud van die verlossing wat die Here skenk? “De kern van het heil is ongetwijfeld de *vergeving* van de zonde, de versoening met God, bevrijding uit de schuld (Matt 1:21). Maar direct met deze kern verbonden is de redding van het mensenleven uit het kwaad van de armoede, ontmenselijking, onrecht, demonie, ziekte, verslaving, honger, vervreemding” (Noordegraaf 1991:46).

God stuur egter nie net sy Seun nie, Hy stuur ook die Heilige Gees om gelowiges toe te rus vir hulle diens in die wêreld. God het gelowiges uit hierdie wêreld uitgekies deur sy genadige handeling in sy Seun, en toegerus tot diens in sy koninkryk. Verkiesing is 'n genadehandeling van die Here. Hy neem die slawe in Egipte aan, en kies Israel in haar swakheid sodat Hy haar kan red. Die doel van die verkiesing is funksioneel: verkiesing is vir diens. “The election of Israel, ..., is never passive but active. Israel is not so much the *object* of divine election as *subject* in the service asked for by God on the ground of election” (Hedlund 1991:36).

Daar moet altyd in gedagte gehou word dat die gemeente in die eerste plek voor God staan, en dan ook geroep en gestuur is na die wêreld. Dat die diakonale werk as meer verstaan word as net barmhartigheid, is inderdaad meer Bybels, maar die totale betekenis van die diakonaat gaan

verlore as ons maar net nog 'n maatskaplike aksie groep word. Dan verloor die kerk sy identiteit as belydende geloofsgemeenskap (Noordegraaf 1991:18).

Hierdie diens wat van ons verwag word, is nie net geleë in ontwikkeling en strukturele verandering soos wat die klem dikwels in ons tyd val nie. In Matt 25:31-46 word diensbetoon omskryf met die gee van voedsel en drank, voorsiening van klere en blyplek, die versorging en besoek van siekes en gevangenes. "Telkens gaat het om eenvoudige dienst, die betrekking heeft op het eerst noodzakelijke voor het gewone, aardse leven en in een zeer persoonlijke verhouding tot de ander wordt gegeven" (Karres 1969:13).

Die volgende vyf begrippe wat in die Nuwe Testament vir diens gebruik word, elk met 'n eie nuanse en betekenis, word almal in ons vertaling eenvoudig met diens vertaal.

4.1.2 *douleuo/douleuein/doulos*:

douleuo het die volgende betekenis: "to serve, normally in a humble manner and in response to the demands or commands of others" (Louw & Nida 1988:461).

Die woord gee uitdrukking aan die onderworpenheid van diegene wat dien. Vir die Grieke was diens 'n afskuwelike saak. In die Nuwe Testament kry die woord religieuse betekenis. Christene word slawe van God of Christus genoem (Rom 1:1). "Dat is een ere-titel. Een christen brengt niet eigen verlangens en plannen tot uitvoering, maar die van Jezus Christus die hem verlost heeft uit slavernij van de zonde en hem zo uit de vrijheid heeft gesteld" (Noordegraaf 1991:10).

Die Joodse gebruik van die woord *doulos* het die betekenis van: "when the thought is that of the illegality and unreason of service. ... When one people falls subject to another, *douleuein* is the proper word to describe it (Judg 3:8; 1 Sam 17:9)" (Bromiley 1985:183).

In die Nuwe Testament word daar eerder gepraat van *doulos christou* as van *doulos theou*. Jesus kom verlos mense van die *douleia* van die sonde (Gal 3:13; 4:4-5). So word vryheid tot kindskap verkry (Gal 4:5; Rom 8:15, 23). Hierdie nuwe verhouding tot God is ook 'n roeping tot 'n nuwe diens. Met die verlossingswerk van Christus word gelowiges nou diensknegte in navolging van

Christus, en word daar nuwe betekenis aan hulle lewens gegee. Hierdie nuwe verbintenis aan Christus is 'n verbintenis tot geregtigheid (Rom 6:19), heiligheid (1 Tess 3:13), en 'n nuwe lewe (Rom 6:4), en vind uitdrukking in die beskrywing van Christene as *douloi* van Christus (1 Kor 7:22; Ef 6:6) (Bromiley 1985:185).

Die inherente betekenis van *doulos/douleuo* wil dat die gelowige se lewe aan iemand anders behoort. Daar word opgetree om iemand anders se belange te bevorder. Louw & Nida (1988:461) beskryf dit as volg: "to serve, normally in a humble manner and in response to the demands or commands of others". Ons kry dus inderdaad 'n nuwe diens, 'n nuwe roeping om as slawe van Christus die koninkryk van God hier te bou en te vestig, deur diens aan God, maar ook diens aan ons medemens.

4.1.3 *latreuo/latreia*

Letterlik beteken *latreuo*: "vir betaling dien. Het zelfstandig naamwoord *latreia* = loondienst word ook wel gebruik vir die verering van de goden" (Noordegraaf 1991:10).

In die Septuagint kom die woord 90 keer voor, meestal as die dien van God en spesiaal dan vir offerdiens. Ook in die Nuwe Testament word dit gebruik vir diens van God of die gode. Nooit word dit gebruik vir intermenslike diens nie. Louw & Nida (1988:533) se semantiese verklaring lui: "to perform religious rites as part of worship".

Wanneer *latreuo/latreia* gebruik word vir diens, sit daar dus iets in van "tot eer van God", dit word dus nie gebruik om die verering van mense aan te dui nie, wel gode.

4.1.4 *leitourgeo/leitourgios*:

Leitourgia, met verwante woorde *leitourgein* en *leitourgios*, se betekenis druk presies uit waarom dit gaan. Dit is saamgestel uit twee ander woorde: *leos/laos*, wat die gewone lid van die volk van God aandui; en *ergon*, werk, wat oorgeneem is in ons woord energie. Liturgie dra dus eenvoudig die betekenis van: werk vir die volk, volksdiens waaraan almal deelneem. Eenersyds is dit ook amptelike diens aan die volk, deur die wat in die amp staan, om die volk te mobiliseer vir die diens waarvoor hulle self geroep is en wat gerig is op die hele mensdom en die hele wêreld

(Karres 1969:18).

In buite-bybelse Grieks het hierdie begrip verskeie betekenisse gehad: polities, algemeen, en kulties.

Politically the term refers to the rendering of specific social services at one's own expense, either out of patriotism or vainglory, or under compulsion. ... Popular. A weaker sense develops whereby the group simply applies to any rendering of service, e.g., slaves to masters, friends to friends, mothers to young, members to the body, courtesans to patrons, etc. ... Special cultic. The main concept is that of rendering service to the deity (Bromiley 1985:527).

In die Septuagint word dit 'n sosiaal-politieke begrip, veral met betrekking tot die tempeldiens. In die Nuwe Testament (met name Hebr) word dit gebruik as aanduiding vir Christus se werk as Hoëpriester. In Rom 15:27 en 2 Kor 9:12 word die term gebruik vir die kollekte aan die heiden christene, 'n diakonale daad aan die armes in Jerusalem (Noordegraaf 1991:10).

4.1.5 *therapeuo*:

therapeuo beteken: "to serve willingly" (Bromiley 1985:152).

Louw & Nida verklaar dit semanties saam met *diakonia*: "to render assistance or help by performing certain duties, often of humble or menial nature" (1988:460). In die Nuwe Testament word *therapeuo* nooit gebruik om sekulêre diens aan te dui nie. Verder word dit slegs een keer in Hand 17:25 gebruik vir aanbidding. 'n Baie meer algemene gebruik is "genesing", nie in die sin van mediese behandeling nie, maar eerder die genesing wat die Messias bring (Bromiley 1985:332).

Die wonderwerke en genesings van Jesus is net so deel van sy bediening as die prediking. Dit is nie minder belangrik nie. Daardeur wil Jesus aandui dat die koninkryk van God reeds aangebreek het in hierdie wêreld. Daarom kry ook die dissipels die opdrag en die bevoegdheid om siekes gesond te maak (Matt 10:1, 8). Dit wil voorkom of dit hier gaan om diens te verrig ter wille van hulle wat "siek" is, en so bewys te lewer van die Koninkryk van God wat reeds aangebreek het.

Later word *therapeuo* ook 'n sinoniem vir genesing.

4.1.6 hyperetein

hyperetein druk 'n diensverhouding uit; veral die verhouding tot die Heer in wie se diens daar gestaan word (Noordegraaf 1991:10). 'n Goeie voorbeeld mag dalk hier help: Joh 18:36

The meaning here may be that Jesus is not the kind of king who has *hyperetai* that will fight, or that he has *hyperetai* but in a kingdom that permits no fighting. The disciples can be *hyperetai* as well as friends; as friends they are close to their king, but as *hyperetai* they work with him to achieve his goals" (Bromiley 1985:1233).

4.1.7 Gevolgtrekking

Dit is duidelik dat die begrip diakonaat 'n omvattende begrip is wat 'n klomp ander dienste insluit, maar wat ook duidelik te onderskei is van die ander woorde wat met diens vertaal word. Alhoewel dit duidelik te onderskei is van ander vorme van diens, kry die ander begrippe wat vir diens gebruik word alleen hulle volle betekenis wanneer dit in verband gebring word met die diakonaat. Die begrip is so uniek juis omdat dit nie sy begroning by mense het nie, maar in die Here Jesus Christus alleen. Daarom kan die diakonaat ook nie vanuit die mens alleen geskied nie. Dit is as gevolg van ons redding (verkiesing), ons verhouding met God, dat ons ook die verantwoordelikheid opgelê word om diakonaal te leef. Die diakonaat is ook nie gerig op die verheerliking van die mens nie. Die diakonaat is daarop gerig om die koninkryk van God al meer te laat realiseer in hierdie wêreld, sodat die diakonaat alleen tot eer en verheerliking van God kan strek. Diakonaat mag dus nooit net na binne op die kerk gerig wees nie, maar moet juis die Koninkryk van God laat aanbreek in die wêreld. Dit kan dus in die diakonaat nooit gaan om ontwikkeling alleen, of bevryding van strukture, of selfs genesing net ter wille van mense nie. Die diakonaat is primêr gerig op die eer en verheerliking van God.

4.2 Diakonale beskrywings in die Ou en Nuwe Testament

Daar sal in hierdie gedeelte gepoog word om aan te toon dat die diakonaat deel is van die wese van die kerk, en onlosmaaklik deel is van ons geloof, omdat dit tot die wese van God behoort. Mens kan nie sê: "Ek glo" en nie 'n diakonale lewe lei nie. In die tweede plek sal daar gepoog word om te wys dat die diakonaat nie grense het nie, maar gerig is op alle mense. Derdens dat dit

in die diakonaat nie net gaan om geestelike of fisiese nood nie, maar om die totale mens en sy omstandighede. In die Ou Testament kry ons vele omskrywings van die diens wat verrig **moet** word ter wille van die naaste. Die diens is nie 'n amptelike diens nie, maar spruit voort uit die geloofsverbintenis met God. So vind ons ook dat die volk Israel geroep word tot diens van God en die naaste. Deur hulle was God besig om die mens se lewe, wat deur sonde verduister is, te herstel na sy oorspronklike bedoeling.

4.2.1 Die diakonaat is omvattend gerig op die totale skepping

Die diens waartoe ons as gelowiges geroep word, is 'n omvattende diens. Dit het nie net op die mens betrekking nie, maar op die skepping. Die opdrag om die aarde te versorg, is reeds aan die mens gegee by die skepping (Gen 2:15). Dieselfde Hebreeuse stam (*smr*) word hier gebruik vir bewaar en vir oppas in 4:9. Die mens moes nie net sy broer nie, maar ook die skepping oppas. Ook die verhouding tussen mens en skepping is deur die sonde versteur (Gen 3:17-19).

Die aarde is God se eiendom (Ps 24:1), ons is slegs rentmeesters daarvan. Ons is geroep om namens God te sorg vir sy skepping. Daarom gee die Here iets soos 'n Sabbatsjaar (Lev 25) en 'n Jubeljaar. Die bedoeling is dat die aarde kan rus. Die spontane opbrengs van daardie jaar was vir die armes en die wilde diere bestem (Eks 23:11; Lev 25:7). So toon die Here Hom as God wat sorg vir mens en dier (Ps 36:7-9), maar ook vir die aarde, en Hy roep mense om Hom hierin te volg.

4.2.2 Die diakonaat is spesifiek gerig op die mens

Gen. 4:9 "Toe vra die Here vir Kain: 'Waar is jou broer Abel?', en Kain antwoord: 'Ek weet nie. Moet ek dan my broer oppas?' " Twee belangrike woorde is: "broer" en "oppas" - so is die een mens aan die ander gegee: "dat geeft de verantwoordelijkheid aan die daaruit voortvloeit: waakzaam en beskermend zorg te dragen voor het leven van de ander" (Steenbergen 1991:12).

Maar Kain wys die verantwoordelikheid van die hand. Daarin wys hy wat die sonde veroorsaak het. Die verbreking van die band met God (Gen 3) lei ook tot die verbreking van die band met die naaste. "The man does not exist as a human being on his own; there is one there who questions him. Neither does the brother as brother exist alone. The question, 'Where is your brother?'

presumes that the brother knows where his brother is; the two are linked together be it in friendship or in enmity" (Westermann 1987:304).

Hierin lê die wortel van die dood, dat ons ons broers haat. Jesus het egter juis gekom en sy lewe vir ons afgelê sodat ons deur sy liefdevolle genade, ook ons lewens vir ons broers sal aflê, deur onder andere ons aardse besittings met hulle te deel (1 Joh 3:11-17).

4.2.3 Die diakonaat is begrond in die gebooie van God

In die gebooie wat die Here vir Israel gee, sorg Hy telkens dat ryk en arm mekaar ontmoet. Telkens word die volk opgeroep om dié te versorg wat nie regte het nie. So verklaar Deut 15:4: "As jy maar net luister na die Here jou God en gehoorsaam is aan al hierdie gebooie... sal daar nie 'n arme onder jou wees nie..." Armoede hoort nie in 'n samelewing wat na God se wette georden is nie. Tog is God ook bewus van die sondige werklikheid waarin hier geleef word. Daarom verklaar Deut 15:11 "Daar sal altyd armes in jou land wees, en daarom het ek jou beveel om vrygewig te wees..." Hierdie is nie 'n teenstrydigheid nie, maar bring die spanning tussen ideaal en werklikheid na vore. Die bevrydende waarheid is dat God se wet nie gebonde is aan hierdie werklikheid nie, maar oproep tot daadwerklike hulpbetoon (Noordegraaf 1991:37).

Die motivering hiervoor word gevind in Deut 6:5 "Daarom moet jy die Here jou God liefhê met hart en siel en met al jou krag". Die verhouding tot God, tot die naaste en tot die wêreld behoort nie net onlosmaaklik aan mekaar nie, maar behoort ook tot die nuwe lewe waartoe ons vrygekoop is. God kan dus nie liefgehê of gedien word los van die naaste nie (1 Joh 4:20). God het 'n verhouding met Israel wat voortspruit uit sy genade en liefde, daarom word ook die gebod rakende die naaste met eweveel klem aan Israel gegee.

Lev 19:18: "Jy mag nie wraak neem of 'n grief koester teenoor jou volksgenoot nie, jy moet jou naaste liefhê soos jouself. Ek is die Here". Met "naaste" word in hierdie verband die volksgenoot bedoel. Maar daar word ook ten opsigte van die vreemdeling wat in die land woon die volgende gebooie gegee (Lev 19:33-34): "Wanneer daar 'n vreemdeling by julle in julle land woon, mag julle hom nie onderdruk nie. Julle moet hom soos 'n medeburger behandel en hom liefhê soos julle self. Julle was immers self ook vreemdelinge in Egipte. Ek is die Here julle God" (Deut

10:19). Die gebod van die liefde word dan gekonkretiseer in die gebooie wat mense leer om te deel dit wat hulle van God ontvang het. Om dié rede word Israel opgeroep tot verantwoordelikheid vir die sorg van diegene in hulle midde wat swak en kwesbaar is. Wanneer God dan aan hulle voorgehou word as die God wat sorg, is die bedoeling dat hulle God so sal ken en Hom daarin moet navolg (Deut 10:17-20; Ps 146:5-10) (Steenbergen 1991:14).

Die lede van die volk word geroep om persoonlik verantwoordelik te wees vir diegene in nood. Dit handel in Deut altyd om 'n persoonlike daad van verlossing. Ons mag dus nie agter die geheel wegkruip nie. Die armes is nooit oorgelewer aan 'n neutrale instansie bv die kerk of die diakonie, of barmhartigheidsdienste nie. Hulle bly altyd tog persoonlik deel van 'n gemeenskap of 'n gemeente, en die lede dra persoonlik verantwoordelikheid vir diegene in nood (Karres 1969:55). Daarom kan die naaste ook nooit 'n vae, onpersoonlike begrip wees nie. Dit is altyd aan 'n persoon gekoppel.

In Deuteronomium, wat ook bekend staan as die diakonale credo van Israel, word verskillende groepe mense genoem as voorwerpe vir diens. Hier is veral drie groepe, nl die vreemdeling, die wees en die weduwee. Ons kan ook die leviet hier byvoeg.

Zeer opmerkelyk is dat van deze drie groepen *de vreemdeling* de grootste zorg en beskerming ontvang. Alleen voor hem is er wel een gebod tot naastenliefde! (Deut 10:19); van hem wordt nadrukkelijk ook gezegd dat God zelf 'de vreemdeling liefde bewijst' (Deut 10:18) - met de motivering dat hij herinnert aan de nooddijd in Egypte, en daarom ook recht heeft op de goddelijke liefdesdaad. Nooit mag Israel vergeten: 'een zwervende Arameeër was mijn vader (Deut 26:5) (Karres 1969:54).

Vergelyk ook Deut 10:18-20; 14:28, 29; 24:19; 26:12-15; Lev 19:9; 23:22. Die verantwoordelikheid word gemotiveer vanuit die verhouding met die Here (Lev 19:14, 32; 25:17, 36, 43). Dit is duidelik dat die diakonaat soos dit hier gevind word 'n baie duidelike missionêre dimensie gehad het.

4.2.4 Die diakonaat is gegrond in: God hef grense op

Spr 22:2 "Voor die Here is ryk en arm gelyk; Hy het hulle almal gemaak". Die uitgangspunt hier is die skeiding en teenstelling wat in sosiale en maatskaplike opsig gegroei het tussen mense. Ryk

en arm staan nou teenoor mekaar, maar dit mag nie so bly nie! Wanneer daar in 'n verbondsverhouding met God geleef word, mag geen onderskeid tussen mense geld nie. Ryk en arm leer mekaar sien en aanvaar as mense wat deur God gemaak is en voor Hom gelyk is. Spr 22:2 wil dus nie sê dat ryk en arm 'n skeppingsordening is wat gehandhaaf moet word nie, maar eerder dat ryk en arm albei skepsels van God is, geroep om nie langer teenoor mekaar te leef nie, maar saam met mekaar (Steenbergen 1991:13). Dan sal die arme nie langer die ryke verwens nie. Die ryke sal besef dat hy geroep is om die arme te dien met dit wat die Here vir hom gegee het. So word vervreemding omgesit in ontmoeting, om aan die ontmoeting diensbaar te wees is die diakonale roeping van God se volk. Hierdie roeping omvat 'n veel groter terrein as dié van rykdom en armoede, dit hef alle grense tussen mense op.

4.2.5 Die diakonaat by die profete

By die profete word die diakonale roeping ook direk verbind met die verhouding tot God. Vandaar dat hulle oproep om terug te keer na God onmiddellik die eis om bekering tot die naaste insluit. “Er klinkt een profetisch protest tegen een anti-diakonale *cultuur*, waarin men zwelgt in overdaad maar ‘niet weet van recht doen’ (Amos 3:10); maar evenzeer tegen een anti-diakonale *religie*: men neemt godsdienstige vormen en ceremonies in acht maar bekommert zich niet om de nood van de naaste: ‘onrecht met feestelijke vergadering!’ (Jes 1:13)” (Steenbergen 1991:15).

In Esegïel loop die ongehoorsaamheid aan die diakonale roeping uit op 'n belofte van die Here dat Hy self sal omsien na dié wat in nood verkeer. Dit word uitgespreek teen die agtergrond van die leiers van die volk wat nie gehoorsaam is aan die Here nie (Es 34). Hierdie belofte dat die Here self sal sorg, vind dan ook sy vervulling in die groot *Diakonos*, die Here Jesus Christus self, wat Hom kom bekendstel as die Goeie Herder (Joh 10:11) In hierdie profesie vind ons telkens uitgesproke “diakonale” begrippe van versorging. Die versorging waarvan hier gepraat word, omvat die hele lewe en alle mense – daar is ook “skape van 'n ander kraal” (Joh 10:16) (Steenbergen 1991:16).

4.2.6 Die nagmaal as hart van die diakonaat

Jesus skaam Hom nie om saam met mense te eet wat nie deur die gemeenskap erken word nie (Luk 15:1-3). In die spysiging van die 5 000 en die 4 000 verkondig Hy hoe in Hom die

Messiaanse heilstyd begin het, waarin armes, hongeriges en minderbevoorregtes versadig sou word (Matt 14:13-21; 15:29-39). Die hoogtepunt van die maaltyd tydens Jesus se aardse lewe is die Pasga, waartydens Hy die nagmaal instel as teken en seël van sy lyding en as voorsmaak van die maaltyd van die toekoms (Matt 26:26-29). Die diakonaat kan nie losgedink word van die Avondsmaalgemeenskap waarin Jesus dit gestel het nie.

En dan niet in wat vaak ten onrechte het “laaste avondmaal” wordt genoemd, in het teken van het kruis - maar in dit “eerste” avondmaal als belofte van het nieuwe rijk, waarbij de lofzang nieuw gezongen kan worden omdat de levende Heer present is met gejuich (Hand 2:46), omdat men deelgenoot werd van het avondmaal van de komende bruiloft van het Lam (Op 19:9) (Karres 1969:15).

In Luk 12:37 maak Jesus sy eie woorde waar, wanneer Hy as Here sy knegte aan die tafel laat aansit en hulle bedien. In Luk 22:27 sê Hy duidelik: "Ek is in julle kring soos die een wat dien." In die voetwassing kry hierdie diens 'n nuwe omvattender betekenis (Joh 13:1-20). Nêrens anders toon Jesus so duidelik wat dien vir Hom beteken nie:

- Hy gee homself om ons te reinig en te verlos,
- Hy gee homself om die mees nederige diens te verrig, ter wille van ons aardse lewe.

Die diens wat Jesus kom lewer is dus nie net geestelik van aard nie, maar ook praktyk gerig. Wanneer daar in die Ou Testament van die redding gepraat word, is dit in terme van historiese gebeurtenisse: redding van siekte, gevaar, vyande en verdrukking. Daarom is “om God te ken” vir die Bybelskrywers nie ‘n intellektuele kennis of mistieke ervaring nie, maar dit is om geregtigheid en genade in konkrete situasies te beoefen. Hierdie leer verander nie in die Nuwe Testament nie. Daar is geen kennis van God los van die liefde van God nie. En daar is geen liefde van God los van liefde vir die naaste nie (1 Joh 4:8; 3:14-24) (Newbiggin 1995:97).

Die selfverloënde diens van Christus is nie vir eendag nie, maar dit het hier en nou reeds betekenis, net soos die voetwassing betekenis het vir die dissipels. Nêrens anders roep Hy ons dringender om sy voorbeeld as dienskneg te volg as in Joh 13:15 nie: "Ek het vir julle 'n voorbeeld gestel, en soos Ek vir julle gedoen het, moet julle ook doen." Geen wonder nie dat die woorde van Matt 20:26 "Elkeen wat in julle kring groot wil word, moet julle dienaar wees; en

elkeen wat onder julle eerste wil wees, moet julle slaaf wees" nog vier keer in die evangelies herhaal word (Matt 23:11; Mark 9:35; 10:43; Luk 22:26).

Die diakonale gemeenskap waartoe ons geroep is, berus op die deelname aan die geloofs offergawe; aan die weg wat Christus vir ons gebaan het. As lede van Christus is ons ook lede van mekaar. Daarom is daar in die Nuwe Testament 'n noue verbinding tussen die heilige Nagmaal, die koinonia, en die diensbetoon. Hier word spesifiek verwys na die woorde van 1 Kor 10:16,17 waar daar sprake is van die gemeenskap met die bloed en met die liggaam van Christus deur die brood en die beker. Vers 17 spel dit baie duidelik uit: "Omdat dit een brood is, is ons, al is ons baie, saam een liggaam, want ons het almal deel aan die een brood".

We horen in deze verzen hoe er een onlosmakelijke verbondenheid is tussen de gemeenschap met Christus en de gemeenschap met elkaar. ... Juist de viering van het Avondmaal wil ons bevrijden van de zucht naar individualisering die zovelen, met name in onze tijd in zijn greep heeft (Noordegraaf 1991:53).

5. DIAKONALE BEGRIPPE

5.1 Liefde

1 Joh 4:16b "God is liefde; wie in die liefde bly, bly in God en God bly in hom." Liefde behoort tot die wese van God. Dit is juis vanuit God se liefde dat Hy diakonaal met die mens, deur sy gebooie en later deur sy Seun Jesus Christus handel. Vanuit Deut 7:8 blyk dit duidelik dat God se liefde 'n daad van verlossing, bevryding en hulp is. Daarom word die volk opgeroep om te antwoord op die liefde van God deur in sy weë te wandel en sy gebooie te onderhou, met hulle hele hart en hulle hele siel. Daarom moet hierdie antwoord op God se liefde gestalte vind in dankbaarheidsdade (Oosterhoff 1991:49).

Die liefde behoort tot die wese van die Bybelse opdrag van die diakonaat. Lev 19:18: "Jy moet jou naaste liefhê soos jouself". Gelowiges mag nie die naaste afpers, sy omstandighede misbruik, of die loon wat hy verdien het teruggehou nie. Regverdigheid moet in die regspraak geskied, en dan mag daar geen onderskeid gemaak word tussen 'n volksgenoot of 'n vreemdeling nie (Lev 19:10). Dit is duidelik dat die naasteliefde waartoe opgeroep word, nie slegs 'n gevoel of 'n

geneigdheid is nie, maar dat dit 'n liefdevolle daad teenoor die medemens is deur hulle by te staan en in hulle nood te voorsien, veral wanneer hulle self nie kan nie. Naasteliefde is om nuwe lewensmoontlikhede vir die naaste moontlik te maak (Oosterhoff 1991:48). So moet in die liefde tot die medemens die liefde van God sowel as die liefde tot God gestalte kry (1 Joh 4:20).

Jesus kom leer dat die vervulling van die wet net om een saak handel, naamlik die liefde, liefde tot God en liefde tot die naaste. Jesus beveel gelowiges selfs om hulle vyande lief te hê (Matt 5:44). Uit die Bybel is dit duidelik dat met liefde die liefdesdaad bedoel word. Die Bybel verwys na 'n daad-werklike liefde tot bevryding van die medemens, wat lei tot diens van sy welsyn en lewensgeluk, soos wat die geval was met Christus se liefdesdiens aan sondaars (Oosterhoff 1991:50).

5.2 Barmhartigheid / ontferming

“Bijbelse barmhartigheid is een daad die iemand doet, niet om zelf gediend te worden, maar om de ander te dienen, hem te helpen in zijn nood en zo mogelijk daaruit te heffen” (Oosterhoff 1991:53). Barmhartigheid en liefde is baie nou aan mekaar verbonde. Mens sou heeltemal tereg barmhartigheid die vergestaltung van die liefde kon noem. Soos die liefde vind ook die barmhartigheid sy oorsprong by God. Telkens in die Bybel word gesê dat God genadig en barmhartig is (Eks 34:6; Deut 4:31; Ps 103:8; 111:4; 145:8).

In Sag 7:9 vind ons die opdrag: "Laat reg geskied aan almal, bewys liefde en barmhartigheid aan mekaar;" en dan verklaar vers 10 wat hierdie opdrag behels: "moenie die weduwee en die weeskind, die vreemdeling en die arme verdruk nie; moenie bouse planne teen mekaar bedink nie".

Ook Jesus Christus se koms na hierdie wêreld was 'n daad van barmhartigheid tot verlossing en vergewing van sondes (Luk 1:50, 54, 72, 78; Ef 2:4-7). Petrus roem in die barmhartigheid van God in die opstanding (1 Pet 1:3). Paulus roem in God die Vader van barmhartighede (2 Kor 1:3). Paulus roep op tot barmhartigheid (Rom 12:1, Fil 2:1), nie net om eie belang nie, maar juis gerig op die belang van ander (Fil 2:4). Barmhartigheid moet in elke geval (Ef 4:32) met blydschap verrig word (Rom 12:8).

Ook Jesus roep op tot barmhartigheid (Luk 6:36). Jesus toon deur sy hele lewenswyse wat barmhartigheid is.

Zijn barmhartigheid hield bij een innerlijke bewogenheid of een diep medelijden alleen niet op, maar kreeg gestalte in een daad. Ook ging zijn barmhartigheid niet alleen over lichamelijke noden en ziekten. Hij werd over de schare met barmhartigheid bewogen, toen Hij ze zag voortgejaagd en afgemat als schapen die geen herder hebben (Matt 9:36) (Oosterhoff 1991:53).

Barmhartigheid mag nooit net beperk word tot die stoflike hulpverlening nie. Barmhartigheid as diakonale kernwoord is 'n omvattende begrip. Dit sluit ook maatskaplike wantoestande in, soos byvoorbeeld verontregting en verdrukking. Barmhartigheid is dus gerig op die hele mens (sowel as alle mense), liggaamlik sowel as geestelik, daarom sal daar ook geprotesteer word teen onregverdige sosiale strukture.

5.3 Geregtigheid

Die woord geregtigheid “betekent in de wortel ook hulp aan die hulpeloze, deur belagers te verdrijven. Het is in weze verwant aan hulp of heil” (Karres 1969:55). Geregtigheid in die Bybel is in die eerste plek nie 'n juridiese of etiese begrip nie, maar 'n religieuse begrip. Mense dui aan dat hulle in die regte verhouding met God staan deur sy gebooie te onderhou. Wanneer in Deut 6 die gebooie aan die volk voorgehou word, sê Moses in vers 25 (1933 vertaling) “En dit sal geregtigheid vir ons wees as ons sorgvuldig al hierdie gebooie hou voor die aangesig van die Here onse God soos Hy ons beveel het”. Geregtigheid is gehoorsaam wees aan God se gebooie.

Geregtigheid, wat God betref, beteken dat Hy getrou is aan sy Woord. Geregtigheid en trou is by God sinoniem (Ps 36:6-7; 40:11; 96:13; 143:1; 1 Joh 1:9). Daarom vind geregtigheid ook sy grond in die liefde van God (vgl Oosterhoff 1991:57).

Geregtigheid is een van de gestalten van de liefde, waarin het recht van de ander op de voorgrond staat en waardoor die ander gediend en geholpen wordt om “tot zijn rech te komen”. Daarom kan er in het broederschap van Israel geen bedelaar zijn, of juist: geen arme, want zo ver strekt de geregtigheid zich uit dat in het Hebreeuws zelfs het woord

bedelaar niet voorkomt! (Deut 15:4) (Karres 1969:55).

Geregtigheid in die Nuwe Testament is baie nou verbonde aan die Here, Jesus Christus. Alleen Hy kan ons tot ware geregtigheid lei. “Zijn (Jezus) gezag bestond in *diakonein*, in beschikbaarheid en solidariteit. Door als dienaar, als *diakonos* met de mensen te zijn kon Hij vorm geven aan gerechtigheid, vrede, liefde en heelmaking. Dat zijn begrippen die de sfeer en structuur van dat komende rijk van God aangeven” (Tieman & Zunneberg 1990:18). 'n Duidelike omskrywing van die geregtigheid word gevind in Rom 6:15-23 (vgl Karres 1969:57-60), waarop die indikatief [“het julle diensbaar geword aan die geregtigheid” (vers 18)] deur 'n imperatief gevolg word: “so moet julle nou julle lede diensbaar stel aan die geregtigheid tot heiligmaking” (vers 19). Dit is nie genoeg as slegs die verhouding met God in orde is nie, die verhouding met God is selfs op die spel as die verhouding met die naaste nie in orde is nie, as daar geen oog is vir die naaste nie (Karres 1969:58).

Geregtigheid kom tot volle openbaring in die koms van die Messias. Hy red die arme en die wat om hulp roep, die wat geen helper het nie. Hy ontferm Hom oor die geringe en die arme. Hy bevry mense van onderdrukking en geweld. In navolging van die Messias moet die diakonaat sy taak met liefde, barmhartigheid en geregtigheid uitoefen (Oosterhoff 1991:59). Geregtigheid en barmhartigheid is nie van mekaar los te maak nie.

Hoezeer gerechtigheid en barmhartigheid identiek zijn, blijkt ook hieruit, dat in het latere Jodendom het woord gerechtigheid zonder meer gelijkstaat met barmhartigheid en weldadigheid. Daarvan het we een voorbeeld in Mattheus 6:1, waar Jezus zegt dat gerechtigheid niet voor de mensen moet gedaan worden om door hen te worden opgemerkt (Oosterhoff 1991:57).

6. GRENSE VAN DIE DIAKONAAT

Is die diakonale roeping van die gemeente net beperk tot die gemeente self, of is dit ook gerig op die mense buite die gemeentegrens? “Het antwoord moet luiden: de grens wordt bepaald door de grens die God Zelf stelt aan de liefde waarmee Hij in Christus mensen zoekt, en aan het liefdegebod dat Hij ons geeft. Dat wil zeggen: er is geen grens!” (Steenbergen 1991:43).

1 Tess 5:14-15 “Ons druk julle dit op die hart broers: wys die leegleërs onder julle tereg, praat die kleinmoediges moed in, help die swakkes, wees met almal geduldig. Sorg dat niemand ‘n ander mens kwaad vir kwaad vergeld nie. Beywer julle liever altyd vir die belange van julle medegelowiges en van alle mense”. Wat is dan die verhouding tussen medegelowiges en alle mense? Aangesien die bron van ons diens gevind word in ons diens aan Christus, is die eerste terrein vir die diakonale roeping die gemeenskap waar die evangelie geglo en verkondig word; nl die gemeente (Steenbergen 1991:43). Die “belange van alle mense”, dit gaan nie hier om die behoud van alle mense ter wille van medemenslikheid wat betoon word nie, maar dit gaan oor die verhouding wat daar met Christus bestaan (Steenbergen 1991:44). Tog kan in die gemeente die liefde tot mekaar nie die einddoel wees nie, want die “philantropia” (menseliefde) van God soek in Christus alle mense en wil niemand uitsluit nie (Tit 2:11; 3:4). Deur die liefde van Christus word die gemeente gedring om haarself na buite tot alle mense te rig, sodat waar die evangelie verkondig word, dit ook deur dankbaarheidsdade gelewe word. Wanneer gepraat word van alle mense beteken dit dat daar geen menslike grens mag wees wat die diakonaat keer nie, niemand mag uitgesluit word nie. Hierdie liefde teenoor alle mense is iets anders as die algemene liefde teenoor mense. Dit is nie maar net ‘n vae gevoel nie. Egte liefde rig die gelowige altyd op die konkrete mens wat God oor sy pad bring, maak nie saak wie hy is nie (Steenbergen 1991:45). Vergelyk ook Luk 10:29-37 en Jak 1:27; 2:13.

7. GEVOLGTREKKING

Die diakonaat is:

- die mees omvattende diensbegrip, aangesien die inhoud en die begroning daarvan in die Here, Jesus Christus self gevind word;
- gerig op alle nood, geestelik sowel as fisies;
- gerig op die totale skepping, dit gaan nie om die menslike nood alleen nie, maar om die skeppingsnood;
- nie net beperk tot 'n groepie uitgesoekte mense nie, maar is gerig op alle mense, veral hulle wat geen regspraak het nie; en
- ook nie die roeping van 'n groepie uitgesoekte mense (diakens) nie, maar is die roeping van

elkeen wat bely dat Jesus die Here is.

Die diakonaat hoort dus tot die wese van die kerk.

HOOFSTUK 4

DIE BEGRIP MISSIONÊRE DIAKONAAT

INLEIDING

Reeds uit die vorige twee hoofstukke het dit duidelik geword dat sending en diakonaat nie so maklik geskei kan word nie. Alles wat dus in die vorige twee hoofstukke gesê is oor die sending en die diakonaat afsonderlik, geld ook vir hierdie hoofstuk waar oor die twee saam gehandel word, nl die begrip Missionêre Diakonaat. Hier word nie 'n volledig teologiese begroning gegee nie. Dit volg in deel twee van hierdie studie. Tog kan hierdie hoofstuk ook nie geskryf word as daar nie basiese beginsels op die tafel is nie.

Basiese beginsels wat in deel twee uitgewerk sal word, is:

- Missionêre Diakonaat het sy oorsprong in die Drie-enige God, Vader, Seun en Gees. God se karakter en sy handeling met mense getuig van Missionêre Diakonaat.
- In Jesus se werke word juis die sending en die diakonaat saamgevat.
- Die Heilige Gees rus ons toe om missionêr-diakonaal te gaan leef.
- God se verbond met die mens vra, maar maak dit ook moontlik, om missionêr-diakonaal te leef.
- 'n Missionêr-diakonale lewenswyse geskied binne 'n koninkryksperspektief.
- 'n Missionêr-diakonale lewenswyse het juis vir die hier en die nou betekenis omdat dit eskatologies gerig is.

2. VERHOUDING TUSSEN SENDING EN DIAKONAAT

2.1 Die verhouding is vasgelê in die wese van die Drie-enige God

Reeds in die eerste verse van die Bybel is dit duidelik dat daar 'n eenheidsverhouding tussen woord en daad is. Gen 1:3 "Toe het God gesê: 'Laat daar lig wees!' En daar was lig". God as Skeppergod sit telkens sy woorde om in daad. As God later die noodkrete van sy volk in Egipte hoor, dan neem Hy hulle lyding ter harte (Eks 3:7) en dan handel Hy deur "af te kom" (Eks 3:8),

en Moses te stuur om die volk te verlos (Eks 3:10). God stuur egter nie net vir Moses nie, maar Hy handel ook deur vir Moses 'n belofte te gee (Eks 3:12), deur Homself bekend te maak aan Moses (Eks. 3:14), deur Moses 'n opdrag te gee (Eks 3:16), deur vir Moses tekens te gee (Eks 4:3,6), deur Moses te begenadig, en Aäron saam te stuur (Eks 4:14-16). Inderdaad het God nie net die volk se klagtes gehoor nie. Hy het ook nie net vir Moses gestuur nie, maar Hyself het gehandel en sy volk op wonderbaarlike wyse gered. Netso handel God telkens in die lewens van individue, rigters en profete.

In Hand 1:1 lees ons die volgende: "My eerste boek, Teofilus, het ek geskrywe oor alles wat Jesus gedoen en geleer het, van die begin af tot op die dag van sy hemelvaart". Dit is belangrik om daarop te let dat Jesus se daade - dit wat Hy gedoen het – voorop gestel word. Jesus het nie net gepreek nie, maar sy totale bediening, sy werke, die manier wat Hy Homself tuisgevind het tussen alle groepe mense, moet alles gesien word in die groter konteks van sy gestuurdheid na hierdie wêreld. Jesus se daade, sy lewenswyse, is nie minder belangrik as sy prediking nie. Lukas noem selfs in Hand 1:1 eers Jesus se daade voor hy noem van Jesus se lering. Jesus self verwys in Joh 5:36 daarna dat sy getuienis groter is as die van Johannes, want "die werk" wat die Vader Hom gegee het, en waarmee Hy besig is, lê getuienis af oor Hom en bevestig dat Hy deur die Vader gestuur is. Ons moet as navolgers van Christus na Jesus se bediening as geheel kyk, die manier (gesindheid) waarmee Hy met mense werk. Jesus se prediking is altyd ingebed in sy daade, wat weer gedra word deur sy prediking (Bavinck 1960:90). In Jesus se bediening is Woord en daad onlosmaaklik deel van mekaar.

In Joh 21:25 lees ons: "Daar is nog baie ander dinge wat Jesus gedoen het". Hier word selfs niks gesê oor wat Hy geleer het nie. Christus se koms na die wêreld was niks anders as sending nie (Joh 13:20). Hierdie sending word egter in die dienskneggestalte uitgevoer (Fil 2:7). Christus self sien sy sending as diakonia aan die wêreld. Mark 10:45: "Die Seun van die mens het nie gekom om gedien te word nie, maar om te dien en sy lewe as losprys te gee vir baie mense". Die roeping van die dissipels en die roeping van die kerk beteken dus dat ons deel kry aan Christus se sendingtaak, sowel as aan sy diakonaat. Die roeping beteken verder dat ons ons lewenshouding sal rig op die voorbeeld wat Hy vir ons gestel het, om dienskneg te wees, ook en veral in ons sending.

Netso is die Heilige Gees met ons; Hy rus ons toe vir ons missionêr-diakonale taak in hierdie wêreld (Hand 1:8). So bring Jesus in Joh 20:22 die Heilige Gees direk in verband met die sending van die apostels. Wanneer Hy hulle uitstuur, dan blaas Hy op hulle as 'n simbool van God se Gees wat oor hulle sal kom en sê: "Ontvang die Heilige Gees". Hier vind ons dat die Vader, die Seun en die Heilige Gees saam ter sprake is in Johannes se weergawe van die sendingopdrag "soos die Vader my gestuur het, stuur ek julle ... ontvang die Heilige Gees" (Smit 1982:24).

2.2 Die verhouding is vasgelê in ons bekering

Die vraag is wat bedoel Jesus as Hy sê: "Bekeer julle ..." (Matt 4:17; Mark 1:15). Bekering (*metanoia*) in die Nuwe Testament het 'n positiewe betekenis: *Meta-noia* beteken eenvoudig "to think again", tot ander insigte kom, "to have second thoughts". Dit is om van mentaliteit of ingesteldheid te verander. "...het is een totale heroriëntatie van gedachten, gevoelens, emoties, wil en van daaruit komen tot nieuwe levenspatrone, nieuwe gedragingen en handelingen (de vruchten der bekering) ten gevolge van de boodschap van het Rijk, die in Jezus Christus met ongekende actualiteit voor ons staat" (Verkuyl sd:273).

Indien ons bekering so verstaan, val veral twee aspekte op:

- Eerstens dat bekering die hele lewe omvat, ook die maatskaplike gedrag.

Though in English a focal component of repent is the sorrow or contrition that a person experiences because of sin, the emphasis in *metanoeo* and *metanoia* seems to be more specifically the total change, both in thought and behavior, with respect to how one should both think and act (Louw & Nida 1988:510).

God maak my 'n "nuwe mens" (Joh 3:3; Ef 4:23-24). My verlossing, my "nuutheid" raak nie net my persoonlike lewe nie, maar plaas my in nuwe verhoudings. Ek staan in 'n nuwe verhouding tot God (Rom 5:1; 8:1). Ek staan in 'n nuwe verhouding tot my naaste (Rom 12; Ef 4:23-5:5). Bekering raak my totale menswees. Verkuyl (sd:273) merk heeltemal tereg op: "...zodat het onbíbels is scheidings te maken tussen persoonlike bekering en participatie in het maatschappelijke leven". Bekering is dus nie net iets persoonlik en geestelik nie, maar vind juis uitdrukking in 'n nuwe lewenswyse na buite (Bromiley 1985:642).

So word die werk van die Gees *in, aan en oor* die mens geleidelik 'n werk *deur* die mens, met ander woorde hy word self in beweging gebring deur en ingeskakel in die groot genesingsarbeid van die Heilige Gees. So oorrumpelend en meesleurend is die krag waarmee die Gees God se heilsplan met die wêreld in die lewe van die enkeling uitvoer, dat die bekeerling nie 'n verwonderde toeskouer kan bly nie, maar in 'n blymoedige deelnemer verander word (Heyns 1978:315).

- In die tweede plek is dit duidelik dat bekering 'n eenmalige (*conversio actualis*) en 'n voortgesette daad (*conversio continua*) is (Heyns 1978:317). So is bekering in die Nuwe Testament nie 'n gebeurtenis wat eenmalig gebeur en eenmalig voltrek word nie. Dit is eerder 'n permanente proses van lewensvernuwing, van voortdurende heroriëntering te midde van al die veranderende situasies waarin gelowiges lewe (Verkuyl sd:273).

Bekering sal dus gesien word in die daade wat gedoen word (Jak 2:14). Gelowiges kan alleen as gestuurdes van die Here Jesus Christus missionêr leef wanneer hulle daade getuig dat Hy deur hulle leef in hierdie wêreld. Geloof kan alleen opreg bely word wanneer daade van geloof getuig. "Bij belijden zijn wij altijd geneigd te denken aan iets verbaals, aan documenten en geschriften, maar belijden werd in de oud-christelijke kerk primair gezien als een zaak van *dienen*. Belijdende kerken zijn die kerken waar het diakonaat bloeit, want de daad is de maat der liefde" (Verkuyl sd:289).

2.3 Die verhouding is vasgelê in die wese van die kerk

As die kerk verstaan word as die gemeenskap van die gelowiges, of dan die gemeenskap van mense wat tot bekering gekom het, dan is dit duidelik uit die vorige paragraaf (2.2) dat die kerk nie bloot die status quo in die samelewing sal kan handhaaf nie. Die doel van die kerk is tog om God te verheerlik, en die status quo doen dit meestal nie. Daarom sal die kerk/gelowiges alles in hulle vermoë moet doen om die Koninkryk van God, wat reeds gekom het, meer sigbaar te laat word op elke terrein van die samelewing. Dit is dus in die wese van die kerk opgesluit dat hy missionêr en diakonaal in hierdie wêreld teenwoordig sal wees. "To glorify God, we must reveal his nature and purpose to all mankind, by our words and deeds" (Armstrong 1979:39).

Sending en diakonaat hoort tot die wese van die apostelamp (Hand 6:2). Die apostolaat bestaan uit twee belangrike elemente. Eerstens is 'n apostel bekleed met volle gesag om op te tree namens Christus. In werklikheid bestaan hierdie gesag juis in diensbereidheid of diakonia (Mark 3:14,15; 9:35; Joh 13:14), net soos Christus se gesag en koningskap verwesenlik is in die kneggestalte. In die Koninkryk is heerskappy en gesag gelyk aan diens (Matt 20:20-28). In die tweede plek ontvang apostels die taak om die evangelie uit te dra aan die wêreld (Matt 28:18,19). Die apostoliese gesag sluit dus die missionêre opdrag in (Hand 1:8). Die missionêre opdrag berus op die gesag van Jesus (Matt 28:18, Mark 16:20). “The thing that seems to stand out above all else in the sending forth of the Church then, is that it is sent with power and authority to extend the work of Jesus in the world. This work is service, *diakonia*, the second great characteristic of the ministry of Jesus and of the Church” (Barnett 1979:17).

So kry ook die gemeente wat tot geloof kom in die Here Jesus Christus nie net deel aan sy sending nie, maar ook aan sy diakonia. Die kerk kan dus met reg vanuit die Nuwe Testamentiese getuienis sê dat die deelname aan Christus se sending in die wêreld en deelname aan sy diakonia behoort tot die gemeente van Jesus Christus. Dit kan en mag ook nie anders nie, want die verhoogde Christus wil sy omvattende diens nog steeds in en deur sy gemeente voortsit. Die kerk is sending en die kerk is diakonia (Crafford 1966:125). Tot die geloof hoort die evangelie wat verkondig word, en tot die liefde hoort die evangelie wat konkreet uitgeleef word. Die Heilige Gees rus die gemeente toe met genadegawes, en dit is afgestem op getuienis en diens (Gal 5:6, 13). Berkhof stel dit baie suiwer wanneer hy verklaar: “Het getuigenis zonder de diakonia blijft leeg; zoals de diakonia zonder het getuigenis stom blijft” (De Ruijter 1992:162).

Binne die Suid-Afrikaanse konteks beteken dit dat lidmate (veral van die Ned Geref Kerk) sal moet leer dat genade, geloof en grondbesit, eredienste en die verskaffing van toepaslike energie of elektrisiteit, Woordbediening en watervoorsiening, gebed en gesondheid, lofprysing en gedeelde luukshede, samesang en skole, Bybelstudie en behuising, kategese en kultuur, en Paasfees, Pinkster en puttoilette alles deel is van kerkwees, en getuienislewering in diens van 'n arm wêreld (Müller & Van Deventer 2001:90).

2.4 Die verhouding van Woord en daad binne 'n sendingperspektief

2.4.1 Woord en teken in die Evangelie van Johannes

'n Ontleding van die verhouding tussen woord en teken in die Evangelie van Johannes kan ons help om tot die regte verhouding te kom tussen woord en daad. Die sinoptici beskryf die wonders van Jesus as daad van mag (dunamis), waardeur die eskatologiese koninkryk van God deurbreek in die geskiedenis. Volgens die Johannes evangelie stel Jesus se wondertekens nie soseer die simboliese en sigbare deurbraak van die koninkryk van God voor nie, maar is dit deel van sy werke self. Hy is besig om sy eie identiteit as gestuurde van die Vader, bekend te maak deur sy werke (Du Rand 1990:25).

In die evangelie van Johannes is dit duidelik dat die teken en die woord nie van mekaar geskei kan word nie, omdat hulle 'n onlosmaaklike eenheid vorm in die struktuur van die openbaring van Jesus. Die teken alleen wek nie geloof nie, maar eers saam met die woord gebeur dit. Die teken word in werklikheid eers 'n verstaanbare teken as dit met die Woord toegelig word. Met die teken gaan die begeleidende en verklarende Woord, byvoorbeeld die vermeerdering van die brode (Joh 6:14), gevolg deur die verklarende woord in Joh 6:35. In Joh 9:5 gaan die woord "Ek is die lig van die wêreld" gepaard met die genesing van die blinde man se oë; in Joh 11:25 gaan die Woord "Ek is die opstanding en die lewe" gepaard met die opwekking van Lasarus (Crafford 1966:135-138).

Die teken bewys nie die waarheid nie, maar openbaar net 'n ander faset van die waarheid. Die teken kan ook weerstaan word deur ongeloof (Joh 3:19-20; 11:47; vgl ook 9:41; 15:27). Jesus se wonders is nie gedoen tot bevestiging van die Woord asof die Woord nie genoegsaam is nie. Sommige glo in Jesus sonder dat hulle eers die wondertekens gesien het (Joh 17:20; 20:29). Die teken en die Woord tree gelyktydig en afsonderlik, beslissend en openbarend op. Die teken volg nie net op die Woord nie. Met die uitspraak van die woord het ons reeds met die werklike gebeure te doen. As die Here vir iemand sê: "Jou sondes is vergewe", vind die daad van vergifnis terstond plaas en word die man aangespreek as lid van die koninkryk van God. Woord en teken openbaar op dieselfde oomblik dieselfde waarheid. Die uiteindelijke doel van die wondertekens is "... sodat julle kan glo dat Jesus die Christus is, die Seun van God, en sodat julle deur te glo, in sy

Naam die lewe kan hê” (Joh 20:31) (Du Rand 1990:25).

2.4.2 Die verhouding Woord en daad by Paulus.

In Rom 11:13 gebruik Paulus die woord diakonia vir sy bediening onder die heidene (sending), sodat sy eie mense jaloers sal word. Dit is interessant dat Paulus, die apostel van die heidene, nie na homself verwys as gestuurde van Christus nie, maar eerder na homself verwys as diaken van Christus (2 Kor 11:23); diaken van God (2 Kor 6:4); diaken van die nuwe verbond (2 Kor 3:5). In hierdie gevalle wys die titel duidelik primêr terug na die diakonia van die Woord (Hand 6:4) en nie na die diakonia van die tafels nie (Hand 6:2).

Paulus smee ook vir sy diens nuwe woorde: diakonia van die Gees en diakonia van die geregtigheid, teenoor die diakonia van die dood en die oordeel (2 Kor 3:7-9); en diakonia van versoening (2 Kor 3:6). Dit is belangrik om in die briewe aan Rome en Korinte waar Paulus sy diens van die Woord so goed verduidelik, tog ook te let op hoeveel tyd hy spandeer aan die diens van die gemeente in Jerusalem (2 Kor 8 en 9). Hierdie diens het vir hom geestelike en teologiese betekenis. As die heidene dan aan die geestelike gawes deel gekry het, moet hulle dan nie hulle stoflike gawes met die mense in Jerusalem deel nie? (Rom 15:27)

2.4.3 Woordpare wat die verhouding uitdruk

Geestelike en liggaamlike nood, en die aandag aan die onderskeie aspekte, is in die Bybel so nou met mekaar verweef, dat daar telkens dieselfde woorde voor gebruik word (Karres 1969:147-150).

- Arm en ryk:

Wanneer oor armes gepraat word, word uitsluitlik gedink aan mense vir wie dit onmoontlik is om vir hulleself te sorg, en daarom (nie as bedelaars nie, maar as reghebbendes) op die hulp van sy medemens aangewys is (vgl Lasarus, Luk 16:19-31). Tog skets die Bybel die vervreemding van God ook as armoede. Diegene wat van God vervreem is, is “ellendig of hulpeloos en arm” (Ps 40:18; 70:6; 86:1) (Karres 1969:147).

- Honger, dors en versadig:

In Joh 4:13 antwoord Jesus die Samaritaanse vrou “Elkeen wat van hierdie water drink, sal weer

dors kry; maar wie van die water gedrink het wat Ek hom sal gee, sal in alle ewigheid nooit dors kry nie”. En in Joh 6:35 “Ek is die brood wat lewe gee. Wie na My toe kom, sal nooit weer honger kry nie ...” Vergelyk ook die volgende gedeeltes: Amos 8:11, Ps 42:3, Matt 5:6, Mark 6:42; 8:9.

- Siek en gesond:

Onbelyde skuld maak mens siek (Ps 32). Die feit dat Jesus die genesing begin deur vergewing van sondes aan te kondig, wys na die sonde as diepste grond vir siek wees (Matt 9:1-8). Jak 5:16 “Bely julle sondes eerlik teenoor mekaar en bid vir mekaar, sodat julle gesond kan word”.

- Melaats en rein:

Volgens Karres (1969) is Ps 51:4 ‘n tipiese gebed van ‘n melaatse. Hierdie mening word deur ander teoloë gedeel. “It is quite possible that the primary psalm in 51:3-19 was used in a ritual of repentance and healing for a sick person and was designed for recitation in a private sick room, aided perhaps by a priest...” (Tate 1990:11). So vind ons ook iets van hierdie onaanvaarbaarheid/onreinheid/melaatsheid by die kneg van die Here in Jes 53:3.

- Blind en sien:

In Joh 9 genees Jesus die blinde man wat eindelijk deur die Jode verban word, en dan spreek Jesus die Fariseërs aan oor hulle geestelike blindheid. In dié verband kan die volgende gedeeltes ook bestudeer word: Matt 15:14; 23:16, 24; 23:17, 19.

Dit is by hierdie ongemaklike ontmoetingspunt tussen ryk en arm, tussen versadig, honger en dors, tussen siek en gesond, tussen rein en onrein, tussen blind en sien wat die kerk in sy kerkwees tot in die wese van sy bestaan getoets word.

2.4.4 Gevolgtrekking: Die verhouding, woord en daad in sending

Dit is duidelik dat die tekens van Jesus nie gelykgestel kan word met *diakonia* soos ons dit verstaan nie. Christus se tekens is gelaai met besondere openbaringsinhoud, die openbaring van die Messiaanse Ryk. In die Messiaanse Ryk gaan dit nie alleen om geestelike en morele nood nie, maar ook oor materiële, fisieke, sosiale, kulturele en politieke nood. Die Messias tree nie net op

as prediker nie, maar ook as Dienaar (*Diakonos*). “En om Hem heen geschieden de *tekenen* van het Rijk: blinden zien, kreupelen gaan, leprapatiënten genezen, hongerigen krijgen te eet, eenzamen ontvangen gemeenschap. ... Het is tegen deze achtergrond gezien ook begrijpelijk dat Paulus de vervulling van de diakonale taak ziet als een vorm van *belijden van ons geloof* (2 Kor 9:13)” (Verkuyl sd:289).

Deur die *diakonia* moet die verkondigde Godsryk werklikheid word, en deur die *kerygma* word aan die *diakonia* inhoud en betekenis gegee. Indien enige van die bedienings verwaarloos word, lei dit noodwendig tot die verskraling van die boodskap en Koninkryk. “Als in zending en evangelisasie deze primaire taak ‘to tell the story of Jesus’ wordt verwaarloosd of ingeruild, dan wordt het meest elementaire van de taak verwaarloosd. ... want het belijden van Jezus zonder ‘imitatio Christi’, zonder het volgen van Jezus is zinloos” (Verkuyl sd:272).

Die motief van die dienste in die sending moet altyd die bevestiging en verkondiging van die groot dae van God deur die Here Jesus Christus wees. In hierdie dae word die verkondigde woord sigbaar gemaak. Dit moet die norm wees dat die dae deur die Woord gedra word en vise versa. Belangrik is die begrensing van diakonia in die sending. Sodra die dienste kom op die vlak van die "social gospel" wat nie meer verband het met die verkondiging nie, dan is dit vir die sending 'n teken dat hy in sy diakonia die grense reeds oorskry het. Dan het dit tyd geword dat die organisasies (hospitale, skole, ens.) - en nie die diakonia nie - oorgedra word aan ander liggame of organisasies (Crafford 1966:144).

2.5 Die verhouding van Woord en daad binne die diakonale perspektief

Diakonaat gaan nie in sending op nie, maar die daad roep om die woord, hiervan is daar talle voorbeelde in die Bybel. Telkens as Jesus wonderwerke of enige ander handeling doen, word dit 'n verkondigingsgeleentheid. Vergelyk: die verdroging van die vyeboom (Mark 11:20), die voete was (Joh 13), die ontmoeting met die Samaritaanse vrou (Joh 4), die viering van die Paasfees (Matt 26:26-30). Dieselfde vind ons by die verhale van Stefanus (Hand 6:8-7, 53), en Filippus (Hand 8:12, 40). Stefanus moet verduidelik wat en hoekom hy dinge doen waarmee hy besig is (Hand 6:8). Omdat sy dae die gemeentegrense oorskry en tot heil word vir die naaste in die omgewing, kom die mense in opstand teen hom.

Filippus tree aanvanklik nie met groot vrymoedigheid op nie (Hand 8), die engel van die Gees moet hom aanmoedig, die kamerling moet hom uitvra, ook selfs om gedoop te word. Die inisiatief lê nie by Filippus nie, maar hy ontwikkel die genade wat aan hom geskenk is, sodat hy in Hand 21:8 beskryf word as 'n evangelis, wat behoort tot die sewe diakens. “De enige conclusie, die men uit Philippus ontwikkeling verantwoord kan trekken is deze: dat daad en woord niet absoluut van elkaar zijn te scheiden en dat verkondiging en dienst twee kanten zijn van dezelfde opdracht” (Karres 1969:142).

In Hand 6:7 word beskryf hoe selfs 'n aantal priesters gelowig geword het. Karres (1969:145) merk op dat priesters tot die besittende klas behoort het. Rykdom is beskou as deel van die heilstoestand waarin die regverdige sigbaar die seën van God geniet. Daarom is hierdie bekerings 'n totale deurbraak. “Het is goed en bemoedigend zo te mogen ontdekken hoe het echt diakonale leven van de gemeente op zichzelf een wervende kracht bezit, waardoor ook de felste tegenstanders zich gewonnen moeten geven. Daarom behoort het tot de essentie van het diakonaat dat het ook een missionaire kant heeft” (Karres 1969:146).

Die diakonaat kry sy diepste sin en betekenis in die kruisdood van Christus. So bly diakonia altyd verbonde aan die eenmalige daad van die kruis, en bly dit 'n getuienis van Hom wat gekom het om te dien en sy lewe te gee as losprys vir baie (Mark 10:45). As diens losgemaak word van die oerbron en daarmee ook die getuieniskarakter verloor, is dit geen diakonia meer nie.

Wie alleen volstaat met diakonale projecten, ... laat de kern van de christelike heilsprediking los. ... Hoe wordt duidelijk dat deze daad geschiedt in de naam van Jezus Christus en niet in de naam van een humanistische ideologie? Heil is toch meer dan humanisering. Heil is ten principale verzoening met God door het geloof in Christus. Daarom vraagt de diakonale daad als uiting van liefde van Christus altijd weer om het getuigenis van Zijn reddende liefde (Noordegraaf 1991:219).

Daarom begin die diakonaat van die kerk by die nagmaalstafel en gaan dit daarvan uit, omdat dit altyd verbonde bly en uitgaan in die geloof wat die gekruisigde en opgestane Christus bely. Die diakonaat moet in die wêreld beoefen word verbonde aan die gemeente van Christus en deur

gehoorsaamheid aan die werking van die Heilige Gees.

2.6 Gevolgtrekking

Uit die bogenoemde blyk dit duidelik dat sending (woordverkondiging) en diakonaat nooit geskei kan of mag word nie, maar dat dit wel om prinsipiële redes kan en moet onderskei word. Ook die praktyk vra onderskeiding, maar wel nie 'n geskeidenheid nie. Bybels vind ons wel verskillende roepings en gawes, en verskillende aksente en prioriteite in die gemeente. "Liefde tot God en liefde tot de naaste, woord en daad, viere en diene, zingeving en vormgeving van het leven - ze horen bijeen binnen het gelovend mens-zijn, ze zijn niet los van elkaar verkrijgbaar..." (Tieman & Zunneberg 1990:137).

Die een gaan nie in die ander op nie, maar indien ons die onderskeiding tot skeiding maak, kan dit tot verskraling van die evangelie lei, soos wat dikwels gebeur in die sending en die diakonaat onderskeidelik. Beide sending en die diakonaat het die eer van God en die heil van die mens in die oog. Eerstens gaan dit om die eer van God:

As Christians we glorify God in order that he may be glorified by others. What we as members of the church do and say affects what others think about him who is the head of the church, Jesus Christ. We are not going to win many disciples for Christ if our actions deny the faith we profess with our lips. In order to be true to itself and faithful to its God-given mission, the church must be the instrument of God's glory. Jesus established a fellowship of which he himself was the very core and the source of power. He commissioned the disciples to spread the good news throughout all the earth (Matt. 28:18-19) (Armstrong 1979:40).

In die tweede plek gaan dit om die heil van die mens: "Heil is in de Bijbel altijd heil voor de totale mens in al zijn relaties: tot God, tot de naaste en tot zijn leef omgeving. Zending en diakonaat spreken beide op een onderscheiden wijze van de 'enige troost in leven en sterven'. Daarom is het getuigenis altijd verboden met de daad" (Noordegraaf 1991:219).

Dit gaan om die herstel van die mens en sy verhoudings: om te kan word wat God die mens bedoel het om te wees. Dit geld nie net vir gelowiges nie, maar vir alle mense (Luk 10:19; Joh

3:16). Dit geld selfs vir die hele skepping (Rom 8:18). Dit gaan dus hier om die realisering van die koninkryk van God, wat nie net geestelik verstaan moet word nie. Nêrens in die Nuwe Testament word die koninkryk vergeestelik en beperk tot die geestelike nood van die mens nie. Die koninkryk word deur Christus aangekondig en geleef as 'n gerigtheid op die totale nood van die mens. In die koninkryk gaan dit dus om die totale heil van die mens (Verkuyl sd:270).

Die realisering van die koninkryk kan alleen bereik word deur 'n omvattende bediening aan die totale mens. Hierdie omvattende bediening staan dan bekend as die Missionêre Diakonaat.

3. WAT WORD BEDOEL MET DIE TERM MISSIONÊRE DIAKONAAT?

3.1 Missionêre Diakonaat is sentripetaal en sentrifugaal

Missionêre Diakonaat vind sy oorsprong in die Here, Jesus Christus. Jesus se sending en sy diens was nie net gerig op die skares nie. Jesus se sending en diens was ook gerig op die twaalf wat Hy geroep het om sy dissipels te wees. Dit is so dat Jesus dikwels die dissipels "alleen" geleer en gedien het (Joh 13). Tog is dit waar dat wanneer Jesus met die mense (missionêr-diakonaal) besig was, hy eintlik ook besig was om die steeds teenwoordige stuk ongeloof in die dissipelkring aan te spreek. Jesus se bediening het ook altyd 'n koinoniale dimensie gehad. Wanneer Jesus byvoorbeeld die brood vermeerder, sorg Hy nie net vir die mense nie, maar ook vir die dissipels. Wanneer Hy byvoorbeeld die gelykenis van die saaiër vertel, leer Hy nie net die mense wat die saad moet ontvang nie, maar ook vir hulle wat die saad saai. Daarom begin Missionêre Diakonaat daar waar Jesus teenwoordig is, binne die kerk, waar gelowiges en ongelowiges saamkom. Daar waar geloof en ongeloof mekaar in die gemeente ontmoet. Daar waar ryk en arm, gesond en siek saamgebind word deur die liefde van Christus. Daar waar koinonia is, daar sal Missionêre Diakonaat plaasvind.

Die Missionêre Diakonaat van die kerk (Armstrong 1979:45) is tweeledig: "The first part is to develop and nurture its own members. The members of a servant church must surely serve one another (Heb 3:13; 1 Tess 4:18; 1 Pet 1:22; Gal 6:2). This is what is meant by Christian fellowship. This is part of our mission, to be a fellowship, in which there is mutual give-and-take" (Armstrong 1979:41). Die eerste been van die Missionêre Diakonaat van die kerk is om 'n

gemeenskap te wees waarin individuele lidmate kan groei. So skryf Paulus ook aan die gemeente in Efese (Ef 4:8, 11-13).

Missionêre Diakonaat moet ook plaasvind daar waar die kerk met die wêreld besig is. Daar waar geloof en ongeloof mekaar ook buite die kerk ontmoet. Dit is die tweede been van die Missionêre Diakonaat, om die goeie nuus na almal uit te dra: Mark 16:15 "Gaan die hele wêreld in, en verkondig die evangelie aan die hele mensdom". Paulus wy sy hele lewe aan hierdie opdrag, soveel so dat hy selfs aan die kerk 'n kosmiese dimensie gee (Ef 3:8-10). Hierdie dimensie van die Missionêre Diakonaat wat in ons bekering vasgelê is, mag nie verwaarloos word nie. Niemand is 'n christen op grond van sy persoonlike ervaring van genade en verlossing nie, maar alleen op grond van sy bediening.

Om uitverkies te wees, om as verlose te mag leef, is nie net 'n groot voorreg nie, dit is ook 'n geweldige verantwoordelikheid. God stel nie een mens oor 'n ander aan nie, maar Hy hou ons verantwoordelik vir mekaar. God onderwerp die hele skepping, uitgesonder die medemens, aan die mens (Gen 1:28). God het mense as gelykes geskep (Gen 1:20-23), om verantwoordelikheid vir mekaar te neem (Gen 4:9), om mekaar se helpers te wees (Gen 1:20), en te heers oor die skepping, oor die *oikos*. Israel, God se uitverkore volk, kry dan ook duidelik die opdrag om verantwoordelik op te tree teenoor hulle wat geen regspraak of mag het (vreemdeling, weduwee, wees, arme) binne eie volksverband nie. Tog is Israel ook deur God geroep om tot seën te wees vir die nasies, op grond van die verbond met die aartsvader Abram (Gen 12:3). Dit is duidelik dat die gelowige 'n verantwoordelikheid het in die gemeenskap waarin hy leef, teenoor diegene wat deel is van die gemeenskap, maar ook teenoor diegene wat nie deel het aan die gemeenskap nie. Hierdie verantwoordelikheid stop egter nie net by diegene in die onmiddellike gemeenskap nie, maar die verantwoordelikheid is teenoor alle mense wêreldwyd.

Wanneer Israel wel vra vir 'n koning, word dit beskryf as 'n stuk verwerping van God (1 Sam 8:7). Die verantwoordelikheid om om te sien na dié wat geen regte het nie, word aan die koning opgedra. "... historical books show that appeal was made to the king even in cases which we should leave to lower courts: the theft of a sheep (2 Sm 12:6), a family blood feud (2 Sm 14:4-11), the substitution of a child (1Ki 3:16-28), the recovery of a house and land (2 Ki 8:3)" (De

Vaux 1973:152). Tog bly die versorging steeds ook die verantwoordelikheid van die volk (vgl die profete, bv Amos). In die Nuwe Testament tree die verantwoordelikheid en die nederigheid, wat ons teenoor ons medemens moet openbaar, baie sterker na vore. Jesus maak dit baie duidelik dat dit nie daaroor gaan om te heers nie, maar om te dien (Mark 10:35-45). Hierdie diens is nie beperk tot 'n bepaalde groep of klas mense nie, maar sny oor alle grense heen (Joh 13:1-17). In Hand 2 sien ons duidelik hoe medegelowiges verantwoordelikheid aanvaar vir mekaar se nood. In 2 Kor 8 en 9 sien ons hoe gemeentes verantwoordelikheid aanvaar vir mekaar se nood (ekumeniese diakonaat). In Hand 8:26 sien ons hoe God vir Filippus stuur om die Ethiopiër te ontmoet in sy nood van onkunde (van nie verstaan nie) (Hand 8:31). In Hand 10 sien ons hoe God vir Petrus na Kornelius stuur. Kornelius, 'n kaptein in die Italiaanse regiment, "... het baie gedoen om die armes onder die Joodse volk te help..." (Hand 10:2). Wanneer daar oor die owerheid gepraat word in die Nuwe Testament (Rom 13:4,6), dan word die owerheid beskryf as diaken en liturg deur God aangestel. God het inderdaad nie een mens oor 'n ander aangestel om oor mekaar te heers nie, maar om verantwoordelikheid vir mekaar te aanvaar (Gal. 6:2, 10).

Missionêre Diakonaat is sentripetaal. Dit begin by die eie, want dit sal 'n valse diakonaat wees as ons nie in die kerk mekaar se nood dra nie, maar net die nood buite die kerk wil aanspreek. Netso is dit 'n valse verkondiging as ons nie die ongeloof in ons eie geledere aanspreek nie, maar net die ongeloof buite die kerk aanspreek. Die feit dat daar in eie geledere nood en ongeloof is, beteken nie dat die opheffing daarvan 'n voorwaarde is om na buite missionêr-diakonaal betrokke te raak nie. Indien die kerk net met sy eie nood (sentripetaal) besig is, is dit net so 'n valse diakonaat en evangelie, as wat dit is om net sentrifugaal betrokke te wees. Dit is nie 'n kwessie van òf sentripetaal òf sentrifugaal betrokke wees nie, maar eerder sowel sentripetaal as sentrifugaal (Hand 1:8). Jesus stuur die dissipels ook eerste na die Jode (Matt 10:5-8), maar as hulle ongelowig bly, en nog voor die nood by hulle opgehef is, stuur Hy die dissipels na al die nasies (Matt 28:19; Rom 9-11).

3.2 Waarom Missionêre Diakonaat?

Waarom moet die diakonaat by die sending betrek word? Dikwels word die diakonale betrokkenheid in die sending net gesien as 'n lok- of 'n vangmiddel om die mense by die evangelie uit te kry. Dan word die diakonaat eenvoudig verswelg deur die verkondiging, en bring

dit 'n stuk valsheid mee. Daarom kan die Missionêre Diakonaat nie alleen maar daarin opgaan om strukture te verander nie, maar dwing die evangelie ons tot persoonlike kontak met individue (Noordegraaf 1991:219).

Diakonaat is wesenlik deel van kerkwees en Christenwees. Dit is deel van die evangelie, van die koninkryk wat reeds aangebreek het (Luk 17:21).

Diakonaat is wezenlijk voor het gemeente-van-Christus-zijn. Het is ook wezenlijk voor het christen-zijn. Hieruit vloeit voort dat kontak met anderen, aan wie om Christus' wil het evangelie wordt gebracht, ook een diakonaal aspekt heeft. Er is niet maar een heel nauwe band tussen evangelisatie en diakonaat. Neen, er is een wezenlijke band. Geen evangelisatie zonder diakonaat (Velema 1991:207).

Ons verkondig nie 'n "pie in the sky" evangelie nie, ons verkondig die verlossing wat die hele mens en sy omstandighede hier en nou insluit; ons verkondig die koninkryk van God. Die diakonaat is alleen maar 'n onderstreping van die liefde van Christus wat ons verkondig. Daarom mag die diakonale hulp wat ons verleen nie gekoppel word aan enige voorwaardes nie. "De verlening van deze hulp is niet afhankelijk van het tot geloof gekomen zijn van de ander! Hy moet niet eerst de prijs van de bekering betalen, alvorens geholpen te worden. Zo gaat het niet in evangelieverkondiging en diakonale hulp. We hebben een alomvattende boodschap en willen die ook naar zijn diakonaal aspekt overbrengen" (Velema 1991:209).

Die Missionêre Diakonaat gee gestalte aan die *missio Dei*, dit is God wat ons gewillig en bekwaam maak om sy wil uit te voer (Fil 2:13). Daarom vind die Missionêre Diakonaat plaas in navolging van Christus, en kan dit nooit net na binne gerig wees nie. Christus het tog nie net die gelowiges lief nie (Joh 3:16), hy het juis gekom vir hulle wat nog ongelowig is (Luk 19:10). Diakonale diensbetoon is om Christus se wil te laat geskied. Dit is diensbetoon in Christus se Naam en betoning van sy liefde. Daarom moet die verhouding met Christus eksplisiet in hulpverlening aan die orde kom. So verbreed die liefde van Christus die diens tot 'n stuk evangelie waarin die redding van die totale mens (geestelik en fisies) na vore tree. Redding geskied alleen deur die herstel van die verhouding met God. Indien hierdie verhouding nie herstel word nie, word ons menswees altyd bedreig (Velema 1991:214).

Daarom moet die koninkryk (geestelik en fisies) gebring word na alle mense in hulle nood (Jak 2:14-17). Diakonaat is net so deel van die evangelie en die koninkryk as die kerygma. Sending sonder daad is dood, net soos wat geloof sonder daad dood is (Gal 5:6b; Jak 2:17). Gensichen (1971:85) dui aan dat daar dikwels gepoog word om 'n valse antitesis te bring tussen sending en diens: "...humanization has nothing to do with evangelization, and the mission is concerned with the salvation of souls but not with the conditions of man's material existence. ... If that happens, a strong reminder would be indicated that mission and service, proclamation and demonstration have a common ground in the purpose of God and in the very *raison d'être* of the Church in the world".

Netso wys Gensichen (1971:86) daarop dat daar dikwels 'n valse sintese tussen sending en diens bestaan:

Thus, J. Merle Davis, one of the great pioneers of social action in missionary service, maintained a generation ago that medical, educational and agricultural aid, social services of all description constituted in themselves what Davis called 'evangelization' ... Today A. Th. van Leeuwen puts it even more bluntly when he says that 'the development concept must determine our concept of missionary proclamation' ... In that case one wonders why there should be any such thing as missionary proclamation at all".

Wanneer die Missionêre Diakonaat aan bv ontwikkelingsprojekte deelneem, sal baie spesifiek nagedink moet word oor die kerklike aspek van die werk. Wat onderskei sulke diakonale werk van nie-kerklike ontwikkelingswerk? Wat dien as motivering vir die betrokkenheid by ontwikkelingsprojekte? Is dit westerse vooruitgangsoptimisme of sosialistiese ideologieë? Of lê aan die hart hiervan 'n Bybelse getuigenis van God se barmhartigheid en geregtigheid? Missionêre Diakonaat mag nooit opgaan in die bevordering van ekonomiese groei, emansipasie van 'n bevolkingsgroep, of slegs bevryding van die agtergeblewenes nie (Noordegraaf 1991:214). Dit is dus van wesenlike belang dat wanneer ons besig is met die diakonaat in die sending, ons seker moet maak dat dit wel gemotiveer is vanuit die liefde van Christus en nie bloot vanuit humanitêre redes nie.

3.3 Waarom *Missionêre* Diakonaat?

Waarom nie die term diakonale sending gebruik nie? Soos reeds gesien in Hoofstuk 2 is daar verskeie begrippe wat vir die sending gebruik word. Vele debatte is al gevoer oor die verhouding sending en evangelistiek, of sending en apostolaat. Wil dit dieselfde sê? Is dit verskillend? Selfs binne die studie van die sending vind ons verskillende velde in die sending-wetenskap, sending-geskiedenis, sending-teologie, sending-filosofie. Met die term missiologie word gepoog om die nodige verbande te lê tussen sending, evangelistiek, apostolaat en ander terme wat gebruik word, asook om die vakgebied as geheel te omskryf. “Missiologie vatten wij zo op als de *wetenschappelijke, wijsgerige en theologische* discipline, die het veelomvattend verschijnsel ‘zending’ *beschrijft, kritisch toetst, en voorschrijft*. Als *zendingwetenschap* is de missiologie *descriptief*, als *zendingsfilosofie kritisch*, en als *zendingstheologie praescriptief of normatief*” (Jongeneel 1986:111). Daar word in hierdie studie spesifiek gekies vir die term *Missionêre* Diakonaat omdat die begrip “missionêr” reeds ‘n omvattende begrip is, wat in vele opsigte al die bogenoemde punte saamvat en omvat as een saak (Jongeneel 1986:21-111).

3.4 *Missionêre* Diakonaat en die samelewing

In die *Missionêre* Diakonaat gaan dit om die herstel van verhoudings tussen God en mens, mens en mens, en mens en natuur. In ‘n samelewing wat bestaan uit pre-, en postmoderniste, moderniste, ongeletterdes, tradisionaliste, armes en rykes, verskillende gelowe en volke, gaan dit oor die totale verhouding van alle mense (in nood), wat 'n komplekse terrein is om verskeie redes:

- Eerstens, die menslike nood het soveel verskyningsvorme: Daar is agtergeblewenes, waar die nood na ontwikkelingshulp is. Armes, straatkinders, vlugteling, weduwees en wese se nood is na die fisiese, na kos en klere en finansies, maar dikwels ook na reg en geregtigheid, aangesien diesulkes maklik uitgebuit word. Rampslagoffers ondervind nood dikwels tydelik, maar omvattend, bv huisvesting, kos en klere. Bejaardes se nood is versorging, veral ook mediese versorging. In gevangnisse is die nood meer geestelik van aard, na rehabilitasie en heraanvaarding in die samelewing (versoening). Hierby moet ook die geestelike nood van mense gevoeg word wat geestelik ly as gevolg van ongelooft, of siekte of ander omstandighede. By al hierdie voorbeelde is die eintlike nood miskien om mense in die vermoë te stel om 'n lewensvatbare bestaan te kan voer. Hier sal gekyk moet word na elke

persoon se individuele omstandighede en gawes. Dit is maklik om moedeloos te word as ons sien hoe groot die nood werklik is. Dit is egter belangrik om te onthou dat juis hierdie veelheid van menslike nood die rede is waarom Christus na hierdie aarde toe gekom het (Joh. 10:10b).

- Tweedens: Die feit dat die kerk nie die enigste hulpverleners in die samelewing is nie, kompliseer die Missionêre Diakonaat nog verder. Indien daar ander instansies is wat beroepsmatig diens lewer, veral om die menslike kwaliteit te verbeter en mense te help, het die Missionêre Diakonaat dan nog enige rol te speel? Daar is ook verskeie ander vrywillige aksiegroepe wat ontstaan uit die inisiatief van landsburgers, wat selfs 'n Christelike karakter dra. In watter verhouding staan sulke groepe tot die Missionêre Diakonaat? In hoeverre kan met sulke groepe saamgewerk word? (Noordegraaf 1991:159).
- 'n Derde probleem is dat die kerk deel is van die samelewing, daarom kan die kerk nie altyd objektief wees wanneer samelewingsprobleme bespreek word nie. Die lidmate is deel van die politiek, ekonomie en sekularisasie wat in die samelewing plaasvind. Die sekularisasie van die samelewing het 'n geweldige invloed ook op die Missionêre Diakonaat (vgl Noordegraaf 1991:166). Sosiologiese studies wys daarop dat die kerk gewoonlik op twee maniere reageer op sekularisasie; enersyds poog die kerk om hom af te sonder en op so 'n manier te beskerm teen die eietydse ontwikkeling. Andersyds poog die kerk om soveel moontlik aan te pas by die gesekulariseerde samelewing. In die eerste geval dreig die kerk om sy invloed in die samelewing te verloor, en in die tweede geval word die eie identiteit van die kerklike en godsdienstige waarde aangetas.

Is daar dan enigsins plek en behoefte aan Missionêre Diakonaat? Ja, mits dit vasgelê is in die wese van God, gemotiveer en bedryf word deur die liefde van Christus, tot eer van God en nie net om menslike nood te verlig nie. Tweedens moet die Missionêre Diakonaat die versoening van die mens met God in oog hê. Ongelukkig het die verandering in die samelewing en die "voorskrifte" van die samelewing die dienste van die kerk geweldig beïnvloed. Die vraag is hoe moet die Missionêre Diakonaat dan in die veranderde samelewing geskied? Die Missionêre Diakonaat moet geskied in noue verbondenheid aan, nee, eerder vanuit die Woord van God.

De principiële eenheid van woord en daad sluit een zekere *orde* niet uit. Het is niet toevallig dat we spreken over *woord* en daad, in die volgorde. Het Nieuwe Testament laat zien dat het Woord is als het zaad van het Koninkrijk, waardoor de gemeente in het aanzijn wordt geroepen, vergaderd en gebouwd (vgl bv Luk 8:4; Rom 10:8). Daaraan paart zich de *diakonia* van de Christelike gemeente. Deze diakonia is meer dan een hulpdienst en zeker niet te plaatsen in een middel-doel-verhouding” (Noordegraaf 1991:220).

Hierdie prinsipiële orde moet nie metodies tot 'n praktiese beginsel gemaak word nie. Woord en daad in die praktyk het nie 'n vasgestelde orde nie, maar die samehang is belangrik. Daarom kan die kerk hom nóg onttrek nóg onkrities aanpas by die samelewing. Die kerk moet eerder die samelewing binnedring (vgl Noordegraaf 1991:68). Dit beteken dat die kerk die samelewing waaragtig moet vernuwe deur die Woord en Gees van God. Die kriterium vir die vernuwing is nie die veranderde samelewing of die nood nie, maar die Koninkryk van God wat reeds aangebreek het. Daarom moet opnuut erns gemaak word met die getuienis van die Skrif in die situasie van vandag. Die Missionêre Diakonaat het alleen plek en toekoms in die samelewing as dit getrou bly aan die liefde van God, en as die groot taak aangepak word met die wapenrusting van God (Ef 6:10-20).

3.5 Die doel van Missionêre Diakonaat

Indien die Missionêre Diakonaat gemotiveer word vanuit die liefde van Christus kan die doel daarvan niks anders wees as die doel van Jesus se sending nie: "... om te soek en te red wat verlore is" (Luk 19:10). Missionêre Diakonaat sal poog om tekens van die koninkryk op te rig in hierdie wêreld, deur die Woord in sy verskillende bedieningsvorme aan mense te bring. Hierdie tekens sal hoofsaaklik uitdrukking vind in verhoudings wat herstel is. Alleen so sal die koninkryk aanbreek en deurbreek in mense se lewens.

3.5.1 Die verhouding tot God

Die eerste bedoeling van die Missionêre Diakonaat is om die mens bewus te maak van die versoening, die genade en liefde van God, om mense bewus te maak dat die genadejaar van die Here reeds aangebreek het (Luk 4:18-19). Dit bly hierdie persoon se keuse om hierdie liefde en

genade, die uitnodiging tot bekering, te aanvaar. Bekering mag ook nie 'n voorvereiste of vereiste wees vir die gee van die diakonaat nie. Die bedoeling van die Missionêre Diakonaat is in die eerste plek nie om mense se omstandighede beter of gelukkiger te maak nie, maar om mense in die regte verhouding met God te plaas. Want om in die regte verhouding met God te leef, is fundamenteel vir die welsyn van elke mens (vgl Noordegraaf 1991:182).

3.5.2 Die verhouding tot die naaste

Die Missionêre Diakonaat se doel is om die mens in die regte verhouding te stel met sy medemens. Mense is nie oor mekaar aangestel nie, allermens gelowiges oor ongelowiges, daarom kan Missionêre Diakonaat nie vanuit 'n meerdere - mindere verhouding geskied nie. Missionêre Diakonaat geskied vanuit 'n verhouding van liefde en omgee. Armstrong (1979:53) beskryf dit soos volg:

By evangelism I mean reaching out to others in Christian love, identifying with them, caring for them, listening to them, and sharing one's faith with them in such a way that they will freely respond and want to commit themselves to trust, love, and obey God as a disciple of Jesus Christ and a member of his servant community, the church. ... The word 'service' is intended to imply a style of evangelism that is caring, supportive, unselfish, sensitive, and responsive to human need. It is evangelism done by the servant church, whose people are there not to be served but to serve".

Missionêre Diakonaat het nie ten doel om 'n eenvormigheid te bring deur te poog om alle mense op dieselfde sosiale- en ekonomiese vlak te plaas nie. Missionêre Diakonaat het nie ten doel om die armes te laat krepeer en die verdruktes verder te verdruk nie. Missionêre Diakonaat het ten doel dat die mens nie oorgegee bly aan die sondige natuur en strukture nie, maar om die koninkryk van God te laat kom in mense se lewens. Vanuit die Nuwe Testament (Matt 10; 1 Petrus) is dit duidelik dat geloof in die Here Jesus Christus nie beteken dat die aardse probleme en lyding verby is nie. Daarom het die Missionêre Diakonaat ook nie al die antwoorde nie. Wat dit wel het, is die liefde en die omgee, die hoop.

A Christian does not have all the answers to the problems that beset humanity. Being a Christian does not make one an expert in economics, or medicine, or politics, or international relations, or business, or managing a household, or anything else. What the

world needs is not spiritual jacks-of-all-trades, but Christian men and women who will practice their faith in their daily lives (Armstrong 1979:43).

Die Missionêre Diakonaat se doel is dat die verantwoordelikheid teenoor die medemens nagekom sal word, dat in die voetspore van Jesus geloop sal word, dat die kruis opgeneem word en ook die tweede myl ter wille van die naaste geloop word. Die Missionêre Diakonaat se doel is dat mense sal besef dat almal voor God gelyk is, ryk en arm, siek en gesond, verdruk en bevoorreg, gelowig en ongelowig. God het dalk net aan party mense 'n groter verantwoordelikheid gegee ten opsigte van die naaste.

3.5.3 Die verhouding tot die self

Missionêre Diakonaat het ten doel dat die individu homself sal sien soos wat God hom bedoel het om te wees, naamlik beeldraer van God. As mens het ons die opdrag om te heers oor die skepping, omstandighede kan nie maar net gelate aanvaar word nie. God het die mens nie net die opdrag gegee om te heers nie, maar ook die opdrag om die skepping te bewerk. Daar moet dus weer 'n werksetiek geskep word by mense wat moedeloos geword het met hulle omstandighede. Die Missionêre Diakonaat wil dus nie net mense by die punt bring om verantwoordelikheid vir ander te neem nie, maar ook om verantwoordelikheid vir hulle eie lewens en omstandighede te aanvaar. Die Missionêre Diakonaat wil mense lei om in die regte verhouding met God te leef, verantwoordelik te leef teenoor God, teenoor mekaar, teenoor die skepping en teenoor die self.

Die self kan ook verstaan word as die gelowiges wat die Missionêre Diakonaat doen, want uit die bogenoemde is dit duidelik dat Missionêre Diakonaat na twee kante sny. In Missionêre Diakonaat is daar nie net "ontvangers" of net "gewers" nie. Die praktyk leer dat dié wat gee dikwels die meeste ontvang, en dié wat ontvang die meeste gee. Daar moet altyd 'n bewustheid wees van die feit dat ons maar net rentmeesters is. Wat ons is en wat ons het, is genade, dit behoort aan die Here, ook die mense met wie gewerk word, is skepsels van God.

3.5.4 Die verhouding tot die omgewing

Behalwe in die Bybel tref mens reeds by Franciscus van Assisi die motief van 'n harmoniese verhouding tussen mens en natuur aan. Franciscus het die natuur nooit gesien as iets wat bloot

daar is ter wille van die nut wat dit vir die mens het nie. In elke deeltjie van die natuur is die heerlijkheid van God weerspieël gesien, hoewel hy die natuur nooit self as God beskou het nie (Conradie 1996:39). Missionêre Diakonaat het ten doel om die mens se verhouding met die omgewing te herstel of te vernuwe. Die mens moet die omgewing bewaar en daarvoor heers. Missionêre Diakonaat wil die ekologie bewaar en waar menslik moontlik in balans probeer hou. Daarom sal die Missionêre Diakonaat hom ook bemoei met ontwikkeling - in die vorm van verstedeliking, tegnologie, landbou, medies, ens – om ook toe te sien dat die ontwikkelinge nie die ekologie bedreig en so God se skepping vernietig nie.

4. MISSIONÊRE DIAKONAAT: 'N BEGRIPSOMSKRYWING

Missionêre Diakonaat is 'n omvattende begrip, met vele kante, daarom is dit nie so eenvoudig om dit in 'n enkele definisie vas te vang nie. Om duidelikheid te kry oor die kompleksiteit van die Missionêre Diakonaat kan daar allegories daarna gekyk word aan die hand van die Chinese spreekwoord wat sê: Leer 'n mens eerder visvang as om vir hom 'n vis te gee.

Tog is dit nie so eenvoudig om mense te leer visvang nie, want daar is verskeie faktore wat 'n invloed kan hê op hierdie leer proses.

- Soms is die mense te honger om te leer visvang en moet daar eers maar net visse uitgedeel word (noodleniging).
- Voor mense kan leer visvang, moet hulle eers gehelp word aan viswaters, nette en visstokke (bemagtiging).
- Voordat mense suksesvol kan visvang, moet hulle eers leer “hoe” dit gedoen word (opleiding).
- Mense moet ook geleer word om saam vis te vang bv op bote of met nette om meer effektief te wees (gemeenskapskepping/onderlinge hulp).
- Soms is daar wette wat sekere mense verbied om vis te vang – diskriminasie (geregtigheid)
- Soms is daar min of glad nie meer visse in die rivier nie, dus moet mense ook geleer word van bewaring van hulpbronne en volhoubare ontwikkeling. Want as daar nie meer visse oor is nie, help dit nie jy kan visvang nie (ekologie).

- Mense moet ook geleer word om visse onderling te deel, ook met mense buite hulle eie kring (wêrelddiakonaat)
- Soms het die kerk net twee vissies ... maar wanneer dit beskikbaar gestel word, word daar 'n teken van die koninkryk opgerig en maak dit die wonder moontlik.

Die bogenoemde is verskillende gestaltes van die Missionêre Diakonaat, wat by 'n missionêre diakonale ekklesiologie verder uitgewerk sal word.

Missionêre diakonaat, kan dus omskryf word, as die heilshandelinge van die Drie-enige God, Vader, Seun en Gees wat as dankbaarheidsdade van die kerk gestalte vind in verskillende vorme van die diakonaat wat - as uitdrukking van God se liefde en betrokkenheid by die wêreld in nood - ook 'n missionêre dimensie verkry en op alle mense en alle nood in alle omstandighede gerig word. Missionêre Diakonaat vind plaas daar waar die liefdesdade van God aan die wêreld verkondig word deur dankbaarheidswoorde wat gedra word deur dankbaarheidsdade.